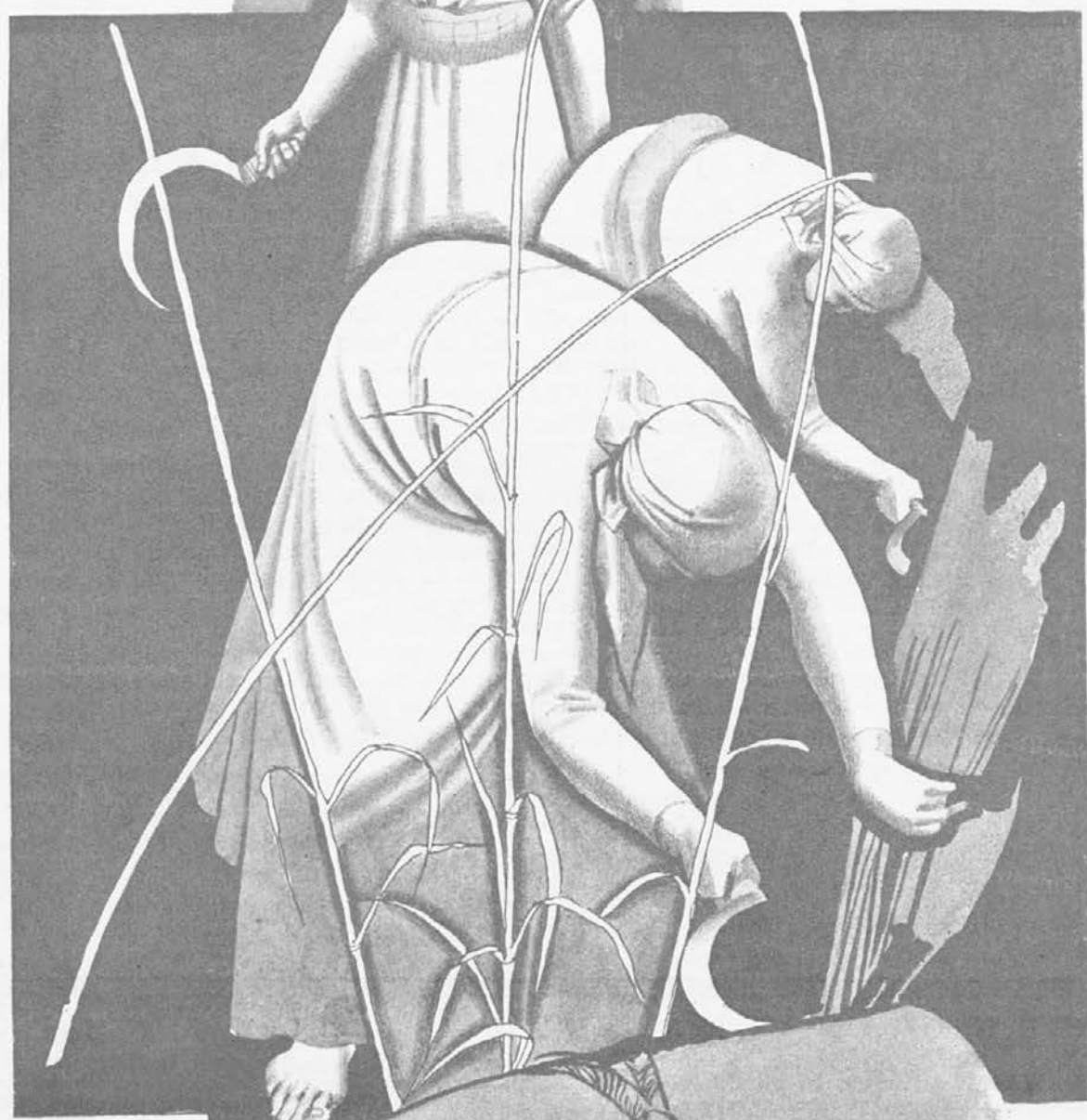

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

M L A D I K A

† DRUŽINSKI LIST †
† S † P O D O B A M I †

XIV · LETO · 1933 · ŠTEVILKA 7 †

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: Uprava Mladike v Celju. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: F. S. Finžgar, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 337, telefon 3191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

VSEBINA JULIJSKE ŠTEVILKE

LEPOSLOVNI SPISI: Čez steno, XII—XIII (Ivan Bučer) // Novi gospodar (Smolej Viktor) // Ljubezen in dolžnost, IX—X (Paul Acker - J. Kotnik) PESMI: Na grob posejte mi pšenice zlate... (Andrej Kalan) // Grenka pesem (France Novšak) // Bela samarijanka (Vinko Beličič) // Kresna (Ana Galetova) // Barjanska vas (Likovič Joža) * POLJUDNI SPISI: † Prelat Andrej Kalan (F. S. F.) // Jernač (Bogdan Kazak) // Kje smo s cerkvenim slikarstvom (France Stelè) // Iz anatomije: Tur (dr. Janez Plečnik) // Slovanske prestolnice: Sofija (J. Šedivý) * PISANO POLJE: Stična v zgodovini (Ivan Zorec) Narodno gledališče v Ljubljani / Bog v slovenskih pregovorih in prilikah (I. Šašelj) / Nove knjige / Slovenski kipar Svetoslav M. Peruzzi (K. Dobida) DRUŽINA: Zdravstvena vprašanja za družino in dom (dr. Malka Šimec) O kaktejah (H.) / Poletni zajtrk (š. H.) / Kuharica (M. R.) * ZA KRATEK ČAS: Čarodejev kotiček in zabavne igre / Smešnice / Uganke * SLIKE: Sv. M. Peruzzi: Don Franjo Bulić; Lastni portret; Pesnik Anton Medved; Poljub; Fran Levstik; Ženin portret; Glava otroka; Spomenik padlim vojakom pri Sv. Križu v Ljubljani; Ševčenko // Cerkevna slikarska dela: Kristus evharistična žrtev; Postaja križevega pota; Mati vedne pomoči v župni cerkvi v Trziču in v cerkvi sv. Alfonza v Rimu; Kristus Kralj v župni cerkvi v škofji Loki in v župni cerkvi v Trziču; Osutek za sliko Marije Morske zvezde // Fotografije: Na praznik sv. Rešnjega Telesa (Fr. Krašovec) / Prelat Andr. Kalan / Sv. M. Peruzzi / Razrušena cerkev sv. Sofije v Sofiji / Kakteje

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Sodnikova hiša ob fjordu. Kristian Elster. Prevedla Ivanka Klemenčič. Ljudska knjižnica 51. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Založila Jugoslovanska knjigarna. 1955.

Elektrotehnika. I. Osnove in stroji. Ing. Drago Mattanovich. Zbirka »Kosmos«. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna. 1955.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930, 1931 in 1932 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

ČEZ STENO

Ivan Bučer

XII.

Na koncu romantične doline Vrat stoji Aljažev dom. Z leve strmita nanj krasni Cmir in sosed Begunjski vrh. Z desne ga pa čuvajo plečati Steinar s Sovatno in Pihavcem. Čez zelene robove pogledujeta kopasta Rogljica in zobata Škrlatica, ki pa odtod ne nudita tako krasne slike kot iz Krnice. V ozadju se pa dviguje kralj velikanov, veličastni Triglav, in grozi z obširno severno steno.

Dom stoji na nizkem holmecu, ki raste sredi planotice. Obkrožajo ga temnozeleni iglavci, ki se širijo po vsej dolini. Bori in macesni prehajajo odtod v vedno redkejše ruševje, dokler ne izgine vse zelenje visoko gori v belih stenah, ki se končujejo v ostrih grebenih.

V jedilnici, v zbirališču vseh turistov, se je neutrudno sukal oskrbnik in stregel gostom. Majhen, suh in skrben je bil za vsakogar, stregel je nepočakanim gostom in komaj sproti zadovoljeval njih želje.

Bili so tu turisti, ki so jutri nameravali na Triglav. Vsi so bili glasni in polni nad in upov na jutrišnja doživetja.

Janez, ki je sedel med Dano in Melito, je vzbujal pozornost. Bog ve, kdo je povedal, da je on tisti, ki je preplezal to in to, doživel in preživel v gorah ono in ono. Morda je bil Lipovec, morda oskrbnik, ali pa kdo izmed vodnikov, ki so sedeli zunaj na hodniku. Vsi so ga radovedno gledali in z nekako važnostjo izgovarjali njegovo ime.

Melita se je nagnila k Janezu:

»Povejte mi, kako vam je, ko pridete v kočo in vzbudite takole pozornost?«

»Ne vem, kaj bi vam rekel. Pač marsikaj človek občuti pri tem, eno pa prevladuje, namreč:

velika neprijetnost. Kot bi bil kaka komedijantska posebnost, ki se ji vse čudi.«

»Potemtakem vam je nerodno?«

»In ne malo. Jaz plezam zase, ker me žene lastna notranjost v strmine, ne pa za te, ki se navdušujejo ob tujih nevarnostih in dejanjih. Sami se pa bojé dežja, ki jih nekoliko poškropi.«

Prekinila ga je Dana, ki je vstala in želela oditi, ker ji ni bilo dobro. Poslovili so se od nje in Janez jo je pospremil. Ko sta šla po stopnicah v prvo nadstropje, jo je spomnil:

»Obljubila si, da nekaj poveš.«

»Ne zdaj. Pozneje.«

Bila je mirna, skoraj hladna. Prišla sta do vrat in ustavila sta se.

»Jutri bom mislil ves čas na svojo Dano.«

Ničesar ni odgovorila. Ni mogla povedati, kaj ji je razjedalo srce. Zdaj, ko je bil tako blizu nje, se je spet zbujalo v njej, spet bi mu ovila roke okoli vratú in se predala opojnosti. A mu je samo roko ponudila:

»Lahko noč!«

»Nič več?«

Odkimala je.

Tedaj jo je objel in jo bliskovito prižel nase. Ni se mu mogla ubraniti, ko jo je poljubil. Potem jo je spustil in ji stisnil roko.

»Lahko noč, Dana! Jutri zvečer na svidenje!«

Obrnil se je in odšel po stopnicah navzdol. Gledala je za njim in pridušen vzdih se ji je utrgal iz prsi.

Ko se je Janez vrnil, so se tudi ostali spravljali spat.

»Jutri pojdem čez steno. Proti večeru se že vrnem, da odidemo potem skupaj na Triglav.«

»Dobro,« je rekla Mandičeva, »samo da se ne pobijete.«

»Ne bojte se!« se je nasmehnil in se obrnil k Lipovcu. »Kdaj pa kanite vi na pot?«

»Okrog petih, mislim.«

»Šli boste čez Prag, ne?«

»Da, če bomo našli pot. Zakaj pa vprašujete?«

»Prosil bi, če bi bil morda kdo od vas toliko prijazen in bi mi nesel čevlje na Kredarico, da bi mi jih ne bilo treba vlačiti čez steno.«

»Jaz se ponudim za to!« je bila takoj pripravljena Melita. »Imam prazen nahrbtnik.«

»Ali ste res toliko ljubeznivi? Hvaležen vam bom.«

Pogledala ga je vroče. Že ves večer je videla samo njega, a on tega niti opazil ni. To jo je skoraj jezilo. Ali je tako neroden, ali pa tako trd?

Janez je nadaljeval: »Pospremim vas do razpotja. Od tam dalje je nemogoče zgrešiti. Čevlje boste pa pustili kar na Kredarici.«

»Saj se vidimo gori. Mislimo namreč v Triglavskem domu prenočiti.«

Kmalu so se poslovili in odšli na svoja ležišča. Janez je stopil še pred dom in se ogledal po vremenu. Noč je bila jasna in divja triglavska stena se je dvigala kot črn orjak. Hladen veter je vel z vrhov, da ga je kmalu zazeblo in je odšel počivat.

Ko je prišla Mandičeva v sobo, je našla Dana kraj postelje na pol razpravljen. Bila je bleda in oči so ji bile medle, ko jih je dvignila k njej.

»Kaj še nisi legla?«

Odkimala je.

Medtem ko se je Mandičeva razpravljala, je Dana molčala. Tehtala je svoje in Janezove besede ter dejanja.

Mandičeva jo je pogledovala. Kaj ji je vendar? Vedno je bila živahna, šalila se je in vedno ji je komaj ustavila slap besedi, ko sta se zvečer odpravljali v posteljo. Zadnji čas pa vedno nekaj grebe, zastrmi se v daljo, potem je spet nemirna; nekaj bi rada, a menda sama ne ve, kaj hoče. Ali je temu vzrok kdo izmed bratov? Kaj sta danes imela z Janezom na Kriških podih? Prišla je potrta k njej in Pavletu, sedla je v kraj in se ni razvedrila niti potem, ko se jim je pridružila vesela Lipovčeva družba. Vedno ji je zaupala vse svoje deklinške težave. Kako se ji je pred leti, ko ji ni dala spati mlada študentovska ljubezen, odkrivala! Ali ji zdaj ne bo povedala, kaj jo teži in mori?

Glavo je globoko povesila in prsti so ji nervozno trgali rutico, ki jo je držala v roki. »Saj ti vendar jočeš, Dana!« Solze so ji tekale iz oči in ji močile rožna lica. Prisedla je k njej in jo objela z levico: »Dragica, kaj ti je?« Odrinila jo je,

vrgla se z obrazom na blazino in pleča so se ji tresla v krčevitem ihtenju.

»Dana, ali ti je kdo kaj storil?«

Odkimavala je in ihtela.

»Potolaži se vendar! Ali te je kdo žalil?«

Odkimavala je.

»Kaj se ti je zamerilo?« Zaslutila je nekaj.

»Ali je vzrok temu kdo izmed Košakov?«

Sunkovito se je dvignila in jo prijela za roko:

»Domov pojdeva, takoj jutri odideva.«

»Ali, Dana! Zakaj?«

»Ne izprašuj, prosim te!«

Ni je nadlegovala. Božala jo je po laseh in jo tiho mirila kot nebogljenega otroka. Bo že sama povedala in jo prosila pomoči, če jo potrebuje. Samo zakaj hoče tako nanagloma oditi? Ni ji šlo v glavo. Ihtela ji je v naročju in se polagoma unesla. Bilo je, kot bi jo prevzel nenaden živčni napad. Z mirnejšim glasom jo je vprašala:

»Kaj bi storila ti, če bi spoznala, da je tvoja ljubezen napačna?«

Zakaj to vprašanje? Ni odgovorila. Le tesneje jo je objela. V presledkih ji je Dana zaupala vse. Iskanje med bratoma, včerajšnji nenadni izbruh na Prisojniku ter dvom, ki se ji je vzbudil danes.

»Negotovost se mi je vsejala že tedaj, ko smo bili na Lokrumu. Prišlo je hipoma, začela sem primerjati oba. Vplivala sta name tako, da se nisem mogla ubraniti, da bi ne bila mislila nanju. Do tedaj, ko me je poljubil, sem bila v dvomu. A tedaj se je razpršilo, verovala sem, da je on tisti, ki ga iščem, za katerim hoče moja duša. Mislila sem, da ga razumem, da ga poznam. Videla sem se, kako stopava skozi življenje, on me pelje za roko iz radosti v veselje. Mir se seli v najini duši; bežno sem sanjala o domu, o popolnem soglasju najinega življenja. A prišel je trenotek, ki je s suho besedo razbil vse moje sanje; zavedela sem se, da sem se varala, da me je privedla k njemu nepremišljenost, ljubila sem njegovo ognjevitost, ne pa njegove duše, ki je ne dosegam. Sram me je pred samo seboj, ker se še vedno, kljub spoznanju, ne morem otresti misli nanj; še vedno mi spomin nanj vzburka kri, da vsa drhtim...«

Mandičeva je strmela. Vse to se je dogajalo v njeni Dani, ne da bi bila opazila? Stala je pred težko nalogo, da ubožico potegne iz kroga, v katerega je zašla. Tedaj jo je Dana krčevito prijela za roko, zagledala se ji je s čudnim ognjem v oči in trdo, pridušeno je štela besede:

»In jaz ga zdaj moram ljubiti.«

Vzgojiteljico je streslo. Ni vedela, kaj bi dejala, to ji je porušilo vse, kar je že v trenotku zgradila, da pomaga Dani iz zagate. Klonila je.

Na praznik sv. Rešnjega Telesa. (Fot. Fr. Krašovec.)

Brez besede je vstala in odšla k svoji postelji. Ni mogla drugače. Dana je strmela za njo. Ali ne bo slišala niti besede tolažbe, niti enega sveta, ki bi jo podprl in ji pokazal rešitev? Vzgojiteljica je legla v posteljo in upihnila luč. Tedaj se je Dani zvrtilo, zdelo se ji je, da vse niha, mōra ji je legla na dušo. Zavpila bi, zajokala, a iz prsi se ji je izvil le pridušen stok. Omahnila je čez posteljo in brezizrazno bolščala v temo.

Mandićeva je trpela. Vedela je, da je Dana pričakovala besede, tolažbe, roke, ki bi ji pomagala k izhodu. A ona je morala ostati trda, kot bi bila ubožica napravila greh, ki nima odpuščenja. Bolelo jo je, toda niti ena beseda ni bila primerna, da bi jo položila prednjo. Morala bi biti vse odrešujoča misel, vsaka druga bi jo uničila. Ali res mora biti zdaj njegova? O Dana, s kakimi očmi gledaš svet? Toda tega ji ne sme reči, to bi jo privedlo na rob prepada. Če je tako, potem Dana ne sme domov, nikakor ne sme! Ture naj skonča, kot so se namenili. Čas bo prinesel svoje. Morda je pa Dana le preveč črnogleda.

XIII.

Janez je na razpotju dal vezanke Meliti, ki jih je potisnila v svoj nahrbtnik. Nato si je obul mehke plezalke, ki so se tesno prilgale na nogo.

Poslovil se je z Lipovčevo družbo, poslednja mu je dala roko Melita:

»Srečno!«

Držala ga je za roko. Še nekaj bi mu rada rekla. Nekaj prijetnega, kar bi prišlo iz srca in seglo v srce. A le gledala ga je. Janez se ji je nasmejalo:

»Želeti mi morate, da si razbijem glavo.«

»Zakaj?«

»Taka je navada. Lovcu tudi ne smete voščiti, da bi veliko ustrelil.«

Še vedno ga je držala za roko. »No, potem vam pa želim, da se pošteno polomite!«

»Tako je prav. Kostri vam bom že v culi prinesel za spomin. Torej, na svidenje!«

Odšli so po poti proti Pragu. Janez je gledal za njimi. Melita se je ozirala in ga pozdravljala z roko. Izginili so za ovinkom in tedaj se je obrnil proti steni.

Grozeče je stala stena pred njim. Njeni divji robovi so bili ožarjeni. V njem je začelo plati; mogočnost stene je prehajala vanj, da se mu je širilo srce, opajala ga je njena višina, njeni kamini, žlebovi, stebri, balkoni in previsi. Oči so se mu lovile po policah in robovih, po grebenih in stolpih; duh mu je zaplul tja mednje, objel je vse to kamnito veličastvo, prislonil je uho na

sklade in prisluškoval najmanjšim utripom njihovih apnenih žil.

Prsi mu je polnilo navdušenje, moral si je dati duška v visokem, zvonkem vrisku.

Krenil je k snežišču in se vzel po majhnem, gruščnatem slemenu tik pod razčlenjeno steno. Papir in črepinje so označevale, da je tu vstop. Pred njim se je dvigala strma, raztrgana in rušljiva vesina.

Prvi oprijem! Skoraj z ljubeznijo je stisnil za oprimek, poiskal drugega in se potegnil kvišku. Zlezel je v levo na polico, ki je visela. Preplazil jo je po trebuhu. Kmalu je polica izginila in pričelo se je pravo plezanje. Krečeno je stopal od stopnje do stopnje, prsti so iskali oprimkov, noge so v ritmu tipale opore. Enakomerno je prečkal, se dvigal, dosegel široko teraso in se po njej spustil na desno. Terasa se je končala v vrtočnem prepadu. Nad njo se je razpočil črn, visok kamin, ki je vodil nekam navzgor. Drugje je neprestopno, edino kamin bo nudil nekaj opore. Da si je oddehnil, se je za hip ustavil na gladkih skalah, ki so se bile nekdanj zrušile na teraso. Potem se je potopil v razpoko.

Mišice so se mu napenjale kot strune, prožile se in kadar je roka ujela redek oprijem, so se pod kožo vzbočile in ojeklenele. Kamin je bil gladek, uprl se je s hrbtom ob prvo steno, na drugo je prilepil noge. Tako se je potiskal čevljev za čevljev kvišku. Pod njim se je odpirala brezdanja globina, nad njim so pa sivi skladi strmeli k nebu pod oblake. Živce mu je prijetno dražila nevarnost, užival je ob naporu, ko je roka naglo in točno iskala, ker telo je drselo in lovilo ravnotežje; užival je, ko je noga z vso močjo pritisnila ob nasprotno gladko steno in z nezmanjšano silo tiščala vanjo, ker bi bilo popuščanje usodno, plezalka na steni bi zdrsnila in telo bi zgrmelo navzdol. Užival je, hitel in premagoval težave, drugo za drugo. Na nič drugega ni mislil kot na plezanje; razen naloga, ki so jih stavile nanj skale, je bilo vse izbrisano iz njegove zavesti. S silno, osredotočeno ostrino duha je reševal to nalogo, nagonsko je zaupal oprimkom, oporam in robotim mestom.

Telo se je znojilo, v obraz so se začrtale ostre poteze. Oči so mirno in hladnokrvno gledale v silne prepade, večje so iskale primernih mest in smeri, ki ga naj vodijo kvišku, vedno le kvišku.

Dospel je v veliko kadunjo. Stene nad njo so bile razbite in razdrapane. Stisnil se je spet v kamin, ki se je zdel lahek, ker je na njegovem dnu ležal gramoz. Nekaj časa se je plazil po njem navzgor, toda grušč je drsel in ropotal ter spodmikal noge, da je bilo bolje zaupati se gladkim

stenam. Zaklinjen med njimi se je vzpenjal. Poka se je hipoma razširila, potem pa spet zožila. Gozdil se je po njej, dokler ni dosegel roba. Zgoraj se je dimnik slepo končeval, moral je najti prestop. Tamle po nasprotni kaminovi steni bo šlo! Nagnil se je, ujel se ob robovih, se široko razkrečil in se odgnal. Prilepil se je na steno, se zvil kvišku in zdaj je bilo laže.

Zagledal je macesne, ki so rasli sredi stene in oživljali golo prirodo. Obrnil se je proti severno-vzhodni strani. Ozka, rušljiva polica je vodila do gladkega žleba. Še čez položne skale se je zagnal in bil je na robu velike plošče.

Zadihal se je in udje so mu lahno trepetali od napora. Preveč se je zaletel, saj je skoraj drevel navzgor. Tretjino stene je imel za seboj. Usedel se je na skalo. Dozdaj je pazil le na plezanje, na sklade, na pravilno gibanje telesa in na ravnotežje.

Ozrl se je v nasprotno vrsto vrhov. Tam ob Luknji sta stala Pihavec in Sovatna s svojim divjim sosedom Stenarjem. Pogled se mu je ustavil na obširnih Križkih podih. Spet je videl večrajšnji prizor. Doslej se na Dano niti spomnil ni, a zdaj mu je tembolj živo stopila pred oči. Kaj ji je bilo včeraj? Odkod nenadna sprememba? Vrtal je v misel, razburjala ga je in težko mu je postajalo. Kaj, če se je motil, če mu Dana ni namenjena, če ni zanj in on ne zanjo in se je vdala le blodnemu trenutku, tistemu trenutku, za katerega človek ne ve, odkod je prišel in zakaj se je zgodilo vprav tisto, česar ni nikdar nameraval niti pričakoval? Odmahnil je in siloma zatrl tako premišljevanje, ki bi ga vrglo s tira na nadaljnji poti. Saj ga najtežji del šele čaka. Zdaj ni čas za taka modrovanja. Pogled mu je splaval dalje, užival je ob kopasti Rogljici, ki je kot košnica rasla iz podov; sprehajal se je po raztreskani in zobati Škrlatici, ki je tekmovala s Triglavom v višini in ga presejala v divjosti. Iskal je znanih mest v silni gorski gmoti Martuljka, kjer so bôdli v nebo nešteti vrhovi. Povesil je oči. Globoko spodaj so bila Vrata. Tam je Aljažev dom. Dana se je gotovo pravkar zbudila; razločno jo je videl, kako vstaja zorna in sveža iz postelje, življenje ji kar kipi iz polnih udov. Še nikdar se mu ni zazdela tako lepa in tolike ljubezni vredna kot sedaj, ko je v tej višini med črnimi prepadi gledal njeno sliko pred seboj.

Da si razžene misli, ki so ga začele obletavati, se je dvignil in odšel po grušču navzgor. Ustavil se je pred zlikanim previsnim kaminom, ki je moral voditi v žleb. Vstopil je vanj in se skusil splaziti po njem. Malo se je dvignil, uprl se z no-

gami in s hrbtom ob stene, palec za palcem se je pomikal kvišku. Stene so bile gladke, silno se je moral truditi, da ni zdrsnil. Hkrati je začutil, da visi zagozden na mrtvi točki, da tu ne more več navzgor. Niti obdržati se ne bo mogel dolgo, če ne najde vsaj za dlan širokega hrapavega mesta. Prsti so tipali in iskali za hrbtom, noge je napeto tiščal v nasprotno steno; ker je bil kamin previsen, se je nagibal in čutil je, da ga vleče navzdol. Premeknil se je, za troho je zdrsnil. Vedel je, da je to začetek, da bo telo vedno bolj popuščalo, dokler ne bo popustilo, če ne najde pravočasno opore. Spet je zdrsnil. Spomnil se je na Dano. In tedaj je napravil veliko napako, ki je bila neodpušljiva: mrzlično je začel iskati rešitve, srce mu je v neugodju bilo, živci so za spoznanje popustili, da so se začele noge tresti. Drsel je, počasi, čisto počasi, komaj opazno. Nikjer ni opore, ne vdolbine, niti hrapavega mesta. Le stekleno gladko izprana skala. Tedaj se je kamin zazibal, še enkrat se je skušal upreti, a prepozno! Podrsal se je, telo je bilo za hip sproščeno in lahko po naporu in že je treščil na tla.

Priletel je na grušč, bliskovito je pritisnil noge in roke k tlom, da ni oddrsle dalje v globino.

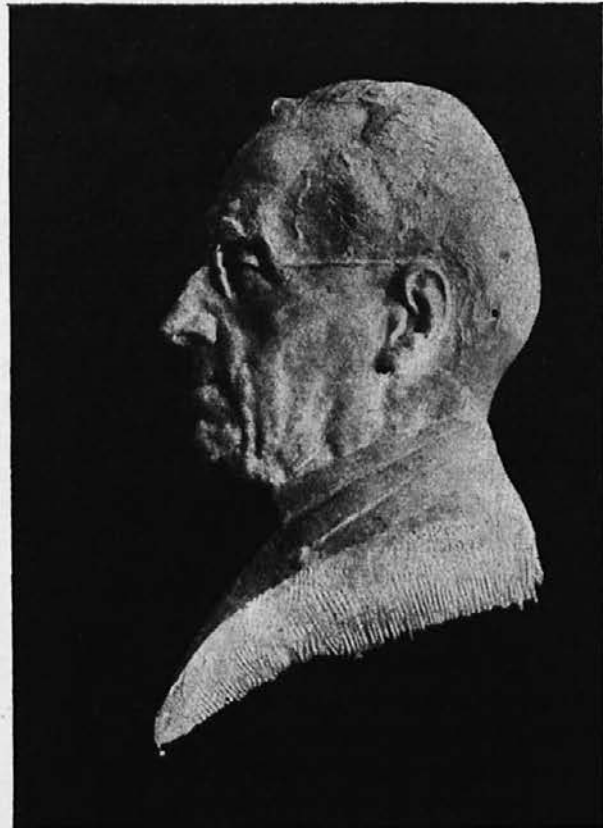
»Sreča, da ni nevarnejše!« Pogledal je navzgor, odkoder je padel. Bila je precejšnja višina in le gol slučaj je hotel, da se ni občutno poškodoval.

Torej tu ne pojde! Poskusil je na levi, po čisto navpični steni. Bila je sicer le manjša stopnica, a nevarna in težka.

Dolg, položen žleb ga je privedel do škrbine. Odtod je vodila spet udobna grapa. Na dveh mestih je ležalo še nekaj snega, a izognil se ga je, ker bi plezalke na njem takoj zdrčale. Precej časa so se vlekli žlebovi, ki niso bili nerodni, a tembolj naporni radi grušča, ki se je gibal pod nogami in s tem oteževal hojo.

Zlačnil se je in ko je došel tja, kjer se žleb zaključil z navpičnim kaminom, je sedel. Lotil se je jedi, ki jo je imel v žepu. Nato je preplezal kamin, iz katerega je prišel v sneženo kotanjo. Tu sta bili usekani dve razpoki, desna je bila navpična in nič kaj prijazna v svoji strmini, po levi je pa curljala voda in močila skale, da so bile mokre in spolzke. Stal je pred njima in mežgal, katere bi se lotil. Tedaj mu je nenadoma prišlo na misel: »Če bi me zdajle videla Dana!«

Vprašanje, ki si ga je včeraj in danes že tolikokrat zastavil, je spet stopilo predenj, ko je zlezal v desni kamin. Odkod je prišel tisti čudni nesporazum? Ali je ležal ves čas v obeh in se je vprav tedaj dvignil, da razruši njuno srečo?

Sv. M. Peruzzi: Don Franjo Bulić.

Upiral se je v stene, omagoval, a z voljo pregrizel vse zapreke. Na nekem mestu je prišel spet v zagato, da se skoraj ni mogel geniti. Iskal je, kam bi se uprl, da se odrine. Samo da doseže tistole rogljo! Z naporom vsega telesa se je z levo nogo toliko uprl, da je lahko desno prestavil in se potegnil kvišku.

Ne razume Dane! Živahna hčerka juga, pa je tako čuvstvena! Ali so tiste noči ob morju vzrok, da se meša med vročo kri sanjavost? Dosegel je rob in izplezal iz kamina.

Samogibno se je oprijemal in stopal kvišku. Grebel je v svojo misel, doživetje silnega telesnega napora med vednimi nevarnostmi se je mešalo s spoznanji, ki so vstajala pred njegovo dušo.

Kako je dejala? Ko se poročita in si ustvarita miren dom? Levi oprimek se mu je utrgal vprav tedaj, ko se je hotel potegniti navzgor. Zanihal je nad brezdanjo globino, a se je takoj ujel za drug robič in se povlekel na obronek, posut z rjastim gruščem. Ha, ko bo imel službo in se bo lovil za kruh, da preživi sebe in družino, tedaj bo ona srečna! Na levi je čez stene padal izpod ledenika slap. Šel je proti steni, ki je bila obrnjena na vzhod. Miren dom, v katerem bo teklo vse po z ravnalom začrtani poti! Ne, on hoče viharjev, strmin in sil! Čez nekaj lahkkih skal se je

potegnil na ozek rob. Odtod se je vrstil balkon za balkonom nekaj sto čevljev visoko.

Obsijalo ga je sonce, a ni ga opazil. V njem se je trgalo: »Copate obujem in otroke popeljem na sprehod, Dana pa bo kot srečna mamica pestovala in ljubila možička!« Krčevito je zgrabil za oprimek in se kar pognal na ozek balkon. Saj bi prišlo tudi do tega. Seveda se poročita! Toda to vendar ni ves smisel njegovega življenja in hotenja! In ko ji je razkrival najbolj tajne predale svoje notranjosti, tedaj je prišla s tisto nesrečno mislijo na dan. Kot bi bil to zanj višek vsega! Miren dom! Potem pa zamera, da ji je tako odgovoril! Saj ni mislil nič hudega, le tako čudno je udarilo predenj.

Plazil se je po polici, leva rama in noga sta mu viseli prosto nad omotično globino. Samo troha teže naj bi ga potisnila na to stran in telo bi omahnilo v brezno.

»Toda, kaj vendar sodim? Saj je ženska, ženska v vsej svoji biti! In od nje naj zahtevam tisto moško odločnost, tisti nedoumljivi polet duha in dojemanje za telesno življenje brezkoristnih dejstev? Ali morem pričakovati od nje, da ji bo bolj ugajala strma stena in nečloveški napor, kot pa lahek sprehod po senčnatem gozdu? V tem se ločiva in se ne bova našla nikdar.« Balkoni so minevali, meter za metrom višine je ostajal za njim. Prilepil se je na steno, udje so drhteli od napora, kite so se napenjale in znoj ga je oblival. Žeja ga je pričela mučiti. Visoko nad seboj je zagledal vrh stene in zeleno jezero ledenika se je iskriilo v soncu.

Ne razume ga še, zakaj ljubi te divje strmine, zakaj sili v nevarnosti. Ne razume, da združitev dveh ljudi ni gola ženitev, ampak potapljanje duše v dušo, da potem ni med njima niti sence nesoglasja.

A Dana ga bo razumela, mora ga razumeti! Saj jo vendar ljubi in tudi ona njega ljubi. Ugaja ji. Pri tej misli se je ustavil na polici. »Ugajam ji?« Napel je mišice na rokah in jih pogledal. Pritisnil se je s prsi k skali in skoraj kriknil: »Ugajam! Da, to je, samo to!« Iz skal se mu je zarežalo v obraz kruto spoznanje. Hitel je po polici na levo in se spet zagostil v ozek kamin. »Ugajam ji, s telesnimi očmi me gleda in meso naju je zapeljalo.« Mislil je, da govori duša, pa se je le vzbudilo tisto, kar je spalo v obeh: v vročem dekletu z juga in v človeku z grobo, prirodno silo.

Ljubezen pa je bila tako daleč! Poganjal se je navzgor, niti roke ne bi iztegnil, če bi omahnil.

Zamrlo mu je vse, le vihar na Prisojniku mu je plesal pred očmi. Ali res ni ljubil? Ali je to, kar je žgalo v njem, le zabloda, plamen, ki zagori in ugasne? Spomnil se je poti na Prisojnik. Ali ni tedaj tako jasno videl, da je njegovo hrepenenje le utrinek, ki prereže nebo s svojo svetlobo in ugasne. Prilezel je čisto na levo na rob, na skalnat greben in po njem izstopil iz stene.

Bil je zadnji čas, ker telo mu je klonilo pod težo zadnje resnice. Sedel je na tla. Steno je prelezal! A nič tistega veselja nad zmago ni bilo, nič samozavestnega. Duša je bila prazna in nemo je strmел v novo misel.

Blodnja je bila. Ni bilo prav, da je veličino narave kalil s svojo noro strastjo.

Popravlil bo vse. Stopil bo na pot pokore, ko se bo vklenil v zakon. Prevzel bo nase kruto stvarno življenje z vsakdanjimi dolžnostmi. Spustil se bo na njeno stopnjo, zlomil bo v sebi vse in na novo bosta skupaj hitela k novim vzorom. In duhovna ljubezen bo vzniknila iz njunega skupnega hotenja po boljšem in lepšem.

Poiskal je dva pripravna, ostra kamna in prijel vsakega z eno roko. Z njima si je pomagal čez ledenikov jezik, ki ga je moral preiti, da je mogel do Kredarice. V plezalkah mu je drselo na ledu, trudil se je in zabadal kamenje v strmi led. S čela mu je teklo in z muko je dosegel skalovje in se po njem hitro približal Triglavskemu domu.

(Dalje prihodnjič.)

NA GROB POSEJTE MI PŠENICE ZLATE . . .

Nagrobni spomenik / Sebi † Andrej Kalan napisal 14. 10. 1910

Na grob posejte mi pšenice zlate,
ob grobu vinsko trto nasadite.
Pšenična zrna, grozde odberite:
skrivnostna hrana bo za božje svate.

Specite iz rumenih zrn obláte,
iz grozdov zlatih v kelih natočite
cekinastega vina in vabite
k daritvi svečenike, moje brate!

Ko bo pšenica zadnja dozorela,
ko trta ruši izpije vse sokove,
ko se poslednja maša bo odpela:

Sodnik iz groba k sebi me pozove,
vstajenja zarja mi bo zagorela,
sprostila vse minljivosti okove.

† P R E L A T A N D R E J K A L A N

Marijanišče — živ roj. Roj dečkov, dijakov, sester, revežev, živinice. Med njimi stopa počasi, preudarno postava prelatova. V črnem talarju. Povsod je in nikjer. Prihaja, postoji, časih samo pogleda, časih prikima, časih izpregovori dve, tri besede. In gre. Od dijakov, ki razgrajajo ob žogi, od otrok, ki cvrčé pod kostanji, mimo sester, ki tekajo po svojih, nikdar opravljenih opravkih, do hleva, kjer vse govedo dvigne glave in se ozre proti vratom, celó mrki »gospodar« povoha proti črni suknji in upa na košček skorjice. Od tam mimo kuža čuvaja, ki mahlja z repom in prosi, in še dalje do drobce-nih cviležev, ki zró z brihtnimi očmi nad ograjo in seveda tudi čakajo in prosjačijo. Pri ulnjaku je postaja. Gospod prelat sede, prisluška šumenju, seže po knjigi in bere. — Nato gre pot nazaj preko njiv, vrta v sobo. Pred njo ga že čakajo reveži. Vse pozna. Včasih pogleda koga prek naočnikov: »Odkod pa ti?« Pa še preden pove, ima že dar v roki.

In opoldne in zvečer, le kdaj je njegova miza brez gostov? In vendar prav za prav nihče ne pride jest, vsak pride le prelata Kalana obiskat: bivši gojenci, da mu povedó, kako se jim godi, kaj delajo, kako snubijo in se ženijo, kake načrte snujejo; in prijatelji, ki so sredi življenja, pa ne vedó, kam bi krenili, vrtajo za svét in smer. Gospoda prelata vse zanima, vse ve, povsod sve-tuje, tolaži, bodri.

Prav tak se zdi, ko hodi po Marijanišču, kot steber pred Izraelci. Tih je, pa vendar žari od njega tisto nedognano in neobrazloženo: vse je na varnem, vse na pravem tiru, vse ob mnogih skrbeh vendarle brezskrbno; mnogokdaj trto, nikoli po-trto.

In v Marijanišču danes? Same žalostne oči, preplašene, ki iščejo in ne najdejo. Roj brez matice. Nekaj se je podrlo, izpodmeknilo: vogelni kamen. Žareči steber je ugasnil, izginil. Vsi vedó in strah jih je. Vsi, še kuža čuvaj na dvorišču zamišljeno tišči glavo na tace, mežika in premišlja. In ko pride črna suknja mimo njega, povohljá

po zraku, plane kvišku in bridko zavija: Saj ga ni — ni! —

Res ga ni. Binkoštno soboto se je tiho poslovil in odšel v večnost dobri gospod Andrej Kalan.

Kako bi mu mogel pisati posmrtnico, ko se mi zdi, da še vedno stoji pred mano in me gleda s tistimi dobrimi očmi in bo zdaj zdaj izpregovoril, kakor mi je rekel ob svoji zlati maši sredi vsega slavlja: »Viš, tudi to mora človek pretrpeti.« —

Skromen za čuda. Visoka odlikovanja, od prej in sedaj, so se pozabljena prašila v predalu. Nikoli si jih ni pripel na prsi. Tudi na zadnji poti ga niso spremila na črni blazinici. V žalosti so menda pozabili na to, a s tem le izpolnili njegovo voljo.

Veličina pokojnega prelata Kalana ni bila v tem, da bi bil snoval skrotovičena vprašanja. Njegova veličina je bila življenjska modrost, dobrota in delo. Hudo je biti z njim, ki je človek in noče biti človeški. Hoče, da si stroj, ki za las natančno teče, grabi zob v zob, ne krene ne na levo ne na desno. Prelat Kalan je bil pa ves človeški. Njegovi naravi je bila modrost vlita in v življenju do najvišje lepote izbrušena. Ob čemer so se

drugi zgražali, se je modri Kalan nasmehnil. Vedel je, da je vsak človek skrivnosten svet zase, prečudno čudo, da je človek v največji zablodi vreden solze in potreben molitve, nikoli pa ne naše obsodbe. Koliko jih je bilo, ki so prišli k njemu vsi strti, pa so od njega odhajali, da jim je srce vriskalo! Kdor je le enkrat okusil to njegovo življenjsko modrost, je ni pozabil nikdar več. Ta njegova modrost, prežeta vsa z živim Kristusovim duhom, je izoblikovala njegovo dobro srce. Po Pavlovo je hotel biti vsem vse. Nobenega truda se ni ustrašil. Uredniška miza, govorniški oder, poslanska pota, spovednica in prižnica pa napredno gospodarstvo in kmetijstvo — vse je moralo služiti njegovi dobroti: vsem vse! Prav ta skrivnostna veličina je bila tista moč, pred katero smo vsi klonili. Ta je bila, ki je privabljala neizprosne borce, kot je bil Ivan Cankar, da so hodili k njemu kot k očetu. Kaj bi nam povedali o njem Medved, Pugelj,

Kette, Murn? Ivan Cankar bi prvi planil na gomilo in govoril dobremu gospodu Andreju slovo z besedo, ki je samo njegova last, in ljudstvu, ki ga takega še ni videlo svetokrižko pokopališče. Nobene slovesno narejene žalosti. Vse sama iskrenost, morje tistih, ki so bili po njem potolaženi, podpirani, obdarovani. Solze so blagoslavljalje gomilo tistega, ki je bil vse življenje blagoslov slovenski kulturi, mož vsestranskega dela, oče ubožcev in sirot.

Blagoslovljen tvoj spomin med nami na veke.

F. S. F.

GRENKA PESEM

Tvoje srce je grob
mojih mladih sanj,
kadar se spomnim na té,
se truden sklonim nanj.

Tvoje oči so meč
za moje mlado srce,
pelin so ustnice tvoje,
ki kakor smehljaj rdé...

Zdaj pa sam po cesti grem,
nikdo me ne pozna,
še rože na grobu ne prašajo:
Odkod si, tujec, doma?

Radost poletna objela je
v soncu veseli svet...
Nekdo nad grobom sklonil je
obraz mrliško bled...

France Novšak.

BELA SAMARIJANKA

V sanjavih večerih, ko počasi zadnji šum zamira
v tihem mraku, se v neznane dalje napotim.
Spremljajo me težke slutnje in ozira
se v preteklost duša in nečesa se bojim.

O, tedaj bi belo vso želèl imeti te ob strani.
Kot Samarijanka položila bi rokó
na pekoče čelo. V móci nepoznani
z vedrim licem šel bi kakor trudni romar na goró.

Draga, ranjene so moje noge, pota mi polzijo,
jadra ni in veslo mi je palo v ocean.
Tvoji sencí žalostne oči sledijo.
Morda prideš, ko bo zame že poslednji boj končan.

Vinko Beličič.

KRESNA

Če hočeš, pa pojdi nocoj
z mano v Nobeno deželo.
Tamkaj pogledaš v obličje pravici —
privezana je na smolni vrvi. In če imaš praprotno seme s seboj:
joj,
človek, korajžo, pa pojdi nocoj
z mano v Nobeno deželo!

Vso pot nama bodo kresničke bliskale,
marjete v bele jezike se grizle,
se modre orlice smejale:

»Prismoda, prismoda, prismoda!
Od vzhoda potuj do zahoda,
na svetu ni tiste dežele
in vsake stopinje je škoda!«

Ana Galetova.

BARJANSKA VAS

Med grbavim vrbovjem pred pripeko sončno
se v Barju skriva sramežljivo tiha vas,
čez Krim smehlja se ji modrina bleska,
iz mesta belega jo draži rezek glas.

Ob mastno kalni vodi rjava steza,
po njej podi se pisan trop otrok,
pol plašni so, predrzni malce,
s suhljatimi rokami segajo naokrog.

Med divjimi vrtovi črne strehe,
na nizkem oknu medel cvet;
v sopari vol nadušljiv hrka,
golob se za družico vozi vnet.

Pred vrati se svetli posodje mlečno,
očiščeno prepušča slizko kisli duh,
po njem se nenasitno pase
zezljavi roj vsiljivih muh.

Razdrapan cvet opalih sončnic
v razoru pustem žalostno blešči,
ojè nekje zacvili, škriplje,
vmes plehek zvenk lopat se oglasi.

Ravan zastrta je s kopreno lahno,
skrbno se razgleduje žalostna z gore,
oblaki so razstavljeni kot zlate statve,
za nas tam sonce upe rožne tke...

Likovič Joža.

Sv. M. Peruzzi: Lastni portret (1905).

NOVI GOSPODAR

Smolej Viktor

Konja sta potegnila.

Teta Mina je pobirala rži, ki jo je pred njo kosil Miha, in jo vezala v snope. Ti so ležali po sredi dolge njive v kupih. Še kake pol ure pa bo njiva požeta.

»Hi! Hi!« je poganjal Joža konja s težko naloženim vozom čez strnišče. Kolesa so se vdiralala v mehko zemljo. Konja sta s težavo potegnili na ledino in potem na pot.

»Pa glej, da kmalu prideš,« je vpila za njim mati Jernejka. »Da ne boš spet s Štrukljo stal, da te ne bo mogoče pričakati.«

»Aha!« je hitro še sestra Mici zavpila za njim. »Dogovorjena sta. Ga ne bo tako hitro nazaj, ne!«

Miha je brusil koso in se na široko režal za Jožem. »Podajati naj ti gre, gospodična! Pa glej, da že prej ne zvrneš.«

Joža je počil z bičem in potisnil klobuk nazaj. Seveda, gotovo ga čaka sosedova Milka. A kaj le imajo proti njej? Gosposka je, to je že res. A takega dekleta gotovo ni daleč okoli.

Joža pa vendar govori z njo. Razumeta se, rada se vidita. Zakaj ne bi bila Milka za mlado na Jernejčevini, ko bo on za gospodarja!

Hej! Hoj! Konja vlečeta težki voz, še v trdo pot režejo kolesa brazde. Sonce je še nekaj metrov nad Črnim vrhom. Hiteti bo treba, da še pred nočjo spravijo vse v stog.

Hej! Hoj!

Bič poka. Voz škriplje. Miha bo malo kruha pojedel iz te rži. Na spomlad gre k vojakom. On je že bil. Hi, konja, težki so letos snopi! Vesela bo letos zima, brez skrbi bodo. Hotel je zavriskati, da bi se slišalo po vsej dolini. A prezgodaj je še, preveč je še dela, da bi vriskal. Jutri pa, ko bodo sekli na senožeti, hej! jutri pa bodo vriskali ves dan od jutra do večera.

*

Težki voz rži zapeljeta konja k stogu.

Tone, desetletni paglavec, mora biti doma radi živine. Brž priteče, da skupaj razvezeta voz in bo podajal Jožu, ki bo obkladal.

»Ali naj grem pomagat?« se že oglasi od plota sem Štrukljeva Milka, s katero je bil Joža malo bolj prijatelj kakor z drugimi dekleti.

»Prekletlo!« je zagodel Tone, ki je hotel biti moški in je klet, če ga mama niso slišali. »Je že tu, nastava!«

Joža je lezel na stog. »Še skončaš se pri delu,« je odgovoril.

»Oh!« se je dekleta delalo užaljeno. »Misliš, da nič ne znam prijeti za delo? Toliko bi že naredila kakor Tone.«

»Da, da, seveda!« se je branil Joža, če ni mogoče rekel preveč in bo dekleta zamerilo. »Saj nisem tako hudo mislil.« Potem je pa začel loviti snop, ki mu ga je Tone nalašč tako nerodno podal, da mu je ušel iz rok in padel na tla. Tone se je skrtil za visoko naloženi voz, da ga Milka od plota sem ni videla, se grdo spačil in pokazal Jožu osle in jezik.

»Pusti tiste snope po tleh!« je zavpil ves rdeč nad njim Joža. »Z voza podajaj! Na voz zlezi! One po tleh bom že spodaj vteknil.«

»Imate še veliko?« je vprašala Milka.

»Več ko vi!« je hitro odgovoril Tone, da ga je lahko prav dobro slišala Milka.

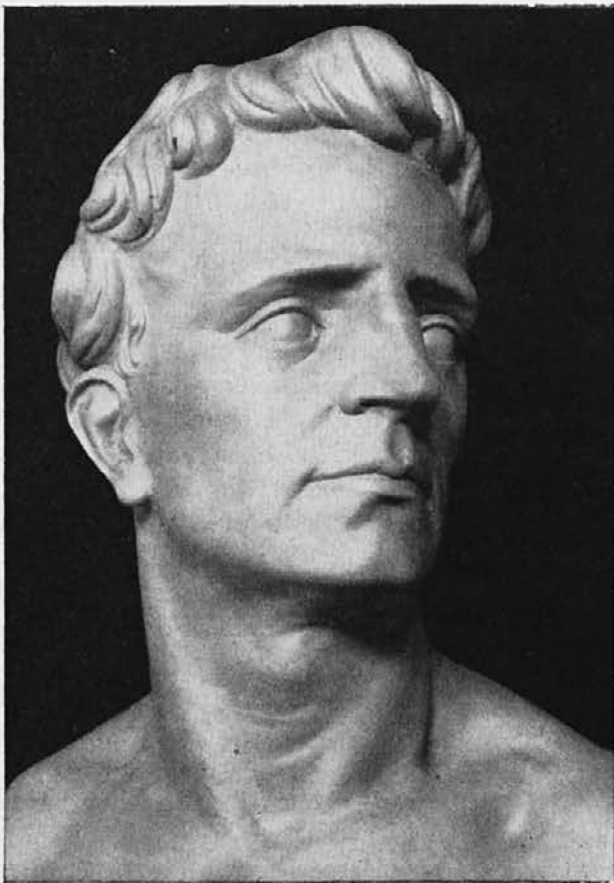
»Molči!« je zavpil nad njim Joža. »Kaj pa ti povsod jezik otresaš? Ko te nobeden nič ne bara.«

Potem je še Milka prav prevzetno rekla: »Smrkavec!«

Joža je včasih na skrivaj pogledal proti plotu. Domači je ne marajo. Je pa tako dekleta, da ji daleč okoli ni para. Pristrižene lase ima, lepo se nosi, še govori drugače ko druga dekleta. Domači pravijo, da ni za delo, da je je sama obleka, da še tiste dinarje, ki jih oče zasluži s čevljarstvom, obesi nase. In to naj bo gospodinja na njihovem posestvu!

»Jutri gremo pa v senožet!« je zaklical Joža. »Greš z nami?«

»Grem,« je veselo pritrdila Milka, »če boš kaj vriskal.«

Sv. M. Peruzzi: Pesnik Anton Medved (1908).

Joža jo je pogledal. Izpod črnih obrvi ga je gledala, kmečkega fanta. Imela je lep in gladek obraz, ker se je malo ubijala po polju in je sonce ni moglo ožgati. Gledala ga je tako zvito in živo, da je zardel, se skrnil za snop in bi res najrajši zavriskal.

*

Prišla je noč. Ave Marijo je že davno odzvonilo. Miha je voz kar samotež zapeljal od stoga na dvor. Joža je počesal stog, potem pa pograbil še slamo po tleh. V Pečkah, v bregu koj za hlevom, je zalajal lisjak. Joža se je spomnil sove, ki zadnje dni v Pečkah prav grdo kriči. Na dvoru je Miha napajal konja.

»Joža!« je poltiho nekdo poklical. Milka! Stala je skrita v senci češnje, ki je rasla prav zraven plota.

»Kaj?« je vprašal Joža, kakor da ga Milka nič ne briga. Ozrl se je, če ga kdo ne vidi, in je stopil k Milki.

»No, Milka!« Potem ni vedel, kaj bi še rekel. Videl je pred seboj dekle s svetlimi, živimi očmi, ki so se svetile v temi.

»Tako si lepa!« je rekel.

»Dolg čas mi je.«

»Dolg čas?« je ponovil fant.

»Nobenega nimam. Sama sem. Bratov ni po ves teden, mama komaj vsak večer pridejo domov, ko zmeraj hodijo pomagat. Oče so pa tako sitni, bolni, ko nikamor ne morejo. Ali naj jim pomagam šivati čevlje?«

»K nam pridi!« je rekel sramežljivo fant.

»Saj bom, jutri, v senožet,« je veselo pritrdilo dekle.

»Ne, ne!« je bil še bolj v zadregi fant. »Tako — Če bodo meni izročili dom — ali bi prišla k nam — za zmeraj, za gospodinjo?«

Joža bi se najrajši vdrl v zemljo.

Dekle je molčalo.

Gledala sta se.

Potem je nenadoma segel z rokami čez plot po njeni roki in jo pritisnil k sebi. Ni se branila. Nenadoma jo je spet izpustil, kot da je napravil nekaj napačnega.

*

Joža je prišel domov. Cokle je pustil na pragu in bos stopil v hišo. Bil je molčeč in je gledal v tla. Za mizo so sedeli že vsi, samo Miha je prišel še za njim.

»No, ženin, si le utegnil priti k večerji?« je rekla Mici.

»Ferdanski dedec!« je na vso moč vpila Jernejka. »Koliko si pa že star, ha? Se boš potikal okoli voglov?«

»Jeh!« je rekel vmes Jernejevec, ki je sedel zase pri posebni mizici, stran od drugih. Že včeraj ga ni bilo doma in danes spet ne. Kadar je delo doma, se gospodar Jernejevec zmeraj vlačil po gostilnah. Tudi danes je bil precej čivkljen. »Kam pa vpiješ? V senožet ali v Črni vrh?«

»Ti pa molči, dedec pijani!« je vpila nič manj glasno Jernejka nad gospodarjem. »Vse oštarije obrede, ko je doma največ dela. Samo spat pride domov.«

»Saj!« je kratko pritrdil Miha. »Pa sitnost prodajat!«

»Ukazujejo pa še zmeraj!« se je mešal zraven še Tone.

»Molči, pankrt!« se je zadržala nadenj Jernejka.

»Koliko si pa spet zapil, kaj?« se je obrnil Miha k očetu. »Ti boš dolg delal pa les prodajal, mi bomo pa delali. To ti je gospodar!«

Jernejevec je bil precej trd. »Smo ga. Pa ga bomo še. Dovolj je še cvekov. Po vsem Črnem vrhu.«

»Nak! Ne bo šlo več tako naprej,« je trdo udarila po mizi Jernejka. »Šlapa si, Jernejevec, pijanec, ne pa gospodar. Jožu boš čez dal, pa beži! Drugače nam pojde vse k vragu!«

»Ja, ja,« je kimal Jernejevec, ki ni razumel, za kaj gre.

»Na pomlad bo šel še ta,« je pokazala Jernejka na Miha. »Bo takoj en delavec manj. Tebi pa povem,« je glasno zavpila nad Jožem, ki je ves čas molčal, »če te kedaj dobim s Štrukljo skupaj, da bo stala tam pri plotu, nastava gosposka, bom tako vpila in jo obdelovala, da se bo slišalo po vsej Kamni gorici!«

»Ja, ja,« je malomarno pritrdil Joža, kakor da mu vse vkup ne gre nič mar.

»Pijanca že imamo na gruntu. Zdaj naj pa še takale gosposka gospodinja pride, s pristriženimi lasmi, v kratkem krilcu pa v lakastih šolnih. Potem se gremo pa lahko gospodo igrat, gospod ženin!«

»Vi mi ne boste neveste iskali,« je vzrožil Joža, zagnal žlico na mizo in vstal.

»Take gospodične ne bo k nam, to ti povem!«

»Vi boste rekli! Včasih je bilo tako, zdaj pa ni več. Nevesto si bom sam izbral! In če bo katera prišla na Jernejčevino, bo to Štrukljeva Milka.«

Potem je zadrlesknil vrata in šel.

»No, no,« je počasi govoril za njim Jernejevec, ko Joža že zdavnaj ni bilo. »He, grunti še ni tvoj. Ti še nisem nič dal. Bomo še videli!«

»Judež!« je vpila Jernejka za Jožem. »Ne boš počakal, da odmolimo?«

V hiši so molili. Joža se je na dvoru odkril in molil. Gledal je na gozdove, po rebrih in po vrhovih gorá. Vse se je že skrilo v temo. Pokrižal se je.

V Pečkah malo nad hlevom je zapela sova.

Joža se je zbudil iz svojih misli.

V hlevu so rožljale verige privezane govedi. konja sta s kopiti tolkla ob tla.

Joža je šel na hlev. Tam je izpod svoje postelje vzel puško in se skrivaj splazil v Pečke. Miha je pravkar prihajal od hiše čez dvor. Joža ni videl. Ko se mu tudi na hlevu ni oglasil, je šel spat.

*

»Počim jo, sovo,« je mislil sam pri sebi Joža in lezel po strmem bregu čez skale v Pečkah više v hrib. Pod drevjem je bila prava tema, da se ni nič videlo. Samo debela dreves so bila še temnejša. Goste veje so zakrivale, da ni videl jasnega poletnega neba, posejanega z zvezdami.

Milka! Milka!

Kaj sova! Saj ga je nekaj drugega gnalo, da ni šel spat. Da malo premisli, kako pa kaj, kaj je bilo danes, kako je snubil Milko, kako so ga doma napadli: to je treba premisliti.

Sv. M. Peruzzi: Poljub (1906).

Pred njegovimi očmi so stali Milka in mati in Miha in oče in hiša s kmetijo in Mici in spet Milka. Dekle s pristriženimi lasmi, s klobukom, nizkimi čeveljčki. Ali bi pa znala držati v roki motiko?

Ustavil se je nad Pečkami na robu majhne ravnice, v katero je prešla strmina. Pihala je hladna sapa. Joža so pod srajco rezale rese rži, ki jo je danes ves dopoldan kosil, ves popoldan pa deval v stog. Globoko je zadihal v tej sveži sapi, ki je nosila s seboj duh po smoli in trhlih štorih.

»Kaj naj naredim?« je vprašal samega sebe in stopil naprej po ravnici. Milke mu ne pustijo. Pregosposka je, ne bo znala biti za gospodinjo. Njih hiša je bajta, polja je pa komaj za krompir in zelje. To ni nobeno gospodinjstvo! Jožev oče je pijanček. Saj na kmetiji se to še ne pozna, pretrdna je. Če pa pride k hiši še slaba gospodinja, potem pa mora iti vse narazen in grunt pride v nič.

Spomnil se je, kako sta pred večerjo stala z Milko pri plotu, kako jo je objel in zasnubil. Rad jo ima. In Milka njega.

Pa zakaj mu potem mati branijo?

In Miha brani? In oče in Mici? Zakaj?

On bo hodil po hlevih bos. Ali naj ona v šolnih hodi po svinjaku? Ko bo prišel ves zdelan s polja, ali naj gre še njej v kuhinjo pomagat? In vendar! Rad jo ima. Nobene druge tako. Snubil jo je. Ali naj besedo sne?

Prav blizu njega je v drevesu zaukala sova in ga zbudila iz zamišljenosti. Prihulil se je in snel puško z ramena.

Spet je zaukala.

»Ne boš več čukal, čuk!« je rekel Joža in nameril med veje.

Sova je tretjič zaukala.

Pomeril je v tisto smer in na slepo ustrelil.

Po gmajni je odmeval strel. Na dvoru se je zbudil petelin, zaprhutal s krili in zakikirikal. Pes je zalajal in se zapodil okoli hleva in okoli hiše.

Zadeta sova je sprhutala z drevesa. Utekla je v grmovje in potem poskušala sfrčati, a je padla na tla. Joža jo je pobil s puško.

»Zjezili ste me, zato sem šel.« je rekel Joža Mihi, ko je prišel s sovo na hlev domov. Vrgel je ptiča in puško pod postelj.

»Zlodja!« je rekel Miha. »Kaj ne boš hud! Takale deklina, gospodična, ki je je sama obleka pa lepota. Kaj pa boš z njo?«

»Ja, Miha, ti tega ne razumeš!«

Miha je vedel, da ima Joža res rad Milko in da mu je hudo, ko tako o njej govorijo. Zato mu je rekel mirno: »Pusti, pusti, Joža, za zdaj! Počakaj, kako se bo naredilo. Bo že čas prinesel. Saj se dekle lahko sprevrže, da bo drugačna. Zakaj pa ne!«

*

Joža je vstal takoj, ko se je zdanilo. Tudi Miha je z njim vstal. Danes gredó na senošet. Hiteti je treba. Če bo prav, bodo vsaj ob petih že sekli.

Miha je nametal s skednja v parno sena, Joža pa ga dal živini, posebno konjema, ker bošta peljala senoseke v senošet. Voz je že stal pripravljen na dvoru.

Umila sta se kar na koritu. Tačas je že prišla iz hiše tudi gospodinja, da bi šla klicat.

»Prepozno!« je rekel Miha in se smejal zadovoljno. »Glej, smo že pokoncu!«

»Le hitro!« je bila vesela tudi gospodinja. Ko so šli v senošet, je bil vsako leto malo praznik. »Zajtrk bo takoj na mizi.«

Joža je šel klepat koso. Pelo je po kosi in zvenelo.

»Dobre klepi!« si je mislil. »In dobro jo bomo mahali. Veliko bomo podrli.«

Sv. M. Peruzzi: Fran Levstik (1951).

Pogledal je po vrheh, kjer se je že svetilo prvo sonce na stenah in pečeh. Nebo je bilo brez oblčka. Lepo je, je mislil Joža in gledal. Pozabil je za čas koso in klepanje.

Zagledal se je proti sosedu. Iskal je v senci dreves hiše in okna, kjer gotovo Milka še spi.

Sklonil se je spet nad klepi in koso.

Klepi so pele: Milka! Milka!

Kosa je zvenela, kladivo pritrjevalo.

Kdo mu jo more vzeti ali zabraniti, če jo ima rad? In saj se delu lahko privadi. Lena ni in tiste gosposke reči, ki jih ima na sebi, lahko vrže stran. Zakaj ne bi mogla biti dobra gospodinja? In ko bo prišla na Jernejčevino, bo kmetica in ne bo igrala gospe. Prav dobra in pametna gospodinja bo mlada Jernejka.

Bo! Bo! Bo!

Tako je pelo kladivo.

Hej, juhej! In svatovščina bo! Če je Joža fant, tako bo, kakor on hoče. In kdo mu more vzeti nevesto Milko? Najlepša v dolini bo njegova Milka in na najlepšem gruntu bo on gospodar.

Milka! Milka! zveni kosa, poje kladivo.

Roka je trdo udarjala na klepi. Joža je bil vesel in močan, da bi najrajši zavriskal.

Juh! Juh! Milka! Milka! In kmetija! In kmetija!

Potem bo nova gospodinja na Jernejčevini in on nov gospodar! Tako bo!

Saj je Joža fant, ki zna, da bo vse prav.

Ko so ga poklicali k zajtrku, je doklepal do konca, potem je zavriskal, da so se splašile vrane v Pečkah in se je potulil lisjak, ki se je plazil ne visoko za hlevom skozi grmovje.

Gore so zasijale v rumenem soncu.

J E R N A Č

Priobčil Bogdan Kazak

Bolačevi so imeli majhno kmetijo, a s pridnim delom in skromnim življenjem so laže izhajali kakor večji kmetje. S sosedi so živeli v miru, tudi njihovo družinsko življenje je potekalo brez opaznih motenj, dokler niso dobili zadnjega otroka Jernejčka. Komaj je dobro shodil, že je bila Bolačeva hiša in okolica polna krika in krega. Kar je fantič dosegel, je razbil in polomil, če se je le dalo; svojim bratom in sestram je nagajal ne le za norčije, kakor je svojsko živahnim otrokom, ampak tudi iz hudobije, kakor so trdili njegovi sorojenci in ga zato klicali že majhnega s psovalnim imenom Jernač. Sestram je natresel nekoč v postelje škarjice, škorpijone in drug gnusen mrčes, bratom je položil v plevnico trnje ali robidovje; kadar je le mogel, je komu kaj izmeknil in skril. Prej tiha Bolačeva mati se je križala z malopridnim neubogljivcem in ves dan ob njem glasno tarnala. Ko je prihajal Bolačev oče domov, okoli poldneva in na večer, se je razlegalo Jernačevo obupno vreščanje daleč na okoli, toda tudi očetova trda vzgoja ni zalegla nikdar za dolgo.

Ko je Jernač nekoliko odrasel, so se začeli pritoževati in hudovati tudi sovaščani po vsej pravici. Ni kradel sadja kakor drugi paglavci, ki so lepo obirali češnje ali hruške ali kar je bilo takih mikavnosti; Jernač si je nalomil vej, obloženih s sadjem in zbežal z njimi v skrivališče. Nalašč je odpiral lese, da je hodila živina, prihajajoč s paše ali od napajališča, na vrt ali njivo v škodo; časih je kje spustil prašiče iz svinjaka, da so razrili dvorišče in divjali po vasi. Sosed Žuzek je naložil voz z gnojem, da ga odpelje na njivo. Ko je šel v hlev po vola, je zdrknil voz, dasi sta bili dve kolesi podloženi s kamnoma, nizdol po klancu in se na ovinku prekucnil, polomivši si prednjo premo z obema kolesoma. Spori med Bolačevimi in sosedi so se množili, ker se je Bolač branil dajati toliko odškodnin, kakor so sosedje zahtevali, ker zviti Jernač se je znal skrivati, da so ga le malokdaj opazili, a nikdar ne zasačili pri zlih početjih. Kdo drugi je mogel napraviti takšno grdobijo, če ne zloradi Jernač? Ta verjetnostni sklep je pač na splošno držal, a v vsakem posamičnem primeru se je Bolačev oče otepal posledic.

Tudi učitelj ni bil kes porednemu divjaku. Dokler je bil Jernač v klopi, je zacvilil zdaj ta zdaj drugi součenec, ker ga je Jernač uščipnil ali zbedel ali brcnil ali habnil; če je šel stat ali

klečat pred tablo, se je prekucnila mizica ali prevrnila tabla ali zletela slika s stene. Takrat je bilo še strahovanje v navadi. Tudi ta vzgojni način je učitelj opustil, ker mu je Jernač zlomil »špansko palico« in veliko ravnilo, nekoč ga je celó ugriznil v roko. Ko je bil zaprt v šolski sobi, je napravil veliko škode, razlivši črnilo; ko so ga zaklenili v stranišče, je razbil okence in pobegnil. Le duhovnika je toliko spoštoval, da se je znosno vedel pri krščanskem nauku v šoli in pri bogoslužju v cerkvi.

Prijateljev ni imel Jernač, menda jih tudi ni iskal ne med vrstniki ne med drugimi; vsi smo se ga bali in izogibali. Tudi jaz, ki sem bil nekaj let mlajši od njega, sem se ga bal srečati na samem tudi potem, ko sem prihajal iz mesta domov na počitnice. Sicer pa se najina pota niso križala.

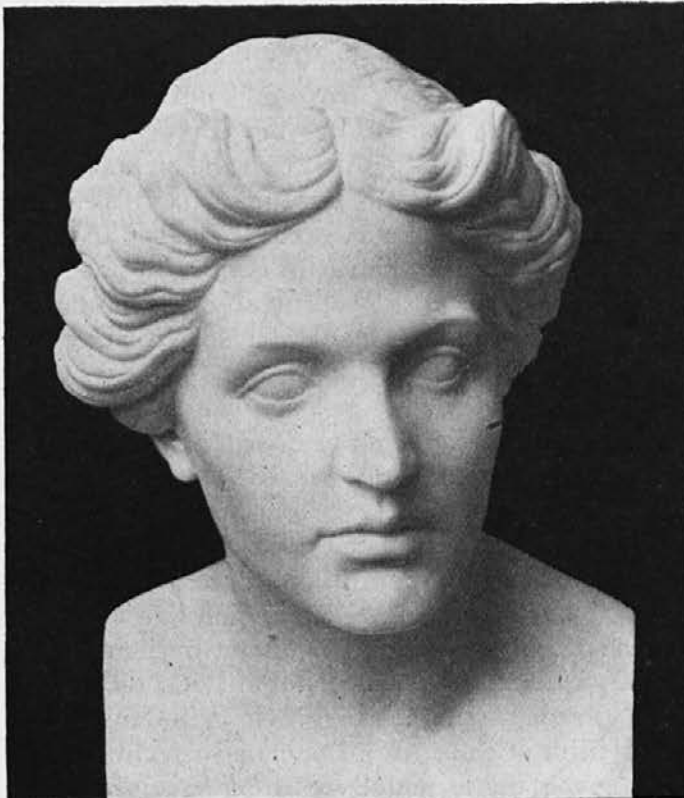
Pripovedovali so mi neko poletje, da jo je Jernač skupil. Spomladi so ga pastirji na srenjskem pašniku prijeli in obdolžili, češ, da je razdiral gnezda slegurjem, brinjevkam in drugim priljubljenim pticam. Nič ni pomagal njegov ugovor in zagovor, da je nedolžen in da je gnezda končeval ali dihur ali lisjak ali srakoper ali skobec; po nepisanem pastirskem pravosodju je bil Jernač sojen in obsojen. Slekli so ga do nagega in obdelovali z robidovimi šibami in srbevkami. Podrobnosti o tej »ljudski« sodbi in kazni nisem mogel zvedeti, pravili so mi, da se je Jernačevo tuljenje razlegalo čez pol doline. Zvečer je šel oče Bolač ponj in ga odnesel domov. Doma je ležal več tednov; pri Bolačevih je zavladal mir, ki je blagodejno vplival na vso vas.

Ta šola je Jernaču zalegla. Oče ni šel nikamor iskat pravice za Jernača, češ, da so mu jih še premalo naložili, tudi mati ga ni milovala in trdila je, da je tako kazen že davno zaslužil. Jernač je moral uvideti, da mu ni več obstanka ne doma ne v domačem kraju, zato se je odločil, da pojde v svet. Spravili so ga k oddaljenemu sorodniku, ki je bil rudar nekje na Gornjem Štajerskem. Bolačeva družina se je oddehnila in vsa soseska z njo.

*

Več let ni bilo glasú o Jernaču. Tisto leto pa, ko bi moral iti na vojaški nabor, je prišlo iz daljne tujine sporočilo, da leži Jernač smrtno nevarno poškodovan v bolnici in da bo šafti* okreval. Mati je tarnala, da ne bo več videla svojega najmlajšega otroka, in naganjala moža, naj gre vendar sina obiskat. Bolač pa se ni genil, češ, kako naj gre na tako daljno pot, ko nima ne denarja zanjo in ne pozna jezika. Čas je tekel

* Vipavski izraz za težkó da ali komaj.

Sv. M. Peruzzi: Ženin portret. (Marmor.)

svojo pot, smrtnega naznanila ni bilo, pač pa so se raznesle razne govorice. Nekateri so trdili, da se je Jernač ponesrečil pri delu v rudniku, drugi pa so sumili, da so Jernača, neugnanega zabavljača, pobili štajerci, ki da so hujši pretepači kakor naši hribovci; o Jernačevi nezgodi se ni dalo zvedeti nič gotovega ne takrat, ne pozneje.

Dobrega pol leta kesneje proti zimi je pa prišel Jernač domov, čisto spremenjen, da so ga celó domači komaj spoznali. Bil je visok, postaven fant, vedrega obraza in prijaznega vedenja. Rad se je šalil z vsemi in vsakim, o svojih dogodivščinah pa ni maral govoriti z nikomer, češ, da je vse tisto nič, kar je že davno pozabil. Pozornost je zbujala njegova pohabljenost, na levo stran je bil kakor ohromljen, levica mu je bila okorna, levo bedro pa otrdelo, da je prav nerodno hodil, opletajoč z iztegnjeno ного okoli v krogu. Na glavi je imel zelen klobuk, v cerkvi so opazili, da ima dolge lase, skrbno počesane z leve na desno, kakor da skriva kaj na desnem temenu. Kesneje sem zvedel, da je imel tam veliko brazgotinasto plešo kot ostanek poškodbe.

Z Jernačevim prihodom je tiha Bolačeva hiša kar oživila. Jernač je prinesel iz tujine harmoniko, ki jo je spretno in pridno vlekel, da je bilo vedno dosti vaških otročajev okoli njega. Tudi njegovi vrstniki in drugi ljudje, ki so se ga v prejšnjih letih ogibali kot nadležne smotlake, so

se mu bližali in iskali z njim stikov, vabeč ga s seboj v krčmo, da jim je zagodel. Jernač jim je rad ustrezal, ker je bil sam vesel, da se je pozabilo staro nasprotje. Pridno se je uril v igranju, poleg tujih poskočnic in raznih koračnic je kmalu pogodil tudi domače popevke, dodevajoč jim mične okrašave. Iz cerkve prišedši se je vadil v posnemanju orgljanja in cerkvenih napevov.

Jernač je kmalu zaslovel kot muzikant daleč na okoli in ker je bil vedno dobre volje in šegav veseljak, so ga vabili kakor Prešernovega godca na ženitnine in druge vesele družinske dogodke, v gostilne ob sejmih in drugačnih priložnostih. Od imovitih družin in gostilničarjev je prejemal tudi nagrade, ubožnejšim je godel za pogostitev, jedel je pač, kar so mu dali, pil pa ni, češ, da mu ne godi, denarja pa ni jemal od njih. Prav tako je fante brezplačno spremljal s harmoniko na vojaške nabore in korakal z njimi po trgu gor in dol, kar je vzbujalo pri tržanih pozornost, pri naših fantih pa samozavest. Dasi sam ni pil, je vendar gledal, da so se naborniki vračali dobre volje, in če je pohajal »drobiž«, je Jernač poravnaval račune. Vojaškim novincem je ob vstopu v službovanje oslajal težko slovo s harmoniko prav do mesta.

Že je hotelo javno srenjsko mnenje izreči o Jernačevem veseljačenju sodbo: »Poreden in nástoren ni več, a še zmeraj trčen,« ko je Jernač iznenada začel trgovati s sadjem. Na najbolj prometni točki gorenje doline, ob hubeljskem mostu, je najel velik hram kot skladišče, predenj je postavil stojnico, kjer je imel na prodaj kuhan in pečen kostanj, orehe, lešnike, jabolka in domače sušje; kmalu so mu vozili vozniki iz mesta tudi vreče rožičev, zaboje južnih smokev in pomaranč. Otroci so se kaj radi zgrinjali okoli Jernačeve stojnice, ki jim je dajal rad tudi navržke, ubogim še kaj zastonj. Očetje so se hudovali na Jernača, češ, da zavaja mladino v zapravljalivost, trgovci so na tihem pihali od jeze, ker otroci niso več hodili kupovat »cedel« in drugih sladkarij k njim, ampak so nosili svoj baker k Jernaču. Tudi odrasli domačini in popotni ljudje so se navadili ustavljeni pri stojnici in kupovati. Kadar ni bilo kupčije, je pa zapela harmonika.

Uspeh je zadovoljeval Jernača in mu pridobival ugled med občani. Ko sem odhajal od nedeljske maše proti domu, so stopicali pred menoj trije očanci mimo Jernačeve stojnice, ki je bila obsuta od velikih in majhnih kupčevavcev, in se razgovarjali:

»Kdo bi si mislil, da bo kdaj kaj iz Jernača!«

»Soli ima več v glavi kakor vsi tržani.«

»Daleč je šel ponjo.«

»Pa se mu je splačala pot. Kmalu bo kos trškim bahačem.«

»Samo če mu ne zavre kri?«

»Poroči naj se!«

Ko sem doma omenil ta razgovor, so mi pravili, da škili mnogo deklet za Jernačem, iz delavskih in rokodelskih družin, pa tudi z dobrih kmetij. Vztrajno da se otepa Jernač vseh naročenih in samozvanih posredovavcev s šalami: »Kapitalnih nevest se bojim, ker bi me ustrahovale, krotkih ne maram, ker tihe vode so deroče v globinah, bogatih še manj, ker hočem jaz rezati kruh ženi in ne narobe.«

*

Nekaj tednov kasneje se je oglasil Jernač pri meni v mestu že na vse zgodaj, ko ni bila še ura za sprejemanje. Opravičeval se je, da bi me ne hotel muditi med navadnim poslovnim časom, ker se hoče z menoj temeljito razgovoriti kot mož z možem.

»Kar iztresi se, Jernejec,« sem mu rekel, ko sva sedla.

Nekako sramežljivo mi je zaupal, da se namerava oženiti. Menil je, da bo shajal brez žene, a ne gre več. Če vriska harmonika, joče branjarija; branjarije ne more opustiti in zanemariti, ker živi od nje, brez harmonike pa ni zanj življenja. Ko ga tako prime, da ne ve, kaj bi in kako bi se unesel in utešil, pa zagrabi meh in kmalu mu odleže. Pa še nekaj drugega je, kar zaupa samo meni. Ko je ležal do smrti pobit tam gori v Leobnu, mu je bilo neznansko bridko po domu, domačih in sosedih, zlasti zavoljo tega, ker ga je pekla vest, da je zakrivil toliko jeze, sovraštva in žalosti. Prosil je Mater božjo v Logu, naj mu dá še kedaj priti domov in popraviti krivice. Zabljudil se je, da bo po srečni vrnitvi brdek* in bo delal samo veselje. Kako naj izvršuje obljubo brez harmonike? Zdaj uvideva, da ne more več samevati, z ženo bi šlo oboje, branjarija in harmonika. Kaj sodim jaz o njegovi nameri?

»Kar pravo si izberi, saj si menda zdrav!« sem poizvedoval.

»To je tisto, kar me skrbi! Zavoljo možganske poškodbe vem, da ne bo kvara; to je kazen božja zame osebno, da sem na levi strani pol hrom, ker sem ugriznil učitelja v roko in mater brenil, ko me je po zasluženju šeškala. A tista kri v meni! Ko so mi puščali s kolom...«

»Kaj se nisi ponesrečil v rudniku?« sem se zavzel.

* Vipavski, bolj otroški izraz za priden.

Sv. M. Peruzzi: Glava otroka.

»Ne, ne, vam povem po pravici, a samo vam. Sprli smo se v rudniški kantini, jaz sem dražil tiste krofzarje in ko sem šel proti domu, so me obdelali s koli do nezavesti. Ko sem se v bolnici zavedel, so mi povedali, da so me potegnili iz jame. Jaz nisem hotel ovajati tistih tovarišev, še rajši sem videl, da je obveljala moja poškodba kot nezgoda v rudniškem obratu. Tako so me zdravili zastonj in mi dali namesto pokojnine odpravnino in za navrhek še harmoniko, ki sem si jo tako želel. Vidite, takrat mi je odteklo obilo hudobne krvi, a ne vsa. Ta še straši po meni in bojim se, da pojde po rodu naprej. Kaj sodite vi, ki ste učen in izveden mož v teh rečeh?«

»Niso prazna tvoja ugibanja, Jernejec! Vidi se, da dosti bereš in misliš. Da je tvoja vročkrvnost dedna, ne morem reči, ker poznam tvoje v dveh kolenih in za nobenega ne vem, da bi imel poredno kri v sebi. Tudi ti si se že pokrotil in ker ne piješ, kar je zelo pametno, se umiriš še bolj. Izberi si za zakon tako, ki je čisto drugačne krvi kakor ti, in pričakovati je dobre mešanice.«

»Ali mislite zares ali mi pravite tako le, da se me odkrižate?«

»Odkrižam se te še laže na drug način! Kar vem, to ti povem! Poroči se, a ne z vsako! Kakšna naj bo, sem ti povedal.«

»No, saj tako imam že na muhi,« je rekel ves oveseljen.

»Katero?«

»Ne maram, da se mi smejete že danes,« je rekel, stisnivši mi v roke tolar.

»Ná pol nazaj, Jernejec, preveč si dal! Za ženitovanje treba denarja!«

Jernač pa je že odkreval skozi vrata. Ko sem prišel domov h kosilu, so mi prinesli Jernačev dar: košaro z izbranim južnim sadjem.

Čez nekaj tednov se moja žena ni mogla prečuditi, ko so ji med drugimi zanimivostmi sporočili od doma tudi novico, da je Jernač na oklicih s Cunjarjevo žefko. Začudil sem se ženinemu čudenju.

»Ne poznaš Cunjarjeve žefke, ki služi že toliko let v Srebotovi gostilni?«

»Nič ne poznam.«

»Škoda, sicer bi se čudil še bolj ko jaz! Ona je moja vrstnica in sošolka, dobra, pametna, pridna, a je ni nikjer nič. Zastala je v rasti, dvanajstletne deklice so večje od nje. Jernač, tolik hrust, in žefka, pritlikavka, ki mu gotovo ne sega do pazduhe, ali je to kakšna dvojica?«

»Jernač je boder in preudaren. Sicer pa se menda ne mislita sprehajati po vašem trgu in razkazovati zijalom.«

»Vidiš, tako si in tak ostaneš, pustež pusti! Kadar se hočem s teboj lepo in mirno razgovarjati, pa mi zabrusiš kakšno grobo in rezko, da ne vem kam z njo!«

»Jaz tudi ne vem, kaj bi rada?«

»Rada bi vedela, kaj sodiš ti, kako se more zastaven možak zagledati v tako paglavko?«

»Pravijo, da se skrajnosti rade stikajo. Drobne stvarce so pač ljubke.«

»Zakaj pa nisi vzel rajši žefke ko mene?« se je razhudila žena.

»Že zavoljo tega ne, ker nisem vedel zanjo do danes.«

Tako je povzročil Jernač tudi v mojem zakonskem obnebjú nevihto, ki ni bila edina in najhujša, saj je prišla in prešla brez škode, menda samo zavoljo premembe v ozračju.

Bilo je za veliko noč. Na poti proti rodnemu domu sem korakal zatopljen v misli in skrbi, ki jih je zdravnikova glava zmeraj polna. Ob hubeljskem mostu me je zdramil vesel Jernačev pozdrav. Ozrl sem se proti stojnici in zavzel. Za stojnico je stalo poleg korenjaškega Jernača na zaboji in mu komaj do ramen segalo lično ženišče, po obrazu in postavi ne kakor otrok, ampak odrasla žena v zmanjšani obliki, a pravilnem razmerju. Ves blažen mi je Jernač predstavil svojo

»izvoljeno kraljico« in napeto motril, kakšen vtis je napravila name. Iz kočljivega položaja sem se izmuznil s čestitko in brž pristavil:

»Ta tvoja kraljica, Jernejec, te menda ne bo tepla, glej, da ne boš ti nje!«

»Ne vem, kako bo,« je odvrnil, zadovoljen s šalo. »Zobke ima ostre ta miška in kljunček špičast ta tičica. Pravijo pa, da se slon najbolj boji miši, ker se jih ne zna ubraniti.«

»Ne draži je, pa te ne bo grizla, ne zbadala!« sem rekel v slovo.

Jernač je pohitel za menoj in me spremljal nekaj pota. Očividno bi bil rad zvedel kaj več.

»Smešno je, kajne, tak brdavs in tako kerè?«*

»Zakaj bi bilo smešno, če je vama prav? Smešna ni skladnost, ko se dva izpopolnjujeta, kar nima ta dovolj, ima drugi zadosti za oba; bolj smešna bi bila dva brdavs ali dve keréti skupaj.«

»Nemara res!« je pristavil zamišljeno. Kakor da bi se opravičeval, mi je razkladal svojo ženitev. Imel je veliko izbiro, a misli so se mu vedno vračale k Cunjarjevi žefki, ki so jo imeli doma in v službi res kakor za cunjó, ker je revše pritlikavo. Opravljala je najnižja dela pridno in voljno, ni se pritoževala nikdar ne zavoljo ravnjanja ne zaradi plače in bila vedno vedra in do vseh prijazna. Zasmilila se mu je, da bi ostala tako zaničevana vse življenje. Smejala se je, ko jo je zasnubil, ker mu ni verjela, da jo resno hoče za ženo, dokler nista bila oklicana. Zdaj je vsa srečna in ves dan žvrgoli doma ali se reži za stojnico in ne ve, kaj naj stori zanj. Tudi on ne ve, kaj bi s tako srčkano igračico, in se boji zanjo, da bi se njuno veselje ne spreverglo v žalost. Ona se ne zaveda nevarnosti, on pa je zbehan.

»Boga se bojta, drugega nič, pa vama ostane veselje neskaljeno,« sem ga bodril.

»Kaj naj napravi revica, ko se izteče njen čas?«

»Prav nič posebnega. Srčna ostanita in dobre volje! Strmela bosta, kako čudovit je Bog v svojih delih!«

Pomirjen se je vrnil Jernač k svoji kraljici. Še tisti dan sem prejel veliko košaro izbranih pomaranč »zavoljo nadleže na poti«, ki jih je poslal kraljičin mož. Poizvedoval sem, kako je prišlo do nenavadnega in neumevnega priimka. Jernač je prekanjen, tako so mi razložili zadevo, zvito je prehitel in preprečil smešenje svoje žene. Še pred svojo poroko je skoval in pel pesem o ženitvi skobca s kraljico, samico najmanjšega in najbolj ljubkega ptička naših dobrov; po po-

* Vipavski izraz za zakrnjeno, nerazvito bitje, žival ali človeka.

Slika 24. Kristus evharistična žrtev. Slika iz delavnice slikarja Janeza iz Ljubljane (sredi 15. stoletja). V župni cerkvi v Mengšu. Primer danes že mrtve ikonografske formulacije; Kristus je označen kot izvor evharistije z vinsko trto in pšeničnim klasom, ki preraščata njegove rane na nogah in rokah in s hostijo in kelihom, v katerega se steka njegova Rešnja Kri.

Leta so tekla. Jernač si je kupil hišo, da je bilo dovolj prostora za množične kraljične, mladiče in branjarstvo. Razvil se je tudi kot muzikant, bogatil je in preminjal svoj glasbeni spored; na ženitninah je podajal poleg običajne »nebeške ženitnine« tudi izvirne pesmi o skobcu in kraljici, o objestnem kozlu, ki mu Bog odbije rogova, o usehli nogi, ki je brnila mater. Poslušal sem ga nekoč, ko se je možila moja sestrična; Jernačeve skladbe so domačinom silno ugajale, dasi je bilo besedilo kajpada preprosto in so se napevi nslanjali na znane narodne pesmi.

*

Neko predpustno jutro tistega leta, ko so si ljudje ponekod kuhali polento z vinom, so pripeljali v našo bolnico Jernača. Voznik in spremljevalec sta povedala, da je bil Jernač sinoči na ženitnini pri Kuljakovih. Kakor po navadi, je igral na harmoniko, spremljal skupno petje in

roki je ženico predstavljal otročajem in odraslim kupovalcem kot kraljico, ki jo varuje skobec. Priimek se je takoj prijel, in sicer tako močno, da se drži celó Jernača. Za norčevanje pa ni bilo več podlage.

V naslednjih mesecih me je časih zaskrbelo, ko sem imel težke in najbolj odgovorne zdravniške posle, če nisem Jernaču morda vendarle preveč obetal in zakrivil kakšno neprevidnost.

Oddehnilsem se, ko so ženi spročili med drugimi marnjami, da je kraljica dobila kraljička brez posebnih pripetljajev.

vmes dodal še katero svojo. Pil ni skoraj nič, a bil dobre volje kakor vedno. Proti polnoči se je spravil na Jernača in ga začel dražiti Jankuž, ki se ga je nekoliko preveč navlekel. Izprva ga je izpraševal, kako je bilo kaj na Gornjem Štajerskem, potem se je norčeval iz skobca, ki ga strahuje pišče. Jernač se ni dosti zmenil za zabavljanje, le prosil je, naj spravijo Jankuža stran, sicer pojde sam domov. V razigrani družbi se ni nikdo preveč zmenil za takšen sporček. Jankuž pa je silil v Jernača še naprej. Ko ga je pozval, naj zapoje še tisto o bičanju na srenjskem pašniku, se je zakadil Jernač vanj in ga podrl na tla. Jankuž je potegnil Jernača nase, na tleh sta se valjala v klobcu in obdelovala ko divji zveri. Preden so se prestrašeni gostje zavedeli in mogli vmes poseči, se je nesreča že zgodila. Jankuž je ostal na domu, nekaj reber ima polomljenih in oko skvarjeno, Jernača pa je poslal zdravnik v bolnico zavoljo notranjih poškodb, ki se ne dajo doma popraviti.

Ustrašil sem se Jernača že na pogled. Želodec mu je pri ruvanju počil, bržkone ga je nasprotnik sunil v trebuh. Zavoljo poškodbe same in prevoza je bilo Jernačevo stanje brezupno, v posvet poklicani tovariš operater ni hotel tvegati operacije.

Jernač ni tožil, junaško je prenašal trpljenje, brez strahu je pričakoval konca. Prosil me je, naj ne napravim Jankužu sitnosti z ovadbo, češ, saj jo je dovolj skupil, sam pa je tudi prejel zaslužen kaznen za svoje neštete hudobije. Popoldne je prišla k njemu žena, kar mu je olajšalo bolečine in smrtni boj bolj kakor naša zdravila. Z Bogom spravljen in s svetom pomirjen je Jernač ob svoji ljubi kraljici čakal še tisti večer, da se mu je upokojila nesrečna kri za vselej.

KJE SMO S CERKVENIM SLIKARSTVOM

France Stelè

Samo en primer naj navedemo za ikonografsko rešitev neke, v cerkvi tako rekoč vsakdanje naloge, namreč Kristusove evharistične žrtve, ki se je ikonografsko že zdavnaj izčrpala in je danes ikonografski znanosti samo še zanimiv dokaz srednjeveške miselnosti. Takrat so zelo pogosto upodabljali trpečega Zveličarja nagega, prepasanega s prtom čez ledja, krvavečega iz ran, tako da se kri steka v kelih, ki stoji ob Kristusu. Tudi v naši domovini imamo dobre primere teh slik, tako n. pr. v podružnici na Visokem v freskah Janeza iz Ljubljane, v Vratih v slikah, ki obdajajo

nekdanji stenski tabernakelj in se vse nanašajo na skrivnost Evharistije, in v lansko leto odkriti freski iz delavnice Janeza Ljubljanskega v prezbiteriju župne cerkve v Mengšu (slika 24). Nad nekdanjim stenskim tabernakljem je vprizorjen v družbi Marije z Jezusom in patrona cerkve sv. Mihaela stoječ, nag Jezus, kateremu se kri iz peterih glavnih ran steka v kelih s hostijo ob nogah, skozi rane nog pa raste iz zemlje na eni strani vinska trta, na drugi pšenično steblo; trta in steblo prodirata rano na eni roki in se razraščata v klasje in grozde. Po tej, po pomenu globoki, a sedanjosti skoraj nedostopni sliki je trpeči Kristus izčrpno označen kot trta in kot klas, katerih vino in kruh se v kelihu in hostiji po misteriju sv. maše izpreminjata v njegovo Telo in Kri.

Podobno kakor s to sliko je z drugo pri nas precej razširjeno sliko trpečega, golega, s plaščem ogrnjene Kristusa, ki kaže svoje rane, na ozadju okrog njega pa je razvrščena množica najrazličnejšega orodja, ki služi človeku v življenju in ki naj pove, da ga človek vsak dan ponovno lahko križa in muči z vsakim delom, s katerim greši. Glavni primer imamo na zunanjsčini prezbiterija v Bodešah pri Bledu.

Zanimiv vpogled v snovanje krščanske umetniške domišljije nam nudi zgodovina ikonografije (opisov svetih podob). Na nešteto prizorih nam kaže, kako se ob besedilu ali izročilu spočne in likovno porodi ikonografska oblika kakega prizora. Posebno je v tem poučno tolikrat slikano življenje in trpljenje Gospodovo. Prvič uresničena osnovna oblika se potem razvija dalje in se v tem razvoju pogosto popolnoma izčrpa. Dober primer za to je n. pr. slika poslednje sodbe: do začetka novega veka je splošno veljal v bizantinski umetnosti nastali shema (zasnutek) za uprizorjanja poslednje sodbe, ki je namah postal neaktualen (neživ), ko je Michelangelo naslikal v Sikstinski kapeli v Vatikanu svojo slavno poslednjo sodbo. Ikonografska zveza te s slikami preteklosti je očitna, vendarle pa razlika tolika, da je stara oblika poslej izgubila skoraj vsak pomen za umetniško domišljijo bodočnosti.

Zanimivo je dalje n. pr. opazovati, kako je nekateri ikonografski motiv v kakem slučaju trdoživ, kako pa v drugem iz neznanih vzrokov sploh izgine. Rojstvo Jezusa in Marije so v srednjem veku vprizarjali na ikonografsko soroden način; oboje rojstvo so pogosto spremljali prizori iz resničnega vsakdanjega življenja, med katerimi je bil posebno razširjen iz krščanske antike izviraajoči motiv, ko novorojenca okopljejo. V tem

ko se je ta prizor pri sliki rojstva Jezusovega že zdavnaj izgubil, je ostal pri Marijinem rojstvu značilen do najnovejše dobe.

Vprašanje je sedaj, koliko je cerkveni slikar sploh vezan po ikonografski tradiciji (po izročilu o svetih podobah). Kajti nedvomno je, da je pogosto nehoté in nevedé vezan po njej že radi svoje krščanske vzgoje. Ikonografski motivi v tem okolju (v krščanskem življenju) poganjajo, se razvijajo in dozorevajo kot nujni poganjki na živem drevesu, ki raste iz duhovnega življenja. Ta nehotena vezanost v miljeju (na okolico) je zelo važna in ima pri razvoju danega ikonografskega motiva zelo važen pomen kot zakon rasti, razvoja, razcveta in odmiranja tudi v miselnem in umetniškem svetu. Toda koliko je cerkveni umetnik vezan na tradicionalne ikonografske tipe po cerkvenih predpisih, to je bolj važno. Vezanost po tradiciji kot taki je v Cerkvi tako naravna,

Slika 25. Pavel Jirak: Postaja križevega pota v minoritski cerkvi v Ptuj (slikana 1952). Slikar se je trudil, da na podlagi poglobitve v besedilo križevega pota in svetega pisma prizor sestavi samostojno. Doseženi rezultat dokazuje, da živi v Cerkvi nezavedno neka ikonografska tradicija, da pa vsebuje dano besedilo že samo nek likovni zarodek, preko katerega pri likovnem oblikovanju seveda ne moremo.

da ne more biti govora o tem, da bi je ne bilo. Drugo pa je, ali sega ta vezanost tako daleč, kakor pogosto v vzhodni krščanski cerkvi, da bi Cerkev naravnost predpisovala prav določne ikonografske rešitve za določne naloge, kakor jih predpisuje Hermeneja za slikarje vzhodnih krščanskih cerkvá. Tako daleč vezanost na ikonografsko tradicijo v naši Cerkvi ne gre in je v bistvu obsežna v spoštovanju tradicije tudi v likovnem delokrogu. S tem pa ni mišljeno, da je treba mehanično posnemati dane vzore. Skušnja tudi kaže, da je duh pripadnosti k Cerkvi že sam po sebi tako mo-

Slika 26. Mati vedne pomoči. Slikala v župni cerkvi v Trziču 1931 slikarja Mežan in N. Pirnat. Zaradi neupoštevanja in nerazumevanja ikonografskih sestavin originala (glej sliko 27) je postala ikonografska vsebina nejasna in nagli obrat Kristusov neutemeljen.

čan, da umetnik, četudi bi hotel, v resnici večinoma ne more iz tradicije. Omenili smo že, da je že v besedilu, ki ga ilustriramo v kaki ikonografski formuli, zarodek njegovega likovnega pojava. V nekih osnovnih črtah je ta likovni pojav že naprej dan, tako da teoretično lahko trdimo, da bi si morali biti dve istočasni, druga od druge popolnoma neodvisno nastali rešitvi v osnovi le podobni. Kakorkoli se bo namreč slikar skušal otrestiti ikonografske tradicije, recimo pri sliki sv. Treh kraljev ali križanja, vedno ga bosta tekst sam in njegova likovna vzgoja, čeprav se je ne zaveda, vodila do nečesa, kar ne bo tako novo, kakor bi umetnik revolucionar hotel. Skušnja povojne umetnosti, ki se je toliko trudila za to, da se otrese vse tradicije tudi v cerkveni umetnosti, je pokazala, da je to relativno mogoče pač v formalnem (oblikovnem) oziru, v ikonografskem pa se to noče posrečiti. Kljub silnemu naporu je uspeh pogosto ikonografsko manj revolucionaren kakor rezultat kakega v tradiciji ustvarjajočega umetnika preteklosti. Zadnja leta smo doživeli v Sloveniji slučaj, ko je mlad slikar prevzel nalogo, da naslika za minoritsko cerkev v Ptujju križev pot. Bil je to profesor Pavel Jirak. Doslej se ni bavil s krščansko ikonografijo in je imel težnjo, da ustvari nekaj novega, češ, kako redka in hva-

ležna naloga za slikarja, da more iz enega duha komponirati štirinajst kompozicij in pokazati svetu, kako sodobni umetnik likovno oživlja prastare, vsem znane tekste evangelijev in križevih potov. Branil se je vsakega likovnega vzora, vzal tekst križevega pota in evangelijev in se potopil vanj. Po poldrugem letu je delo dovršil in uspeh kaže, da je kljub težnji, ustvariti nekaj čisto novega, delo tako, da ne zatajuje zveze s krščansko likovno tradicijo (slika 25). S tem hočemo le reči, da je spoštovanje tradicije ne samo nekaj naravnega v organizaciji (v krščanski družbi), ki že skoraj dva tisoč let propo-

veduje ljudem o odrešilnem nauku in o zgodbah odrešenja, marveč je pogosto res škoda tudi truda, ki ga umetnik porabi za iskanje novega, ko bi ob naslonu na dano hitreje in mogoče bolje rešil svojo nalogo. Umetnik sicer mora imeti ambicijo (željo), da poda novo; kajti vsako življenje se hoče uveljaviti v nasprotju s prejšnjim kot zrelejše, modrejše in mogoče tudi srečnejše. Tragično omagovanje pa nam na vseh poljih in ob vsakem koraku priča, da se vedno znova ponavlja Prometejev napor ali kakor lepo pravi Prešeren: »Dokler da smo brez dna polnili sode, zučé nas v poznih letih časov sile.«

Pogosto, in to velja predvsem v skupini molilne ali spodbudne umetnosti, s katero se bomo bavili v naslednjem poglavju, pa je umetnik res nujno vezan na ikonografsko tradicijo in je samo njemu in popolnosti njegovega dela v škodo, če prezira ikonografsko tradicijo in se ne dá voditi od nje. Gotovi ustaljeni ikonografski tipi imajo namreč čisto določeno vsebino, ki je vezana na vse podrobnosti dotične kompozicije. Pogosto se pri širitvi različnih češčenj, ki so navezani na to ali ono sliko ali kip, zgodi, da se posnetek tega ikonografsko danega tipa prenese na drugo mesto in tam časti kot nadomestilo za slavni original, ki je v kakem oddaljenem kraju. Ljudje časté

Slika 27. Mati vedne pomoči v cerkvi sv. Alfonza na Eskvilinu v Rimu (14. ali 15. stoletje). Slika služi kot original danes močno češčene Marijine podobe za protiprimer slike 26, za katero je bila vzor.

dotične podobe, po njih nastajajo novi posnetki in v teh posnetkih se ikonografski tip prav kmalu sprevrže v čisto kaj drugega. Tako časté n. pr. v cerkvi Marije snežne v Slovenskih goricah kopijo znane slike Marije Hodigitrije iz cerkve Maria Maggiore v Rimu. Ikonografski tip te slike je čisto določen, predstavlja stoječo, samo do pasú vidno Marijo z detetom na levi strani. To dete drži Marija na zelo tipičen način z obema rokama. Danes visi v velikem oltarju slika, ki je ikonografsko vse kaj drugega kakor original, kopija originala, po kateri se je češčenje te Marije tam začelo, pa visi zanemarjena ob strani. Isti tip se časti po ikonografsko točno posnetem, samo v celo postavo podaljšanem kipu iz XVII. stol. v cerkvi pri Mariji Devici v Puščavi v Dravski dolini. Ako primerjamo razne poznejše posnetke na vratih cerkve, na raznih slikah in na zastavah te cerkve, se prepričamo tudi tu, da se ikonografskega pomena originala niso več zavedali.

Kako pa je važno pri takih podobah, da se slikar zaveda tudi pomena posameznih sestavin slike, nam kaže zelo dobro kopija Matere vedne

pomoči (Mater de perpetuo succursu) v desni kapeli župne cerkve v Tržiču na Gorenjskem. Slikala sta jo dekorativno brezhibno pred nekaj leti slikarja Mežan in Niko Pirnat (slika 26). Original te slike se časti v Rimu v cerkvi sv. Alfonza na Eskvilinu in so ga v novjšem času po vsem svetu razširili oo. redemptoristi. Je to poseben tip bizantinske Hodigitrije in je bržkone nastal v XIV. ali XV. stoletju (slika 27). Predstavlja nam doprsno Marijo, ki drži z levico sedeče dete Jezusa, desnico pa ima kakor navadno Hodigitrija s stegnjenimi prsti pred prsi, Jezušček pa se z obema rokama oprijemlje njenega palca. Marija ima glavo rahlo nagnjeno na levo in žalostno gleda predse. Jezus se z glavo ozira močno nazaj na svojo levo, ob Marijini glavi pa sta dva angela označena z napisi kot Mihael in Gabriel in držita orodja Gospodovega mučenja. V osnovi je to tip bizantinske Eléuse, ki jo Rusi imenujejo Umilenije, in nam predstavlja Marijo z Jezusom, ki se ljubeče privija k njej in jo objema. Iz nekega primera te vrste bizantinskih slik se je razvila n. pr. milostna podoba na Brezjah. Pri Materi vedne pomoči pa se je spremenila prvotna vsebina slike v tem smislu, da je Jezus naenkrat dobil vizijo svojega bodočega trpljenja, se naglo obrnil, da pogleda to, kar je z duševnimi očmi zaslutil. On tudi sedaj prikazni, ki je za gledavce izražena v obeh angelih, ne vidi, ampak jo samo notranje gleda s skrbnim pogledom. Vznemirjen pa je bil po tej viziji tako, da se mu je pri naglem obratu sezula sandala z desne noge, ki sedaj visi navzdol. Preplašen po viziji se je čisto otroško zaupljivo oklenil Marijinega palca. Marija, kakor da tudi sama sluti prikazen Sinovo, žalostno zre predse. Ako sedaj pogledate sliko v Tržiču, vidite, da se slikar ni zavedal njene vsebine in je zato nadomestil orodja mučenja v rokah angelov z rožami, kar govori ravno nasprotno kot original. Jezusov obrat in gledanje v stran, ki sta na sliki najvažnejše, sta izgubila vsebinsko opravičilo.

Imamo pa polno primerov in versko življenje vedno ustvarja nove, ko šele nastajajo novi tipi, ki še niso dozoreli do svoje končne ikonografske oblike ali ki se tako redko rabijo, da zanje ni pravega ustaljenega vzora. Tu v živem razvoju ikonografske ideje ima stvariteljska zmožnost slikarjev in drugih likovnih umetnikov široko polje, da se uveljavi s svojo iznajdljivostjo. V našem času smo sami doživeli postanek in razvoj raznih takih novih tipov. Dva sta se začela širiti že kar v gotovih ikonografskih oblikah, to sta Lurška Marija in Mala Terezija. Zelo važen postaja v zadnjem času Kristus Kralj. Ta šele dobiva svojo

Dr. Janez Plečnik

O vsiljeni prebavi.

Tur.

Burja taka, da še vrane ne morejo naprej: zavrača jih in nosi jih kot velo, temno listje. Temni, urni oblaki na nébesu. Dež bo. Oknice ječé, govore, ena njih lopota. Prve kaplje. Denem klobuk na glavo, stopim iz hišice, vežem oknice — bu — odnese mi klobuk in ga posadi klopotcu vrh slemena. Že težje kaplje brenkajo po strehi — skopost moja pa cvili: še je čas. Pristavim lestvo — splazim se po strehi do klopotca — klobuk je moj — spustim se nizdol. Zdrknem. Zropotam navzdol. Izpustim klobuk. Komaj se ujamem pri žlebu — nov piš. Dež se ulije — klobuk pa frči. Zarenčim — pogledam. Kaj je? Je to klobuk, je to zakesnela vrana, kar veter nosi, česar nakrat ne vidim več? Stečem v hišo. Bliski postanejo treski. Pusto mi je v duši: ob klobuk sem, opraskan sem, moker sem, obleka je osvinjana in osrana. Tako mi je pust, da se zamislim in se pregovarjam: pod streho si pa le; streha je dobra in nanovo krita; pa si na toplem; pa si doma in na suhem; pa ti ni treba v luže in potoke pred hišo; pa si privezal oknice; pa ne bo potrgalo in snelo oknic; pa ti ne bo treba odrekane (ker sem »sam« in »doma«, rabljam tudi take besede — na to rabo se tudi spomnim in že se nasmehnem) obutve strgati, prati, sušiti. Eh, naj bo! — Prižgem pipo, sedem k oknu in si mislim: naj zunaj buča, naj vihra, sam pa počivam, počivam v mirnem zatišju. — Komaj dobra ura je pretekla, pa so nebeščani reducirali vihar in penzionirali dež. Že so vaški mački pritisnili pod sadno drevje — mački dobro vedó, da tak vihar ne klata zgolj jabolka in hrušk, dobro vedó, da tak vihar iztresa iz gnezd tudi ptičji zarod. Maček ne mara moče — kadar maček pride na plan, stopiš brez skrbi tudi ti izpod strehe. No, no, no — nič hudega: tistale hruška je bila itak trhla, odlomilo ji je nekaj vej; tistile kozèlc je položilo, s senom je bil obložen — no, nerodno je, no, bo že — hm — klobuk, praznji klobuk — pa naj je, kot je. Kje je že bil klobuk — aha — in tamle sem lezel — in todile drčal — tristotriintridesetkrat tri sto tri in trideset črnih pa sedemstosedemkrat sedem in sedemdeset zelenih — glej, glej, todi je pa curelo izpod napustka — kaj pa je to? Oh, prav tam je curelo, kjer sem drčal — hoho — pod mojo drčo! Nič ni videti — pogledajmo še iz podstrešja. Šeststošeststidesetkrat devet sto devet in devetdeset — glej: opeka je razrita in razrahljana — curljalo je po špi-

Slika 28. Pengov: Kristus Kralj na slavoloku župne cerkve v Škofji Loki (1931). Sodobni ikonografski tip Kristusa Kralja še ni določno opredeljen. Slikar se je tu naslonil na srednjeveški motiv Kristusa Kralja slave.

obliko in smo sami doživeli pri nas, da ga slikarji različno pojmujejo. Tako ga je slikar Pengov v župni cerkvi v Škofji Loki (slika 28) naslikal v duhu srednjeveške tradicije kot kralja slave na mavrici sedečega v mavričnem krogu ali t. zv. mandorli. Namesto srednjeveškega spremstva simbolov evangelistov mu je slikar dodal štiri angele, ki nosijo znake njegovega kraljevanja: jabolko, žezlo, trnjevo krono in kelih kot znak njegovega euharističnega kraljevanja.

Slikarja Mežan in Pirnat v Trziču pa sta si ga zamislila v obliki, ki jo v novejšem času močno širijo, kot resničnega, na svetovni obli stoječega kralja s krono in jabolkom, ko z desno blagoslavlja svet (slika 29).

Za primer ikonografsko malo obdelane naloge pa naj nam služi Marija Morska zvezda, ki jo je moral po naročilu naslikati M. Maleš v cerkvi v Cirkveni (slika 30). Slika nam kaže osnutek za to sliko in nam je dokaz, kako se je umetnik v duhu zamislil v nalogo, ki mu je bila likovno še tuja. V okviru poetičnega, ne čisto določnega pojma se nam zdi, da je dobro rešil nalogo, najti primeren izraz likovno malo obdelanemu pojmu.

Za zaključek bi ugotovili, da je znanje ikonografije cerkvene umetnosti za cerkvenega umetnika važno in brez njega ne bo mogel izhajati. Nujno pa je to znanje posebno v molilni skupini, kjer bomo videli, da gre večinoma za miselno in formalno strogo opredeljene likovne motive, pri katerih se mora podobno kakor razum pri dogmah umetnikova osebnost poslušno umekniti v ozadje in je njen pravi delež edino poglobitev v misterij molitvenih ali mistično vizionarnih občutij.

(Dalje prihodnjič.)

Slika 29. Kristus Kralj v župni cerkvi v Trziču, slikala 1931 slikarja Mežan in N. Pirnat. Slikarja sta izbrala novo ikono-grafsko misel, ki se v zadnjem času močno uveljavlja.

rovcu in zamakalo. En strešnik je počen — med ostalimi pa zija — kar po moji drči navzdol zija — to pa ni več »hoho« moja drča, to je pač »ojoj« moja drča! To je pa že pošten porcijon: klobuk (pražnji je bil) — hruška (pravo v pravem je bila še lepo drevo) — obleka (kupil sem jo bil letos na spomlad) — kozèlc (menda res najtrdnjši v vasi) — (mijav, mijav, mrjav) — béži, frdamani maček, kaj žreš ptičjo zalego (pravo v pravem je prav storil, saj bi bila iztresena zalega itak poginila) — jej, jej! — streha, streha (sedaj naj nevihta znova pride) — trikrat joj!

*

Onkrat smo spregovorili o boleznih, o katerih (mi Mladikarji) še ne vemo, so li nastale po tujkih ali ne. Tako: omenili smo tur (furúnculus). Danes

hočemo spregovoriti prav o turih. Tur je — tako golčijo ob nemški »Hautkrankheit« — »kožna bolezen«. Tur je po naše »bolezen kožja« ali v kožju. Nemška posnema »kožna bolezen« ima 12 črk in naša dobra slovenska »bolezen kožja« ima tudi le 12 črk. Tur je tudi bravcu dobro znana bolezen, pa vendarle bo pridovno, ako obnoviva znanje. Tur je od kraja majhen, potem pa raste, raste. Majhen tur — torej turček (tvorček) — je spuhlinica kožja in je stožkast. Las — (skoraj) vedno je tako — tiči sredi (majhnega) tura. Tur je trd, je temnordeč, je vroč, je boleč. (Mladika 1928, 262.) Očividno se je nekaj zbralo v tistem koščku kožja, kjer je tur nastal, in očividno teče več krvi po turu nego po ostalem kožju — saj tur je rdeč in vroč. Tur gre — čez dni — ali nazaj, tur torej splashne — ali pa se sredež tura meči in postane — tako govore — stržen (nekrotischer Pfropf). Stržen se — v urah ali dnevih — razprosti v gnoj. Gnoj izteče iz tura in celitev se prične. Spomnimo se na iglo, ki smo si jo zadržali v kožje — bolezen, ki nastane po zadržani igli, je precej taka, kot je bolezen pri turu. Oglejmo si torej gnoj, ki teče iz tura — šivanke res ni v tem gnoju — morda je pa kak drug tujek v njem.

Gnoj je rumenkasta, gostljata tekočina. Gnoj se v mirni posodi posede v dve plasti: v vrhno vodenasto, jasno pa v spodnjo, motno goščo. Vzemimo kapljico iz le-te goste, spodnje plasti pa denimo kapljico na tanjšo, prozorno, ravno stekleno ploščico pa položimo na to sedečo gnojno kapljico majhno in kar le gre tanko, pločato, prozorno stekleno pokrovko, pa se bo kapljica razpotegnila in razpeljala v dobro tanko in (skoraj) nevidno mrežo — prosto oko vsaj ne vidi ničesar med ploščicami. Z drobnovidom (mikroskópom) pa vidimo v razpeljani in razpotegnjeni kapljici tole: med precej velikimi, brezbarvnimi óblicami so razsejane brezbarvne pike; brezbarvne pike so kar le gre majhne. Tako je, kot bi bil iztresel škaaf pravkar izkopane repe na tla pa bi vrgel prgišče z vodo omočenega graha med repo. Vešče oko spozna takoj, da so óblice v razpeljani kapljici (naša) bela (brezbarvna) krvna telesca (Mladika 1931, 142). Kaj pa so pike med óblicami? Vzemimo še močnejši drobnovid, pa zazremo namesto pik drobna, obličasta zrna — torej drobne óblice. Vztrajno in zdržema ogledujemo tako obličasto zrno, pa opazimo, da (čez pol ure) nastaneta dve zrnji iz enega, da nastanejo nato štiri zrna iz naših dveh, nato nastane osem zrn iz štirih... pa da je (čez nekaj ur) skupek neštevnih obličastih zrn tam, kjer je spočetka bilo eno samo zrno. Gledaš na skupek pa se ti zdi, da gledaš na prav

majcen grozdèk. Zrnca imajo oèividno prednike in potomce, pa so torej živine.

Vzamemo drugo kapljico gnoja, prekuhamo kapljico, vse kot poprej jo med ploèicama razpotegnemo ter jo pregledamo z drobnovidom pa vidimo, da je vse (precèj) táko, kot smo videli v prvi kapljici. Vztrajno in zdržema motrimo tudi sedaj oblièasta zrnca — zrn pa ostane (tudi po nekaj urah) kar samo toliko, kolikor jih je bilo — ne množé se. Zrna so oèividno res živine — s kuho smo jih zamorili.

Skuhamo krompir in ga zrežemo v lepe, ploèate rezine. Razmažemo tretjo (neprekuhamo) kapljico gnoja — kar le možno tanko jo razpeljemo in razpotegnemo — po krompirjevih rezinah. Po dveh, treh dneh opazimo na pomazanih krompirjevih rezinah rumenkaste, neprosojne kupèke. Pripravimo si zopet stekleno ploèico, na nje sredo posadimo kapljico vode, zajamemo z iglo troho rumenkastega kupèka, raztepemo to troho po kaplji, pokrijemo raztepino s tanko pokrovko ter pregledamo z mikroskopom (med ploèicama razpotegnjeno) kapljico, pa vidimo neštèvna oblata zrnca, prav taka zrnca, kot smo jih videli v gnoju. Oèividno živine so ta zrnca in te živine se plodijo, množijo (»rastejo«) tudi na krompirju. Pa so ta oblata zrnca res potomci zrn, ki smo jih videli v gnoju?

Vzamemo èetrto kapljico gnoja in jo skuhamo. Pripravimo si krompirjeve rezine kot poprej in jih pomažemo — vse tako kot poprej — s skuhamo kapljico gnoja — čakamo tri dni, čakamo trideset dni, pa kupèki ne poženejo, ne »vzrastejo«. Res so torej bili rumeni kupèki na krompirjevih rezinah naselja (kolonije) potomcev tistih zrn, ki smo jih videli v gnoju.

Še poskusimo. Dajmo in z iglo poberimo troho rumenkastega kupèka (na krompirju), z iglo razpraskajmo (ranimo!) mrtvico pa zanesemo z opoganjeno iglo zrnca tudi v kožje in glej — tur se naredi na razpraskanem kraju kožja. Gnoj tega »umetelno« in od nas namenoma »prisajenega« tura ima prav taka zrnca, kot jih je gnoj prvega tura imel. Opoganjemo še iglo z (svežim) gnojem drugega tura pa z opoganjeno iglo razpraskajmo zdravo kožo na drugem kraju telesa, pa nov, tretji tur se bo naredil.

Poreèemo torej: (naša) zrnca so živi tujki, ki jih (z iglo) »prisadimo« v kožje, ki se nato množé v kožju. Naše telo mora pojesti, presnoviti te tujke, naše telo je primorano, da presnovi vsiljene mu tujke. Tur je torej tudi bolezen, ki nastane po (živih) tujkih, ki nastane pri vsiljenem presnavljanju teh tujkov. —

Slika 50. Miha Maleš: Osnutek za sliko Marije Morske zvezde v župni cerkvi v Cirkveni. Slikar je iz svoje domišljije poetično oblikoval predstavo o Mariji Morski zvezdi, ki nima doloènih ikonografskih vzorov.

Kje se pa turi ponajveè delajo? Najrajši se tur naredi v koži trebuha, tilnika, ob zadnjici, pod pazho, med stegni; turi na ustnih in v vnanjem sluhovodu tudi niso preredki. Poreèemo torej: turi se radi delajo tam, kjer koža najveè trpi, kjer se koža tare, drgne, mane, strže, riba. Koža se gajsna v pazhi ob kožo in perilo, na tilniku ob perilo in obleko; tako je tudi na trebuhu (pas!), ob zadnjici, med stegni. Prav na teh krajih se moèneje potimo in koža je (skoraj) neprestojno vlažna, pa je torej nekam zmeèena. Umevno, da »krov kožja«, da mrtvica te zmeèene, neprestojno turane kože pogosto ni povsem v redu: strešniki so popokani, razpahnjeni, razrahljani, razrinjeni, ta in oni tudi manjka — in celic — zložnikov mrtvice — torej ni. Kožje na le-onih krajih je — pri èloveku vsaj — neprestojno ranjeno: mrtvica je razmajana ter je usnjica tujkom kar pristopna.

Le-prej omenjena živa zrnca so tisti tujki, ki delajo ture. Odkod pridejo tista zrnca na kožo, oziroma v usnjico? — O dobri priliki (Mladika 1932, 222) smo že govorili o »mikroorganizmih«, o »bakterijah«, o živih majhnobah. Prav bo, da še enkrat prebereš tisto (ponavljanje dá znanje). Danes ponovimo le enega taèasnih stavkov, namreè: »da so majhnobe (skoraj) povsod pa da so raznotere vrste majhnob povsod in da se njim ne moreš ogniti«. Žive majhnobe — živa zrnca, bakterije — so torej tudi povsod na koži. Majhnobe živé na koži, živé ob koži (mrtvici), se množé na koži. Majhnobe trebajo dosti vlage za življenje pa je umevno, da je teh majhnob (navadno) najveè tam, kjer je koža najbolj vlažna, kjer je dosti potú. Nekaj razumevanja se nam svita. Tam, kjer se (vlažna) koža drgne ob obleko (perilo) ali se

gnajsa ob sosedno kožo (tako, da dobimo pogosto »volka«), tam torej je zbrano dvoje: »strešje« kožja je ranjeno, je razrahljano in pa bakterij (majhnob) je tam dosti. Tam torej bakterije morejo (precèj) neovirano do usnjice ter tam torej se turi delajo. — Zaključimo današnje razmišljanje, saj novic za neznavca je v njih dovolj. Naselila se je tudi bojazen v nas, da bi naše besede rodile nesrečo, ako takoj ne dostavimo, kar sledi.

Pravo v pravem smo danes navajali k »bakteriološkemu delu«, k delu z živimi majhnobami pa je možno, da bo ta ali ona živahna, bistra, nemirna, pa tudi nepremišljiva glava poskusila in bo prenašala besede v dejavao.

Predvsem povemo, da delo z majhnobami ne bo uspelo tisti brihtni glavici, ki bo ravnala zgolj po naših navodilih. V grobem le smo podali navodila — za izvršbo navodil treba, da poznaš še številne podrobnosti. Želimo in prav bi bilo, ko bi dobili knjigo z navodili, kako gojiti in rediti majhnobe. Pisavec in izdajavec take knjige bi opravljaj izključno le apostolat — saj naklada knjige bi bila skrajno neznatna. Vse to je torej pesem bodočnosti: Slovenci smo danes bankirske in ne apostolske čudi. Posplošeno znanje, kako ravnati z majhnobami, bi zaneslo med narod v močni meri čut za snago. Knjiga, ki bi navajala k delu z majhnobami (k »bakteriološkemu delu«), naj bi uvajala le k enostavnim opravljenjem in dejanjem pa naj bi ne uvajala v poskuse z živimi živalmi ali celo s človekom. Današnji človek se močno nagiba k takim poskusom, nagiba se torej k »vivisekciji« (vívus = živ; sectio = rezanje). Dobra prilika se nam sedajle nudi, da spregovorimo nekaj besed o »poskusnem rezanju živih živali«. Nimamo namena dregati v tisto, kar je dobro. Hočemo pa opozoriti na tisto, kar temni in senči dobro. Že tožijo danes, da vzgajajo zdravnike močno ob žabah, kuncih, morskih prašičkih in da se bolnik zdi zdravniku žaba, kunc, morski prašiček in ne človek pa da zdravniku velja vse tudi za človeškega bolnika, kar velja za žabo, kunca, morskega prašička. Poseg v to zadevo je poseg v sršenovo gnezdo. Hyrtl naj iztegne roko — sršeni naj vzplamte v Hyrtla.

»Kar dobrodejno bi bilo za vzgojo zdravnikov — ta je menda namen zdravniških šol —, ako bi se šola bolj bavila s človekom in manj z žabami, kunci in psi in ako bi se močneje pobrigala za tisto, kar je zdravniku potrebno. Dokler ne bo to tako, se bo študent bal pred fiziologijo, ki mu bo veljala le za muko pri rigorozu (izpitu) pa je torej ne bo cenil in ljubil kot zvesto in

pridovno spremljevalko po potih porabnega zdravilstva. Učeniki fiziologije naj torej prav pogosto razmišljajo o Bacon-ovih (Bakon) besedah: »Prazno je vsaktero očitovanje znanja, kadar pridovna uporabnost ne izhaja iz njega.« — Prijatelji najgrozovitejšega in najbrezpridnejšega trpinčenja živali — govorim zgolj in le o tem — naj si pa k srcu vzamejo besede pisma: pravičnik je usmiljen tudi z živaljo. Le-te besede niso napisane le za dunajske konjske furmane, one tičejo tudi nekatere dunajske profesorje. Misleč zdravnik prizna, da so vivisekcije (poskusi na živi živali) dale zdravilstvu velika in pomembna spoznanja. Kaj bi vedeli brez njih o mezgovnicah, o dejavi živcev, o oploditvi in razvoju! Pa prav tako moramo pristati, da mnogo tega, kar vidimo pri rezanju žive živali, je opaznega tudi pri pravkar ubiti živali in pri onih opravičenih (legitim) vivisekcijah na človeku, ki jim pravimo kirurški operacije. Brez vsega tistega strahovitega konjederstva (horrende Schinderei), ki je ravnalo nad 17. stoletjem, bi bili razjasnili celó krvni obtok; premisliti bi bilo le treba — in to vidiš slehernokrat, ko puščaš kri —, da vene (Mladika 1928, 177) zabreknejo pod ovézo in ne nad njo, ko si ovézo pritegnil krog nadlehti, pa da kri izteka iz oddaljenega prerezka vene in ne iz bližnjega; saj je to vendar dokaz, da kri po venah ne teče od srca (tako namreč so domnevali), ampak da teče po venah k srcu. Kar sploh vsaktero prelivanje krvi bi bilo nepotrebno, ko bi si bil kdo mirno in brez predsodkov ogledal loputice v venah. — Kdor upa, da bo odkril kaj za vedo koristnega, ako bo mučil živali po cele tedne, ta naj dela vse to sam, med štirimi stenami. S postavo naj bi prepovedali, da bi javno zabavali zijala po šolah, po javnih predavanjih z grozodejstvi (Atrocitæten), ki so njih iznajdkki sporni ali celó ničevi. Njegov poklic nalaga zdravniku dolžnost, da z vsem poudarkom zahteva tako prepoved. So, ki mirno gledajo, kako profesor špika in predira golobu glavo z žarečo iglo, da pokaže učencem nadvse znamenito dejstvo, da žival s posmojenim lobanjskim mozgom ne more več dobro frčati — so, ki mirno gledajo, kako prav tisti svečenik zdravilstva priveže na mizasto mučilnico psico, izreže psici mladiče in jih drugega za drugim ponudi privezani materi in pokaže, kako cvileča mati liže te svoje mladiče — pa tudi pokaže, kako se psica razkačeno zagriže v kos lesa, ko ji tega ponudi — — pravim torej: so taki, ki vse to mirno gledajo, in ti naj bi se vdinjali za hlapce pri šintarjih in naj ne bi postali zdravniki. Še nevarnejša bitja silijo med te krvoločne presku-

ševavce. Neki namreč se na tucatih psov priučé kar nemogočih operacij v namenu, da bodo delali take operacije na jadmém, jetičnem, rakovem človeku koj, ako jim psi takoj ne poginejo.«

Vpijemo o sirovosti mladine. Kaj ko bi vsak stan pogledal v lastne sirovosti! Mi vladamo nad živaljo, vladamo nad svetom, mi imamo moč in imamo pravico za naše ravnanje. Povej mi, dragi Eutýphron, kaj je vladanje, kaj moč in sila, kaj pravica? Ali človeki vladamo (nad živaljo) s silo in močjo, ker imamo pravico — ali pa človeki vladamo (nad živaljo) s pravico, ker imamo moč in silo?

(Dalje prihodnjič.)

SLOVANSKE PRESTOLNICE

J. šedivý

SOFIJA

Razburkanega srca oblastiteljnega in slavo-ljubnega bizantinskega cesarja Justinijana niso mogle pomiriti ne osvojitve vandalske severne Afrike in vzhodnogotske Italije, ne utrditve donavske meje proti Slovanom, a tudi ne obnovitev nekdanje moči velikanske rimske države. S cerkvijo svete Sofije v Carigradu si je hotel postaviti večni spomenik svoje slave in moči. To mogočno, 75 m dolgo in 70 m široko svetišče, ki ga krasi 107 stebrov, pripeljanih od vseh strani sveta, izklesanih iz zelenega marmorja in temnega porfira, je kot pravo čudo tedanjega stavbarstva postalo nedosegljiv vzor bizantinskega sloga.

Mogočni Justinijan pa je ovekovečil svojo slavo tudi v sedanji bolgarski prestolnici s cerkvijo enakega imena. Ta bolgarska cerkev svete Sofije je važna v zgodovini gradbene umetnosti radi tega, ker tvori prehod od starokrščanske maloazijske bazilike s kupolo k romanski arhitekturi zapadne Evrope. Še imenitnejši pomen pa ima v zgodovini bolgarske prestolnice.

V prvotni obliki je nastala v majhnem obsegu v začetku 4. stoletja. V njej se je vršila leta 343 znamenita cerkvena sinoda v Serdiki, ki se je udeležilo 170 škofov in nadškofov z vsega krščanskega sveta. Z dragocenimi mozaiki okrašen tlak te cerkvice je še večinoma ohranjen. Ko so pa mesto zavzeli Zapadni Goti okrog leta 380, so cerkev porušili. V začetku 5. stoletja je nastala na njenih razvalinah nova, večja cerkev, ki se je čez dobrih štirideset let spremenila v pogorišče, ko so divji Huni vse mesto opustošili in ga požgali. Na temeljih teh dveh cerkvá je zgradil cesar Justinijan (527—565) veličasten božji hram, šest in štirideset metrov dolg in dvajset metrov širok,

eno izmed najstarejših cerkvá v slovanskem svetu, ki so se ohranile do naših dni.

Ko so Turki leta 1386 osvojili sedanjo bolgarsko prestolnico, niso spremenili cerkve sv. Sofije takoj v mošejo, kakor ostale cerkve, ampak jo je zadela ta usoda šele čez dve sto let, ko je postal turški veliki vezir poturčeni Hrvat Sijauš paša. Ta mogočni božji hram, ležeč na najvišji točki, je gospodoval tako tudi v turški dobi nad mestom in budil bolgarskim kristjanom upanje, da bo zopet zavladal križ nad polmescem. Zato ni čudno, če je starodavno mesto Serdika, ki so ga pozneje Slovani prekrstili v Sredec, ravno v turški dobi dobilo po svoji največji značilni stavbi ime Sofija.

Od konca 16. stoletja je bila prejšnja cerkev svete Sofije glavna turška molilnica, dokler je nista porušila potresa leta 1818 in 1858. Po osvobojenju izpod turškega jarma so Bolgari njeno južno ladjo zopet spremenili v cerkev. Od l. 1910 pa so napele država, sofijska občina in razna društva vse sile, da rešijo, obnové in ohranijo ta dragoceni spomin svoje minulosti.

1. Starodavna in srednjeveška Sofija.

Sofiji je položilo temelje že v temni preteklosti trakijsko pleme Serdov, ki je stanovalo na sofijskem in pirotskem polju. Po tem plemenu so dali Rimljani mestu ime Serdika, Grki pa Serdiké ali Serdikí. Bolgarska prestolnica je nastala skoraj v sredini 70 km dolgega in 20 km širokega sofijskega polja, ki ga obdajajo od vseh strani planinski venci. Je izmed tistih redkih velikih mest, ki ne ležé ob nobeni reki. Pritok Donave Iskr teče namreč deset kilometrov vzhodno od mesta, Vladajska reka pa ima drugi del imena po krivici, čeprav ji je zgradila sofijska občina skozi mesto vsaj desetkrat preširoko strugo z modernimi mostovi, pod katerimi se vije v sredini kakor ozek trak potok, ki bi poleti najbrž usahnil,

Razrušena cerkev sv. Sofije v Sofiji.

če mu ne bi mestni kanali dovajali umazane tekočine, ki je vzorno vališče za milijarde bacilov. Prav na tem mestu, sedem kilometrov od severnega vznožja 2287 m visoke Vitoše planine, je nastala Sofija radi križišča važnih poti, ki se odcepijo v šestih smereh od glavne ceste, katera vodi iz Carigrada preko Plovdiva, Sofije, Niša in Beograda v Srednjo Evropo. Še važnejši vzrok pa so bili pri postanku mesta topli vreli, ki so jih poznali že Serdi.

Sofijsko polje s Serdiko je prišlo pod rimsko oblast leta 28 pr. Kr., ko ga je osvojil rimski vojskovodja Kras. Rimljani so spoznali vojaški in trgovski pomen tega mesta in so ga zato dobro utrdili. Cesar Trajan (98—117) pa je tako ljubil sofijske toplice, da je večinoma živel v Serdiki, kjer je zgradil veliko kamenito kopališčno lopo, mogočne zgradbe, kanale in dobre ceste. Tudi njegovi nasledniki so lepšali in utrjevali Serdiko, zlasti pa cesar Avrelijan, ki se je preselil v to mesto, kjer je bilo središče rimskega in grškega pogankega bogočastja in kjer je 17 rimskih cesarjev dalo kovati denar. Močne rimske posadke so kmalu razširile v mestu tudi krščanstvo.

V 4. stoletju je dosegla Serdika vrhunec svojega razvoja. Cesar Konstantin jo je hotel povzdigniti v prestolnico vse rimske države, vendar pa je pozneje odlikoval s to častjo Carigrad.

Sredi 5. stoletja je hunski kralj Atila oplenil in zažgal Serdiko, ali bizantinski cesar Justinijan jo je obnovil, da bi imel v njej oporo proti vedno pogostnejšim obrskim in slovanskim vpadam. V začetku sedmega stoletja pa so se Slovani že tudi naselili južno od dolnje Donave. Serdika je postala bizantinski otok v slovanskem morju. Slovani v začetku niso ogražali bizantinske države, ker so bili razdeljeni na manjša plemena. Kljub temu pa so začeli izpodkopavati bizantinske uredbe s svojim demokratičnim duhom, ki so ga prinesli v svojo novo domovino. Pod slovanskim vplivom so razpadla v bizantinski državi veleposestva s tlačani v majhne svobodne kmetije. Resno pa so začeli Slovani ogražati Bizantince po letu 679, ko je turkotatarsko pleme Bolgarov osnovalo južno od dolnje Donave svojo državo, si podvrglo sedem slovanskih plemen, začelo organizirati balkanske Slované in se z njimi polagoma stopilo v nov, bolgarski narod, ki govori slovanski jezik kljub temu, da je ohranil nekaj turkotatarskih lastnosti.

Bolgarski vladar Krum je hotel bizantinski državi odvzeti vse slovanske pokrajine in sepolastiti samega Carigrada. Posrečilo se mu je, da je ujel oddelek bizantinske vojske, ki je nesel 1100 liter (funtov) zlata, ki je bilo namenjeno za boj proti

Bolgarom. Kmalu nato, tik pred veliko nočjo leta 809, je prodril Krum pred Serdiko, jo zavzel in pobil 6000 bizantinskih vojakov in mnogo meščanov. S to osvojitvijo si je Krum odprl vrata v Makedonijo, kjer so bili Slovani nezadovoljni z bizantinsko vlado. Krum je odbil bizantinski poskus, da mu odvzamejo zopet Serdiko, s tako silo, da je uničil velikansko grško vojsko v strahoviti bitki, kjer je padel sam bizantinski cesar Nikefor. Nato je iztrebljal Grke iz Makedonije in Trakije in odpeljal v malo obljudene bolgarske kraje 50.000 ujetnikov. Izmed njih je odbral najsposobnejše obrtnike, da so mu napravili najboljše oblegovalne priprave. V začetku leta 814 je vleklo 10.000 volov na 5000 vozovih oblegovalne stroje pred sam Carigrad; toda sredi teh priprav je Krum umrl pri obleganju.

Kljub neprestanim vojnam je Krum posvetil mnogo pozornosti notranji ureditvi države. Da bi odpravil običajno pravo, ki je dvigalo ugled pokrajinskih knezov in velikašev, je izdal pisani zakonik. Značilno je, da ukazuje ta zakonik iztrebiti vinsko trto in vzdrževati siromake. Če kdo noče zanje prispevati, mu država zapleni premoženje. Tatovom naj za kazen izpahnejo kolena in jim zaplenijo premoženje, klevetnike pa čaka smrtna kazen, v tem ko se je bilo za uboj mogoče odkupiti.

Pod Bolgarijo je postal Sredec izredno važen v političnem, vojaškem in duhovnem oziru. Ko je car Boris sprejel Metodove učence in uvedel namesto grškega v cerkev in urade slovanski jezik, se je tudi Sredec popolnoma poslovanil. Ko je bizantinski cesar Ivan Cimisk leta 971 zavzel vzhodno Bolgarijo s prestolnico Preslavom, je bil Sredec na čelu osvobodilne vojne proti Bizantincom. Zato je semkaj prestavil svoj sedež tudi bolgarski patriarh Damijan. Po padcu Samuelove države pa je leta 1018 padel v bizantinske roke tudi Sredec, ki je bil odslej izhodišče za bizantinske pohode proti Ogrom, Pečenegom, Kumanom in Srbom. Tri križarske vojske so šle na poti v Palestino skozi Sofijo in so izsiljevale živež v mestu in okolici. Propadanje bizantinske države so leta 1186 izkoristili Bolgari. Pod vodstvom bratov Petra in Asena so si priborili svobodo in l. 1194 je Asen pridružil drugemu bolgarskemu carstvu tudi Sredec. Pod bolgarsko oblastjo je mesto naglo napredovalo. O velikosti in blagostanju tedanje Sofije priča mestno obzidje, ki je imelo 27 vrat in 1700 stolpov. Ali Sredec je užival svobodo samo dve sto let, nato pa je leta 1386 prišel pod mnogo hujši bič, kot je bila bizantinska oblast, namreč pod turški jarem.

(Dalje prihodnjič.)

Sv. M. Peruzzi: Spomenik padlim vojakom na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu.

LJUBEZEN IN DOLŽNOST

Paul Acker / Iz francoščine prevel J. Kotnik

IX.

Ko se je naslednji dan pojavil doktor Florent v Družini in želel govoriti z gospodično Fani, mu je gospa Lancelin povedala, da mladi gospodični ni dobro. On pa je vztrajal pri svoji želji. Dasi se je gospodična Fani zelo vznemirjala, se je vendarle odločila, da ga sprejme.

Bila je v svoji delovni sobi, pokrita z dolgim plaščem ter ovita z ruto okoli vratu; zelo blede je bila in drhtela je. Bala se je zdravnikovega obiska po tej noči, ki jo je prestala. Kakšna čustva jo bodo prevzela in ali ne bodo prav ta čustva odkrila njenega vznemirjenega srca? Bala se je, bala same sebe, bala pa tudi njega; toda takoj ko je vstopil, jo je prešinila prijetna radost, kateri se ni mogla ustavljati. Ugenila je na prvi mah, da je tudi on nemiren.

»Ste li zares bolni?« jo je vprašal.

Tožila je o splošni utrujenosti, o slabosti, ki je pomehkužila vse njeno telo. Zeblo jo je, treslo,

nič se ji ni ljubilo; tudi vrat jo je bolel. Prijel jo je za zapestje ter ugotovil mrzlico. Ko jo je izpraševal, je zardevaje priznala — kajti domislila se je tega, česar nikakor ni hotela priznati — da je pustila nekaj časa ponoči okno svoje spalnice odprto.

»Kakšna neprevidnost!« je vzkliknil zdravnik.

Hotel jo je preiskati, ona pa je odklonila, ker jo je hipoma obšla bolestna tesnoba; v njem ni več videla edino zdravnika. Pregledal ji je grlo; bilo je vneto in belo pikčasto; položil ji je glavo ob hrbet, dihala je naporno; ko je končal, je začutila resnično olajšanje, on pa je nejevoljno zmajal z glavo.

Z obraza mu ni odsevala samo skrb; ugenila je, da mu je bilo tudi zelo mučno.

»Ali sem torej zelo bolna?« je izpraševala, trudeč se, da bi se nasmehnila.

»Ne, ne,« je rekel in skomizgnil z rameni.

»Imate začetek hripe, zlasti pa ste se izredno utrudili, odkar bivate tukaj. Potrebno je, da se spočijete, da se popravite. Predvsem pa,« je povzel s skoraj zapovedujočim glasom, »pojdite v posteljo!«

Skušala je vstati; noge so se ji hotele kar izmuzniti; podprl jo je, posadil nazaj in poklical gospo Lancelin. Ta je poskušala, da se ne bi izneverila svoji obljubi; ni pogledala zdravnika in se je zanimala samo za gospodično Fani. Prijela sta jo vsak za eno roko in počasi se je vzpenjala po stopnicah, ki so vodile v njeno sobo. A ker se je z vso težo naslanjala na gospo Lancelin, se je komaj dotikala zdravnikove roke; sredi stopnic mu je celó rekla: »Poprimem se za držaj, več moči bom imela tako.«

»Brž ko gospodična Fani leže,« je naročeval zdravnik gospé Lancelin, »pridite k meni; napisal bom recept in boste šli v lekarno po zdravila.«

Ko se je bila gospa Lancelin vrnila v spodnje prostore k zdravniku in potem odšla v lekarno, se je doktor Florent znova povzpел po stopnicah in potrkal na vrata gospodične Fani. Slaboten glas mu je odgovoril. Odprl je vrata; ko ga je zagledala, se je zdrznila. On pa je dobro vedel, kaj se je moglo goditi v tem trenutku v njeni duši, ter je obstal nepremično in prevzet od zmedenosti med vrati.

»Smem li vstopiti?« je vprašal.

Prikimala mu je. Nikoli poprej še ni bil vstopil v to sobo, zato ga je revščina nemalo iznenadila. Tu je torej živela Fani že toliko mesecev, ona, ki je še nedavno bila vajena skoraj razkošnega življenja! Tu je živela, ne da bi komu kaj potožila, ne da bi se kesala, v tihi sreči uresničenih

sanj... Bolj kot kdajkoli poprej je spoznal redko vrlino te duše, ki je bila tako brž pripravljena za žrtev... Plaho se ji je približal ter se skušal opravičiti.

»Nisem hotel, da ostanete sami, dokler je gospa Lancelin zdoma.«

»In moji otroci? Kdo skrbi zanje?«

»Male mamice.«

»In kdo bo vodil gospodinjsko šolo?«

»Gospa Lancelin bo to kar dobro vršila.«

»Jutri bo posvetovanje v našem domu, mene pa ne bo zraven!«

»Vaše bolničarke in jaz se bomo potrudili.«

»Ah!« je dejala in nagnila glavo malodušno nazaj. »Kakšna nesreča!«

»Predvsem je potrebno,« jo je rotil, »da se radi nobene stvari ne vznemirjate! Vse bo šlo prav dobro, obljubljam vam. Sicer pa bom sam vse nadzoroval in gospa Lancelin mi bo pomagala.«

Molčal je nekaj trenutkov, nato pa rekel:

»Nocoj dobite strežnico.«

»Strežnico!« je vzkliknila prestrašena. »Strežnice dajemo le nevarno bolnim.«

»Nikakor ne; to je le čisto navaden ukrep, ki ga zahteva previdnost. Dobili boste strežnico samo radi tega, da bo mogla gospa Lancelin prespati noč doma in se podnevi baviti s svojimi posli.«

Medtem je vstopila gospa Lancelin; postavila je zdravila, ki jih je bil predpisal, na mizico poleg postelje. Takoj je velel gospodični Fani, da izpije žlico zdravilne tekočine.

Bil je zelo nemiren.

Mlada gospodična, ki je bila nravno tako močna, je bila telesno šibka. Stanovala je v okraju s slabim, nezdravim zrakom, v bednem stanovanju, delala je prenaporno, pri čemer so jo podpirali edinole njeni krepki živci. Človek drago plača prevelik napor. Zdravnik se je bal, da bi se hripa, ki jo je ugotovil, ne izpremenila v pljučnico; bal se je nadalje, da bi misel na zavetišče, ki je morala gospodični neprestano rojiti po glavi, ne povečala vročine. Pred večerjo je ponovno prišel v Družino. Strežnica, ki jo je bil v naglici naročil, mu je odprla. Gospodična Fani je ležala v omotičnem spanju ter imela v resnici že precej vročine. Ostal je precej dolgo pri njeni postelji, srce pa mu je stiskalo razburjenje, ki mu je bilo povsem novo. Nato je odšel, ne da bi se bila gospodična Fani medtem prebudila.

Njegove slutnje ga niso varale; pritisnila je pljučnica. Takoj je poslal gospo Lancelin, da obvesti o tem gospo in gospoda Riveraina. Uboga žena, gospa Lancelin, ni vedela, kako naj bi služila to, kar je imenovala odpuščanje; v obilni

meri se je posvečala otrokom, malim mamicam in gospodinjski šoli ter se s to delavnostjo motala polagoma iz svojih blodenj. Tudi zdravnik se je brigal samo še za ustanovo; ves prosti čas pa, ki so mu ga puščali njegovi bolniki in posvetovanja, je posvečal gospodični Fani, in v nočeh, kadar ni ostajal v njeni sobi, je le malo zadremal v pisarni pri pisalniku. Gospa Riverain je prišla vsa zbegana, ihteča in polna načrtov. Hotela je odpeljati hčerko s seboj, hotela jo je dati preiskati slovečemu zdravniku profesorju. Doktor Florent se je odločno uprl vsakršnemu prevozu; gospod Riverain ga je v tem podpiral. Kajti imel je popolno zaupanje vanj in ni želel, da bi kdo drugi zdravil njegovo hčer, ker je bil prepričan, da ne bo nalletel nikjer drugod na enako požrtvovalnost.

Gospodična Fani zares ni bila navadna bolnica. Če se je podnevi malo popravila od onemoglosti, ki jo je tlačila, jo je vznemirjalo zavetišče. Zastonj so ji prigovarjali, naj molči; morali so ugoditi njeni radovednosti. Zdravnik ji je odgovarjal. Ona pa je upirala vanj svoje velike oči ter ga poslušala z nekako srečno pazljivostjo; kadar je slišala njegov glas, ali kadar ga je samo pogledala, je občutila neko blaženo veselje. Včasih jo je jelo dušiti in treba jo je bilo posaditi v postelji, da je mogla laže dihati. In ko je proti večeru vročina narasla, se je jela znova vznemirjati radi Družine. Zdravnik je sedel ob njenem zglavju, držal jo za roko ter ji pripovedoval o zavetišču. Ta človek, ki se ji je na prvi mah zdel tako osoren, je imel v glasu posebno milino in tudi njegove kretnje so bile sedaj mehke, prav kakor njegov glas.

Ko ji je neko jutro dal piti, mu je rekla:

»Skoraj prijetno je, da sem bolna.«

Bil je tako ginjen, da mu je zadrhtela roka, ki se je oklepala kozarčka. Nato se je nagnil malo bliže ter dejal:

»Torej se vam zdi, da dobro skrbim za vas.«

Gospa Riverain je neprestano izjavljala, da odpelje svojo hčer za vedno, brž ko ozdravi. On pa je molčal. Ker jo je ta molk dražil, mu je rekla: »Ali ni to tudi vaše mnenje?«

Odgovoril ji je resno: »Če jo odpeljete, gospa, jo uničite.«

»Ali je bolezen nevarna?« je vprašal gospod Riverain.

»Zelo,« je odgovoril zdravnik.

Gospod Riverain mu je krčevito stisnil roko.

Noč je bila strašna, naslednji dan pa jo je prevzela popolna onemoglost. Končno pa se pod drugo noč vročina ni več pojavila. Zdravnik je ostal sam s strežnico v sobi — gospod in gospa

Riverain sta namreč prenočevala v delavnici na brž prirejeni postelji — ter v mislih ponavljal besede: »Rešena je, rešena je!«

Gospodična Fani je spala... On pa jo je gledal in zdelo se mu je, da gleda hkrati vase. Zaman se je včasih skušal varati. Ta prva radovednost, ki ga je vlekla k njej, to rastoče zanimanje, ki ga je kazal za njeno prizadevanje, pomoč, katero ji je nešteto krat izkazoval, in končno občudovanje, ki ga je vzbujala v njem: s katerimkoli imenom bi hotel imenovati vsa ta zaporedna čustva, bila so to čustva prihajajoče ljubezni. Danes pa je bila to že prava ljubezen.

Razburjenje, ki se ga je polotilo ob njeni bolezni, bojazen, katera ga je nato prevzela, radost, ki jo je okusil za vsako besedo, za vsako kretnjo zahvale, tesnoba minulih ur in morda še več, zadrega, ki se ga je polastila, kadar se je nahajal ob postelji gospodične Fani, vse to mu je razodevalo resnico: ljubil jo je!

To priznanje, ki se mu je tako budilo v mraku in tišini, ni prizadevalo zdravniku ne presenečenja ne muke. Rodilo se je deloma povsem naravno iz samega kraja, iz ozračja, iz okoliščin; kdo naj bi ljubil gospodično Fani z resnično, toplo ljubeznijo, če ne njen vsakdanji sotrudnik, on, ki jo more poznati, kot je nihče drugi ni poznal! Z druge strani pa to priznanje ni vzbujalo mlademu zdravniku nobenega strahu, kajti zavedal se je, da bo do svoje smrti prikrival gospodični Fani svojo ljubezen. Koliko razlogov mu je narokovalo to dolžnost! Ona ga ni ljubila, ga ne bo nikdar, nikdar ljubila, kajti zanjo ni bilo na svetu drugega kot ustanova. In potem... Kdo bi mogel ljubiti njega? Ali je mar on med tistimi, ki jim je ljubezen naklonjena? Vse to mu je govorilo, da molči. Preveč je bil pošten, da bi se mogel pregrešiti zoper to dolžnost. Živel bo torej tudi še naprej ob njej, ne da bi ona sploh kedaj mogla slutiti kaj takega. Pozneje, mnogo pozneje, ko pride starost, ji bo morda z melanholičnim smehljajem priznal svojo skrivnost...

X.

Junjsko sonce je ogrevalo okrevajočo gospodično Fani. Ko je prvič zapustila sobo, so ji otroci, ki so jo pričakovali spodaj, kar planili nasproti in kričali: »Gospodična Fani, gospodična Fani!« Poljubiti je morala vsakega posebej, mnogo pa jih je jokalo od veselja; najmanjši je skrival pod predpasnikom šopek, ki ga je bil nabral povsem sam, ter ga ji ponudil ves zmeden od razburjenja. Naslanjala se je ob dve mali mamici, ki sta bili resnejši od ostalih, a zato tem srečnejši, druga

deca pa jo je spremljala v živahni radosti. V delavnici se je nekaj trenutkov odpočila, nato pa je šla čez ulico v gospodinjsko šolo... Ženske, ki so hodile mimo, so jo pozdravljale, nekatere so se ji približale, da bi govorile z njo. Celó mož, ki je krčmaril v »hiši zločina«, je zapustil svojo pivnico ter jo s čepico v roki vprašal, kako ji je. Čez nekaj minut je vedel ves okraj, da je gospodična Fani prvič zapustila sobo, in ob tej priliki je še enkrat, bolj kot kedajkoli poprej, občutila blaženstvo ljubezni, s katero so jo ti ljudje ljubili.

»Ali je res, gospodična Fani,« je vznemirjeno vprašala deklica, »da nas nameravate zapustiti, ko popolnoma okrevate?«

»Nikdar ne pojdem odtod,« je odgovorila, »tukaj pri vas umrem. — Kako sem še slaba,« je vzdihnila nato.

Vendar so se ji moči vračale precej hitro, a doktor Florent je želel, da bi se naužila svežega zraka... Zakaj se ne bi umeknila za nekaj časa na deželo? Odločno se je uprla temu; ni se hotela oddaljiti od svojega zavetišča, neko praznoverje jo je vezalo na ta kraj; tedaj pa naj vsak dan vsaj za nekaj ur odide na deželo, v okolico Pariza; prvikrat bi jo spremljal tudi on; lahko bi jemala s seboj kake štiri ali pet deklic, ki bi se medtem zabavale v gozdu... Odločila se je za poslednjo misel.

Nekega popoldneva med tednom sta se odpeljala s štirimi deklicami z ladjo v Saint-Cloud; bil je čudovito lep dan. Sedé spredaj so gledali kraje, ki so se vrstili pred njimi. Gospodična Fani je imela roke sklenjene na črnem krilu ter je gledala proti bregu.

»Ah, kako je to lepo, drevesa, voda!«

Ladja je pristala, bil je Saint-Cloud. Skozi omrežena vrata na trgu so vstopili v park.

»Dajte mi roko, gospodična Fani,« je dejal zdravnik.

Dospeli so skoraj vrh parka, do poti, ki je bila globoko zasekana med visoka pobočja. Nobenega sprehajavca ni bilo nikjer, vladala je popolna tišina in ves gozd je bil zelen. Na robu poti, kjer se je končevala steza, se je drevje razmeknilo in odprl se je razgled. Gozd, Saint-Cloud, Seina, vse se je bleščalo od sončnih žarkov; okna so žarela... Boulogne, ves ožarjen, je vstajal s svojimi rdečimi strehami, osvetljenimi s srebrno lučjo.

Hodili so počasi, a kmalu je Fani izpustila zdravnikovo roko ter pospešila korak. Deklice so od časa do časa pritekale k njej, prinašajoč ji cvetic; živa barva ji je nadehnila lica in dihala je z veliko slastjo.

»Ali nisem imel prav, gospodična Fani?« je rekel zdravnik. »To je več vredno kot vsa zdravila!«

Nasmehnila se je; stopala je nekaj korakov pred njim, on pa jo je pustil še dalje, da je šla pred njim. Nikakor pa ni mogel odtrgati od nje svojih oči. Sedaj si ni več tajil, da je ljubil to slabotno deklico, ki se je je bila že smrt doteknila. Kako se je to moglo zgoditi? Prihajalo je polagoma, vsak dan nekaj, brezdvomno, ne da bi se zavedal. In znova se je spomnil vsega, kar se je bilo zgodilo tisto noč, ko se je bal, da jo izgubi. Ali ga je tudi ona ljubila? Včasih si je v dneh njene bolezni skušal domišljevati, da tudi ona nosi v sebi skrivnost, enako njegovi. Dva ali trije pogledi, nekaj besed je boječe pričalo o tem. Toda, ko jo je gledal danes tako srečno v gozdu, tako srečno, ker je bilo nebo modro, sonce žareče in zrak čist, se je vse, kar si je upal le za trenotek domišljevati, zrušilo v nič. Kakšna brezumnost ga je neki prevzela in v kakšne sanje se je dal zazibati? Saj ga ona ni ljubila, nikoli ga ne bo ljubila in nikoli ne bo vedela, da jo on ljubi; kajti nikdar ji tega ne bo povedal! Živel bo ob njej vse življenje, živel kot zdravnik, ki se žrtvuje dobrodelnim ustanovi, katero je ona osnovala, in to bo zanj mnogo!

Slučajno sta se spustila na ozko pot, ki ju je privedla v majhen, skrit drevored, kjer je zamolknil vsak hrup. Sedla sta, medtem ko so deklice odšle v park, ki ga je zastiralo košato drevje. Hipoma so povsem blizu, ne da bi jih bilo videti, zaropotali bobnarji. Bila je to predigra žalne koračnice, izprva zamolklo drdranje, nato trije rezki udarci s palico in zopet tišina. Trikrat je tako zadonelo. Presledki, ki so prekinjali vsakokratno ropotanje, so napolnili potrtega duha s pričakovanjem. Končno so prenehali. Mogočni val glasov je širil po vsem gozdu svečano žalost. Rezko so se oglasile nato trobente; četa vojakov je udarjala ob tla z ritmično umerjenim korakom; ropotanje je umolknilo, trobentanje se ublažilo, vse se je oddaljilo, se zameglilo in ugasnilo, medtem ko so v zraku umirali poslednji tresljaji.

Sedela sta drug ob drugem, molčala in v tem molku sta se bala drug drugega. Tišina, ki ju je obdajala, je bila vsa težka od njunih nemih misli. Doktor Florent se ni sklanjal h gospodični Fani. Povesil je glavo, se prepustil sili, ki je bila močnejša od njegove volje, in rekel:

»Ljubim vas, gospodična!«

Kakor obtožba, kakor osvoboditev so bile te besede. A komaj je izpregovoril, se je prestrašil.

Kaj je rekel, on, ki si je prisegel, da ne bo nikoli nič povedal?

Gospodična Fani je vsa bleda dvignila oči k njemu in zrla sta drug v drugega. Ni mu odgovorila; prišla se je za čelo in videti je bilo, kot bi se hotela zgruditi pod sunkom presilnega razburjenja. On pa je sedaj, ko se mu je bila ta beseda sama utrgala, zbral ves pogum ter nadaljeval:

»Oprostite mi, gospodična! Obljubil sem si, da vam nikoli ne priznam tajne svojega srca. Zakaj sem bil za ta molk nesposoben? Ne vem... Nekaj skrivnostnega me je vleklo. Res je, da vas ljubim z veliko, spoštljivo ljubeznijo in nemogoče je, da bi vas mogla ta ljubezen žaliti. Vi ste mi odkrili povsem novo obliko življenja, ki se ji nisem hotel posvetiti. Vi ste me popolnoma izpremenili, gospodična Fani!«

Roka ji je počivala še vedno na čelu, težko dihanje ji je dvigalo prsi in molčala je.

»Sanjal sem,« je nadaljeval, »da bi mogla kedaj še bolj združena kot zdaj delovati za ustanovo, ki ste jo osnovali. Sanjal sem...«

Za trenotek je obstal. Nato pa zajeceljal:

»Sanjal sem o možnosti, da postanete morda moja žena.«

Roka ji je zdrsnila s čela in opazil je, da joče. Boječe je čakal, da zasliši njen glas.

»Oprostite mi!« je prosil ponižno.

Pogledala ga je milo, skoraj nežno, tako da se je polastilo mladega zdravnika neizmerno upanje, a v tistem trenutku so prihitele deklice.

»Pozneje, pozneje,« je zajeceljala s poudarkom, ki ga ni mogel nikoli pozabiti.

Napravil je z roko nedoločno kretnjo.

Ona pa je pristavila: »Vrniti se bo treba.«

Sonce je zahajalo, nad mestecem se je pordečilo nebo. Počasi so odhajali iz parka; on pa si ji ni več upal ponuditi roke... Blizu ograje, pod cesto so na dvorišču konjeniške vojašnice vojaki snažili konje. Deklice so jih radovedno ogledovale.

»Pojdimo, pojdimo!« je rekla gospodična Fani. »Hitimo!«

(Dalje prihodnjič.)

STIČNA V ZGODOVINI

Ivan Zorec

Razpust stiškega samostana.

Kar ti je dne 30. novembra leta 1781 izšel ukaz cesarja Jožefa II., naj se razženó vsi moški in ženski samostani, ki se ne ukvarjajo s poučevanjem mladine, s postrežbo bolnikov in ki se prav posebno ne bavijo z znanostjo. Tem pogojem so stiški menihi prav za prav ustrezali. Saj so v samostanu vzgajali sinove domačih rodbin, čeprav ta samostanska šola ni bila javna ljudska šola, na kakršno je cesar mislil. Iz samostana je ljudstvo brezplačno dobivalo zdravnikov in zdravil in je samostan oskrboval štirinajst hiralnic ali bolnic, a znanstveno, literarno delovanje v samostanu je prav v zadnjih desetletjih bilo posebno živo. Kdo bi torej smel reči, da se beli menihi niso ukvarjali z znanostjo?

Stična je po vsej pravici mislila, da je cesarjev ukaz ne bo udaril. Toda zgodilo se je. Zakaj? Dunaj je bil slabo poučen o stiškem samostanu. Prav verjetno je tudi, da so mislili, bogve koliko bodo zaplenili. Tudi ljubljanski škof Brigido — Italijan je bil — se menda ni protivil, ker je po razgonu belih menihov užival njih posestva.

Se ena domneva je, ki je bolj verjetna: Zelo posvetno misleči tedanji stiški prior Ignacij Fabiani je nenadoma zaprosil goriškega nadškofa, da bi ga odvezal samostanskih obljub. Ker mu je ordinariat odgovoril, da ni pristojen za ugoditev take prošnje, se je Fabiani, ki je na vsak način hotel v posvetno svobodo, z enako prošnjo obrnil do cesarja Jožefa II., češ, da ga je prevelika gorečnost mladih let premotila in zvalila v cistercijanski red, čigar strogost pa zdaj nasprotuje njegovemu prepričanju v teh prosvetljenih časih in čigar breme bi ga utegnilo čisto ugonobiti.

Na Dunaju so prošnji ugodili tako, da so Fabianiju dali službo v dunajski dvorni knjižnici, obenem pa so se po bogve kakovih ovadbah ubežnega meniha usodno spomnili Stične.

Tako je torej, sodijo nekateri, ta uskok sprožil kamen plazú, ki je pogubil stiški samostan. Zakaj se namreč drugod niso doteknili tega reda? N. pr. v Heiligenkreuzu, pred vrati Dunaja samega?

Stična je torej upala, da je cesarjev ukaz ne bo tako nemilo zatel, kakor se zdi, marveč da bo med Dolenjci še dalje brez ovir sejala prosvetni in duhovni blagoslov. A počasi jo je začelo le skrbeti, kaj bo.

Spomin na tiste čase upa in dvomov se je ohranil v ljudski pravljici:

Beli menihi, glej, ti dan in noč preudarjajo, kje bi pritisnili, da bi nevarnost minila, preudarjajo, prave nobene ne uganejo.

»Kar na Dunaj pojdem!« se opat odloči. »Cesar nemara še ne ve, kaj počnemo, dopovedati mu je treba.«

In gre, z njim pa samostanski brat kuhar, da bi sam ne hodil in da bi mu po poti kaj semaril, ko je treba sestti za skledo.

Prideta na Dunaj. Mesto: hiša pri hiši, kar zgubi se med njimi, toliko jih je. Brodita sem, brodita tja, naposled si poiščeta stanovanje, da bi se odpočila. Pa opatu ni do počitka, skrb ga premika, kar precej se nameri v cesarjev grad.

V veži ga prestreže minister, češ, kaj bi rad.

»Tako in tako,« razklada opat, »do cesarja moram, pa je.«

Minister se drži grdo; kje so cesarjeva vrata, mu le nerad pokaže. Opat, ne bodi len, pa kar noter, pa je bil pred cesarjem.

Cesar ga poslušá in se mu smehlja, češ, le stoj!

Ko opat razpove vse, kako beli menihi v prijaznosti živijo med Dolenjci in delajo, cesar počasi pokima in pravi:

»Pa naj bo! Vaš samostan ostane, če mi odgovorite na troje vprašanj.«

»Katera so?« opat brž popade.

»Prvič: Kako daleč je od zemlje do nebes? Drugič: Koliko sem vreden jaz? Tretjič: Kaj si mislim zdajle?«

Opatu postane vroče — kaj mu ne bi bilo? —, vprašanja so prebito težka.

»Pa ni treba odgovoriti kar precej,« se cesar smehlja že nekoliko poredno. »Kadar je, pa je.«

Opat se ves v skrbeh, kako bi razmotal usodna vprašanja, vrne na stanovanje.

»Slabo kaže,« je bratu kuharju potožil, »take in take pasti mi je muhasti cesar nastavil.«

Brat kuhar se popraska za desnim ušesom, se popraska še za levim, pa se zasmee:

»Mene pustite do cesarja, jaz ga bom ugnal!« In pove, kako bo odgovoril. Opat se začudi njegovi bistrosti, vendar se še ustavlja, češ, cesar me že pozna, bo precej vedel, da nisi pravi.

»E, kaj! Cesar vidi toliko ljudi, da se jih ne zapomni po obrazu. Samo svojo obleko mi dajte, pa bo.«

In tako je bilo. Drugi dan je kuhar, preoblečen za opata, šel k cesarju.

»Kaj ste že tu?« se cesar začudi in si misli, bister je tale stiški opat. »No, kako daleč je od zemlje do nebes?«

»Ne dlje ko devet ur,« se kuhar odreže. »Kristus je umrl ob treh popoldne, a preden je sklenil, je desnemu razbojniku rekel: Še danes boš z menoj v raju. Tistega dne je bilo samo še devet ur.«

Cesar ga gleda debelo, resnice ovreči ne more. V drugič vpraša:

»Koliko sem vreden jaz?«

»Manj ko trideset srebrnikov,« jo kuhar pribije. »Če je Iškarjot dobil trideset srebrnikov za Kristusa, ki je kralj kraljev, cesar cesarjev, tako ste vi po vsej pravici in pameti vredni nekoliko manj.«

Cesar pokima, nerad, pokima pa le in vpraša še v tretjič:

»Kaj si zdajle mislim jaz?«

Kuhar se malo nasmehne in odgovori:

»Vi si mislite, da sem jaz stiški opat, pa nisem, le njegov kuhar sem.« —

Kljub pravljичni kuharjevi modrosti so se Stični ure iztekale, cesarjev ukaz z dne 6. oktobra 1784 ji ni prizanesel, razgnal je samostan.

Narodna pesem — tri in dvajset kitic je je, stiška učiteljica gospa Leskovčeva jo ima napisano v stari pisavi — torej narodna pesem, ki je v Stični nastala ob razpustu samostana, se prav žalostno poslavlja z belimi menihi in kar naravnost krivi Fabianija:

»Terpel' bo vse z' en'ga, k' je urshoh tegà.«

In dne 25. oktobra 1784:

»B'la je glih ura prezh deset, en majhen vezh, saslisi se ena shtima, k'tero postiljon ima...«

V samostan stopi vladni komisar Janez Nep. Buset (narodna pesem ga imenuje Buseti) in pove menihom, da jim je iti križem sveta in da morajo državi oddati vse premično in nepremično premoženje.

Začeli so popisovati imovino: Prvi popis je izkazal imetja 404.650 gld. 59 kr., dolgov pa 65.665 gld. 55 kr. — Drugi popis glede gradů Cveteža je pokazal imetja 28.096 gld. 53 kr., dolga pa 1000 gld. — Tretji popis je bil seznam ustanov. Bilo jih je 66 s 5552 mašami in s 75 obletnicami. — Četrti popis je popisal knjižnico. — Peti popis je govoril o samostanski lekarni. Samostansko poslopje in vse je prevzel verski zaklad.

Menihi so se razšli po drugih samostanih in po župnijah ali kamorkoli.

Veliko, prav dragoceno knjižnico, ki je bila posebno znana po mnogih rokopisih, so vladni komisarji dali zavleči v Ljubljano in spraviti »Kmetijski družbi«. Tu je trohnela do l. 1791, ko je cesar na prošnjo kranjskih stanov ustanovil današnjo Licejsko ali Studijsko knjižnico v Ljubljani. V to knjižnico je torej naposled prišla z ostanki svojih nekdanjih zakladov, kjer so še dandanes. —

Tako. Stična je umrla. Prešla je v zgodovino, v spomin, pesem in pravljico.

Stična — iz zgodovine in ustnega izročila to vemo — je skoraj vso Dolenjsko udelala v rodovitno zemljo in šest sto petdeset let učila našega človeka, kako naj dela in živi. A najlepše, kar ga je učila, je češčen je Matere božje. To češčenje so beli menihi udomačili posebno med Dolenjci in Štajerci. Kdor je že hodil po teh krajih, je — posebno na Dolenjskem — opazil obilico Marijinih znamenj in kapelic. Dolenjka — katera še tako? — najrajši z Marijinim češčenjem vzgaja otroke in družino. Prva molitev, ki se je dolenjsko otroče nauči, je katerakoli majhna molitevca v čast Matere božje. Mislim, da samo resnici dajem pričevanje, če trdim, da je prav belih menihov zaslug, če nas svet soglasno imenuje — marijanski narod.

Marijanski narod. Ali nas to kaj ponižuje? O, kdor je še količkaj cel, kdor je vsaj malo še naš, še domač, iz ljube slovenske zemljice rastoč, ve, koliko prenežne miline, koliko sladke, osrečujoče poezije je v topli zavesti: Sin sem marijanskega naroda, častivec sem Matere božje, kakor so me učili mati, in po Mariji sem in bom zmeraj zvest zemljici, ki me je dala — Slovenec sem. Amen. —

In kako dobra je bila Stična svojim podložnim! Vsi iz stare stiške gosposčine so spoznali, da je dobro bilo živeti pod krivo opatovo palico. In to so šele prav spoznali, ko jih je po razgonu belih menihov v roke dobila posvetna gosposčina. Pa tudi gospodarsko življenje se je po odhodu stiških menihov močno poslabšalo po vsej gosposčini: kmetovanje zanemarilo in neko nazadnjaštvo oprijelo ljudstva, ki samo ni vedelo, kako dohajati novi, zmeraj težji čas.

NARODNO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI

Hamlet. G. Debevec ga je uprizoril naravno, preprosto, po shakespeareško. Ne realistično, kot svoj čas Nučič, tudi ne ekspresionistično, kakor pozneje Šest. Mnogo truda je zahtevalo delo, saj se je ta Hamlet na našem odru »rodil«, pravi režiser Debevec sam. Zato pa je bil za vsakogar resnični duhovni užitek, praznik v drami. Novi, Župančičev prevod težko in tehtno udarja, kuje. Tragedija sama je večno človeška, zato bo vedno ostala med največjimi dramskimi stvaritvami vobče. Hamlet je angleški Faust, moderni Herkul. v njem je utelešen najlepši napor človeštva. Odveč je iskati ideje v njem, Hamlet je golo zrcalo življenja, »je človeštvo, ko stopi iz detinstva v življenje in najde vse drugače, kakor si je mislilo« (Strindberg). Igra je bila zasedena z najboljšimi močmi ljubljanske drame in podana razen nekaj malenkosti vseskoz vzorno. Ni čuda, da je privabila tudi mnogo dežele.

Tartuffe. To klasično Molièreovo komedijo, ki je doživela v svojem času toliko prahú in ki jo idejno moremo razumeti povsem le iz časa, v katerem je nastala, je uprizoril g. Gavella zelo svojstveno. Vzdušje vsega dela, hiše, v kateri se vrši, vsebine, ki je dana, je porabil povsem samostojno; žal, so se odmori zaradi tega zelo raztegnili, da komedija ni mogla tako vzdržno vplivati na občinstvo, kakor bi sicer. Župančičev tekoči prevod je prijetno poslušati, na odru vpliva kakor improvizacija.

Zadnje predstave so bile pa pretežno socialnega značaja: **Izpreobrnitev Ferdiša Pištore** (František Langer), **Karel in Ana** (Leonhard Frank), **Okence** (Olga Scheinpflugova), prva in zadnja sta komediji. Karel in Ana je globoka psihološka stvar iz časa vojne, Pištora iz sodobne proletarske Prage, Okence pa dobra teatarska veseloigra, preračunana na komični učinek. Za ljudske odre kot nalašč! Idejno te igre niso nič posebnega. Zakonska morala — če s tega gledišča pogledamo — povsem »moderna«: trenja med zakonskimi vodijo do prave druge »poroke«. Dobre socialne slike!

V letošnjem letu smo doživeli nekaj pomembnih in važnih predstav, idejno sta bili, poleg Hamleta seveda, najgloblji Carjevič Aleksej in Gospa Cathleen. Nekaj je bilo tudi lahkkih stvarc, zaradi gmotne strani gledališča. Igralsko pa je ljubljanska drama na svetovni višini, večina igravcev je izrazito močna, med katerimi malo manj spretni skoraj ne motijo. Repertoar je bil pa prav tako — »svetoven«, mednaroden. Prevladovala so angleška in francoska dela, domačih je bilo pet. Potem sledé ruska, nato češka in končno nemška dela. Zakaj ne bi dobre domače stvari ponavljali? Ne zato, ker bi bila boljša kakor tuja, ampak zato, ker so naša, narodna. Rad bi videl tudi kako izrazito ljudsko igro na deskah poklicnega gledališča: mislim, da bi se dalo marsikaj narediti z njo in še več — privzgojiti ljudi za gledališče in dvigniti stopnjo ljudskih odrov, kolikor jih še imamo. Dunajska gledališča n. pr. igrajo tuja dela le kot zelo redko izjemo, drugače samo nemška dela! Pač je razlika med velikim nemškim in malim slovenskim narodom. Zaklepati se ne smemo pred svetom, a sebe ljubimo kar moč!

Ljubljanska drama bi zaslužila po svoji umetnostni kakovosti več obiska.

BOG V SLOVENSKIH PRE- GOVORIH IN PRILIKAH

Bog še ni nikdar nič zapravil.
Bog večkrat žuga, pa se ne zmenimo.
Bog visoko, cesar daleč.
Bog zapre ena vrata, pa odpre stotera.
Bog zobe vzame, pa dá široko grlo.
Bog že ve, kateri kozi rep krati.
Bog že ve, kateri kozi rep zasuče.
Bog že ve, kateri kozi rog odbije.
Bog že ve, kateremu ptiču perje striže.
Boga kliči, a sam ne počivaj!
Boga s kruhom po glavi bije.
Bogati umrje, reveža pa Bog vzame.
Bogu dušico, sinu mošnjico.
Bogu ni dar iz vsake roke prijeten.
Bogu posojuje, kdor ubogim daruje.
Bogu se moliti, a niti vragu se zameriti.
Boj se Boga, a hudiča ne draži!
Bolje je le iskra božjega spoznanja, kakor grmada
posvetnega modrovanja.

Božja je najjačja.
Brez denarja — kakor Bog brez brata.
Če bi bilo (pri Bogu) mogoče, bi se Bog kesal treh
reči: ker je dal človeku prosto voljo, ker je dopustil
vesoljni potop in ker vzame malim otrokom mater.

Če bi Bog vse licemerce hkrati v pekel pehnil,
tako j ogenj zadušé.

Če bi nekim dal večni Bog, vse bi vgnali v kozji
rog.

Če Bog hoče, tudi motovilo počí. (Dalje prih.)

N O V E K N J I G E

Ivan Cankar, Zbrani spisi, XV. zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Založila Nova založba v Ljubljani, 1935. Cena broširanemu izvodu 68 Din, v polplatno 80 Din, v celo platno 86 Din, v polusnje 110 Din. — Osem let je tega, kar je izšel prvi zvezek Cankarjevih Zbranih spisov. Po zaslugi požrtvovalne Nove založbe, ki se je lotila tega velikega, a gmotno nevhvaležnega kulturnega podjetja, imamo danes že petnajst zvezkov. Celotna izdaja bo, kakor kaže, zaključena v dveh letih in so spisi preračunani na približno 18 do 19 zvezkov. — V tem zvezku, ki obsega Cankarjeve spise iz let 1909—1910, je objavljena zbirka »Troje povesti«, ki je izšla leta 1911 med Mohorjevimi knjigami, in pa »Črtice«, ki so izhajale po mesečnikih in kot podlistki v dnevnikih. Vsi ti spisi spadajo v zadnje leto Cankarjevega bivanja na Dunaju in iz početka njegovega življenja na Rožniku pri Ljubljani. Cankar se je zlasti v Treh povestih pokazal ne le mnogo jasnejšega in bolj umerjenega, temveč tudi pravega mojstra po oblikovni popolnosti. Zlasti »Zgodba o dveh mladih ljudeh« je po svoji gradnji izredno dovršena. V splošnem je pa tedanja Cankarjeva pisateljska umerjenost poudarjeno idealističnega značaja. O teh slogovnih zanimivostih in o novem umetnikovem odnošaju do sveta podaja urednik Izidor Cankar v uvodu in opombah dragocene podatke iz pisateljeve korespondence in sodobne kritike. — Ko gredó Cankarjevi Zbrani spisi že proti koncu, ne bo odveč, da vnovič opozorimo na to doslej največje

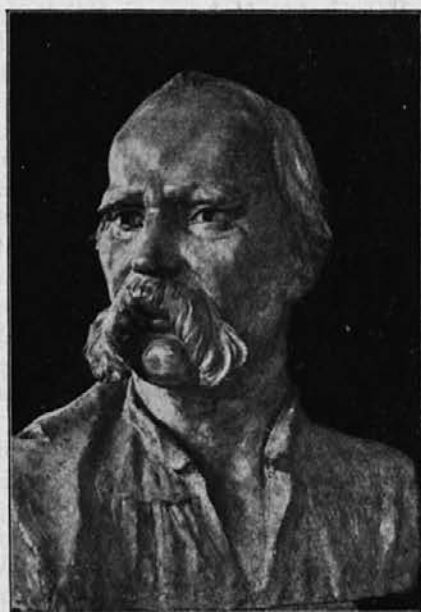
slovensko založniško delo. Dolžnost vsakega, količjak premožnega Slovenca je, da se naroči na zbirko. Vseh dosedanjih petnajst zvezkov velja v polplatnu 1172 Din, v platnu 1262 Din, v polusnju pa 1610 Din. Kdor se naroči na celotno izdajo, bo dobil zadnji zvezek zastonj. Velika umetnostna in npravstvena vrednost Cankarjevih spisov je vsakomur porok, da denarja za to zbirko ne bo izdal brez plodú. —a.

Joža Glonar: *Slovensische Erzähler*. Založila Nova založba. Ljubljana, 1935. — Ta izbor slovenskih pisateljev od Trdine do Juša Kozaka je skušal predstaviti slovensko prozo članom svetovnih PEN-klubov na XI. kongresu v Dubrovniku konec meseca maja. Obenem z »Blätter aus der slovenischen Lyrik«, ki jih je oskrbela ga. Lili Novy, in s Steletovo brošuro je ta knjižica povsem dostojno in neprisljano govorila svetu, da je naša kultura močna in da že dolga desetletja vzorno cvete. Kakor Glonar sam pove v uvodu, ni to izbor vseh najboljših pisateljev in tudi ne izbor najboljšega, kar so ti, ki so zastopani, napisali. Le pri Ivanu Cankarju je narejen poskus prikazati celotni razvoj od začetka do konca, zato obsegajo Cankarjeve stvari tudi največ prostora. Značilni zanj sta zlasti »Jadac« in »Bebec Martin«. Pri mnogih drugih pa se boš začudil, češ, da so izbrane le neznčilne črtice; če pa prebereš, boš opazil, da spada to, kar je Glonar vzel v knjigo, vendar med najboljše, kar so ti pisatelji vobče zapisali. Primerjaj n. pr. Finžgarja (Video meliora proboque in Fant, ti tega ne razumeš) ali Bevka (Črni piščanec). Pri drugih (Milčinski: Uradni jezik, Pregelj: Gospoda Matije zadnji gost) pa je izbral prevajavec vobče najbolj značilne spise. — Pred leti je marsikaj tega izšlo že v Prager Presse in je že tedaj vzbudilo pozornost; zdaj je predelano in zbrano v lepo, reprezentativno knjigo naše proze. Glonarjev prevod se bere zelo prijetno, zveni; ker pa je ohranil imena in nekaj značilnih izrazov pristno naša in neprevedena, diha knjiga še vedno pravi slovenski nastroj. Seveda so še nekatere trdote v prevodu. Je pa tudi res, da prevajati slovenščino ni igrača. Zanimal bo ta prevod vsakega našega izobraženca, zlasti bo pa segla po njem mladina, ki se uči nemščine. Zaloga je omejena.

L. E. in J. P.: *Irska*. Mohorjeva knjižnica 53. Družba sv. Mohorja v Celju, 1932. — Dr. J. Andrić: *Na Zelenom otoku*. Jeronimska knjiga 400. Društvo sv. Jeronima. Zagreb, 1932. — Dr. J. Andrić: *Hrvati u Irskoj*. Jeronimska knjiga 389. Društvo sv. Jeronima. Zagreb, 1932. — Lanski mednarodni evharistični kongres v Dublinu je dal priliko Slovincem in Hrvatom, da so boljše spoznali čudovito katoliško in narodno zavest irskega naroda, ki se je javno pokazala na naravnost nedosegljiv način na tem kongresu. Obe najbolj poklicani založbi, Mohorjeva družba in njena hrvatska sestra, Jeronimsko društvo, sta storili več, kot je bila njuna dolžnost. V dobi, ko Italijani, Nemci in Madžari pripravljajo našim bratom narodno smrt in se ponavljajo v drugi obliki povsod mnogo dogodkov iz obupnega boja irskega naroda, nam je irska zgodovina kažipot pri delu pa tudi genljiva izpodbuda, da v borbi ne obupamo in ne pričakujemo uspehov le po človeških zakonih, ampak tudi po nepreračunljivih potih božje Previdnosti. Zato je prav, da nam je Irska duševno blizu kljub veliki zemljepisni razdalji. — Mohorjeve Irske je človek vesel. Ta prerez politične, socialne, gospodarske in verske zgodovine

irskega naroda je zelo jasen, pregleden in nazoren. Niti sledú ni o oni utrudljivi suhoparnosti in duha morečem naštevanju letnic in imen, ki smo jih vajeni iz naših zgodovinskih del nestrokovnjakov. Slog je gladek, jezik izbran, pripovedovanje pa živo, nekam govorniško. Tudi poklicnemu zgodovinarju, ki je bil v studiju angleške in irske zgodovine navezan samo na francoske in nemške knjige, bo nudila knjiga mnogo novega. Pričujoče delo ne objasnjuje samo misijonskega delovanja irskih menihov, ampak tudi bistvo angleške reformacije v pravi luči z vsemi senčnimi stranmi, ki jih kaj radi zakrivajo protestantski zgodovinarji. Brez poznanja irske zgodovine sploh ni mogoče doumeti angleške, težko pa je tudi prodreti v jedro britanske zunanje politike. — V nekem oziru dopolnjuje Mohorjevo Irsko knjižica dr. J. Andrića, ki nosi naslov: Na zelenom otoku. Ta zanimiv potopis hrvatskega pisatelja je posvečen predvsem kulturno zgodovinskim zanimivostim irskega naroda in mu tvori politična zgodovina samo ozadje. Posebno skuša spoznati zgodovinsko vlogo Dublina iz njegovih stavb. Zato opisuje najbolj značilne dublinske stavbe in dobe, ki so jih ustvarile, ter vodilne osebnosti. Pozornost posveča umetnosti, a tudi književnosti se dotakne. To Andrićevo delo na 85 straneh zasluži častno mesto v knjižnici vsakega našega izobraženca. Škoda, da ni izšlo na boljšem papirju. Razumemo: poceni mora biti. — Andrićev opis potovanja Hrvatov v Irsko ima svoje težišče v verskem slavju. V uvodu podaja na štirih straneh pregled dosedanjih evharističnih kongresov. V kratkih značilnih potezah naslika Zürich, Pariz in London. Na treh straneh oriše najvažnejše dogodke iz razvoja irskega naroda, natančneje pa predstavi Hrvatom irsko prestolico Dublin. Evharistični kongres slika na 41 straneh tako živo, tako prepričevalno in nazorno, da zažge v čitatelju del tistega ognja, ki ga je izžareval tedaj Dublin. Knjigo krasi 46 lepih slik. — Vse tri knjige toplo priporočamo, tudi Hrvatom slovensko, ker se vse medsebojno dopolnjujejo.

J. Šedivý.

Sv. M. Peruzzi: Ševčenko (1912).

SLOVENSKI KIPAR SVETOSLAV M. PERUZZI

Tuje, prav nič domače ne zveni to ime, in vendar je tekla zibelka slovenskemu kiparju Svetoslavu Michaelu Peruzziju nedaleč od ljubljanskega mesta, na črni barjanski zemlji. Res pa je, da so prišli njegovi predniki pred dobrim poldrugim stoletjem z juga. Prav iz mesta Siene v Toskani izvira njegov rod, ki se je preko Furlanije preselil na Ljubljansko barje.

V Ljubljani je mladi Barjan obiskoval ljudsko šolo, po njej so ga vpisali tudi v gimnazijo. Toda že izpočetka mu studij latinščine ni bil všeč in končno je le preprosil očeta, da ga je vpisal v tedanjo umetno obrtno šolo. Obiskoval jo je štiri leta in imel nazadnje za učitelja znanega kiparja Alojzija Gangla, ki je bil tedaj na višku svojih sil. Iz Ljubljane je odšel mladenič v Zagreb, kjer se je spopolnjeval v modeliranju pri kiparju Königu. Šele po tej praktični šoli je odšel na Dunaj, da se popolnoma posveti kiparski umetnosti.

V tistih časih je bila na Dunaju mimo zastopnikov moderne slovenske poezije, Ivana Cankarja in Otona Župančiča, vrsta mladih upodablajočih umetnikov. Z mnogimi ga je zvezalo tesno prijateljstvo. Prav tako naglo se je pa seznanil in prav spoprijateljil z Ivanom Meštrovićem, ko je prišel kot mlad fant nepoznan iz dalmatinskega Zagorja v svoji pisani narodni noši na Dunaj. Leta 1905 sta imela celó skupno delavnico.

Na Dunaju je ostal več let, nakar se je preselil v Ljubljano, kamor ga je klicalo več obsežnejših naročil. V dunajski in ljubljanski dobi je mnogo ustvaril, tako da je največ njegovih del prav iz tega časa. Leta 1910 je pa prejel mesto profesorja na umetno-obrtni šoli v Splitu, kjer je kmalu postal vodja kiperskega oddelka, kar je še danes.

Leta 1905 je Peruzzi prvič javno nastopil na razstavi na Dunaju, že prihodnje leto pa se je udeležil z drugimi Slovenci znamenite I. jugoslovanske razstave v Beogradu. Bil je še na Dunaju, ko je prejel pri natečaju za cesarjev spomenik, katerega je postavila ljubljanska občina pred sodnim poslopjem v Ljubljani, prvo darilo. Spomenika dolgo niso postavili, nazadnje so naročniki spremenili tudi prvotno kiparjevo zamisel, tako da je bilo delo popoln plod kompromisa. Po prevratu so na podstavek — brez Peruzzijevega dovoljenja — postavili Miklošičevo poprsje, delo kiparja Tineta Kosa. — Nekako prav v tistem času je prejel Peruzzi drugo nagrado za spominsko medaljo, katero so kovali ob stoletnici osvobojenja Srbije. Prva nagrada je bila prisojena zagrebškemu kiparju Franješu. — Iz dunajskih let je tudi večje število portretov in svobodnih kompozicij. Izmed teh objavljamo »Poljub«. Med portreti so pa najboljši Levstikov,

Medvedov in portreta ljubljanskega knjigarnarja Bamberg in tovariša in risarja Gvidona Birolle iz Zagorja. Tudi v tej številki objavljeni »Lastni portret« je iz tega časa. Značilno za Peruzzi je stalno zanimanje za umetno obrt je, da je na Dunaju mnogo delal za slovečo umetno-obrtno delavnico Wiener Werkstätte, kjer so tedaj sodelovali najboljši umetniki. Izgotovil je več odlično uspešnih osnutkov za male plastike, ki so bili izvršeni v porcelanu in drugih plemenitih tvarinah.

V Ljubljani, kjer je imel svojo delavnico v areni tedanjega dirkališča v Tivolskem parku, prav tako ni počival. Tod je nastal osnutek za nagrobni spomenik Simonu Gregorčiču, ki je dobil prvo nagrado, pa ni bil izvršen. Tvorec sam pravi, da so dejali, da »realizacija take zaslove ne spada na kmečko pokopališče pod Krnom. Vzrok temu je menda bil ta, da me je pri zasnovi vodil izključno princip umetnosti brez vsakih postranskih ozirov«. Mrtvemu pesniku je Peruzzi tudi posnel obrazno masko. V Ljubljani je izdelal še v tem času nagrobnik češkemu prijatelju Slovencev, Janu Legu v Pragi. V teh letih je izklesal tudi kiparska dela za Jurčev mavzolej v Postojni. Za grob septembrskih žrtev Lundra in Adamiča je izdelal iz marmorja in granita velik nagrobnik, ki je bil že popolnoma dovršen, pa ga iz političnih razlogov ni bilo mogoče postaviti. Letos bo že pet in dvajset let od septembrskih dogodkov, dovršeni nagrobnik pa v kosih, ki so spravljani v zabojih, še zmerom počiva nekje — menda na občinski pristavi v Ljubljani.

Enaka zla usoda je bila namenjena tudi Peruzzi-jevim reliefom, katere je izdelal za novi šentjakobski most v Ljubljani, ki je bil tedaj postavljen. Predstavljali so prizore iz Prešernove balade o Povodnem možu. Kje so ta dela dandanašnji, tvorec sam ne ve, na mostu pa zijajo še sedaj prazni okviri zanje.

Nič bolje se ni godilo Peruzziu z osnutkom velikega spomenika ukrajinskemu pesniku Tarasu Ševčenku. Leta 1912 je bil razpisan velik vseslovanski natečaj za postavitev tega spomenika v Kijevu. Izmed 84 pripuščenih načrtov je prejel Peruzzi eno izmed treh nagrad. Katero, ni nikdar izvedel, ker je carska vlada — zaradi politike — précej po natečaju razpustila odbor, člane pozaprila, načrte in osnutke pa zaplenila.

Leta 1913 je bil odkrit na kamniškem pokopališču na Žalah nagrobnik pesniku Medvedu. Delo je izvršeno v strogo klasičnih oblikah in so uporabljeni na njem starokrščanski motivi. Med vojno je umetnik kot vojak v Judenburgu izdelal po naročilu vojaškega oblastva model za spomenik padlim vojakom 17. pešpolka. Ta spomenik našim Janezom, ki je bil namenjen za navedeno zgornještajersko mesto, stoji zdaj na ljubljanskem pokopališču v počastitev padlim žrtvam za osvoboditev. Model v naravni velikosti je izvršil, sam kupil kamen na Tirolskem in pričel izklesavati soho Peruzzi sam. Delo je pa dokončal kipar Lojze Dolinar, ker je Peruzzi odšel od vojakov.

V Splitu je Peruzzi ustvarjal v glavnem le bolj priložnostna dela. Izvršil je mnogo portretov, izmed katerih je posebno posrečen bronasti relief imenitnega starinoslovca dona Fr. Bulića, kjer je uporabljen motiv z nekega solinskega sarkofaga. Med najboljše sodi tudi poprsje njegovega dobrega prijatelja, pesnika

dalmatinskega Zagorja, Dinka Šimunovića. Ustvaril je tudi dvoje reliefnih portretov pokojnega politika dona Jurija Bianchinija, bronasto medaljo, kovano leta 1928 ob desetletnici županovanja splitskega župana dr. Iva Tartaglie. Za kraljico, ki je leta 1923 obiskala Split, je izdelal umetelno sestavljen, plastično okrašen podstavek za dragoceno skrinjico za dragulje. Za mednarodno razstavo dekorativnih umetnosti leta 1925 v Parizu je izdelal štiri plakete dalmatinskih ljudskih noš. Pred dvema letoma je izdelal bronasto reliefno Levstikovo podobo, katero so vzdali v pesnikov spomenik v Velikih Laščah. Lani je pa bil odkrit v Supetru na Braču njegov spomenik kralju Petru, katerega je pričel Rendić, dovršil pa samo podstavek. Kraljevo poprsje je Peruzzijevo delo.

To bi bile njegove poglavitne kiparske tvorbe. Našteta pa niso mnoga kiparska, pa tudi slikarska dela — Peruzzi je hkrati tudi spreten slikar —, katera je po naročilu izvršil za mnoge cerkve širom Dalmacije. Večjih javnih naročil pa v Splitu ni dobil. Šola in vzgoja kiparskega naraščaja, kateri se je posvetil z vso vestnostjo in resnobo, mu je izpolnila ves čas. V dobrih dveh desetletjih je vzgojil lepo vrsto sposobnih kiparjev in rezbarjev. Med njimi je več prav dobrih imen. Pod njegovim vodstvom se je zlasti živahno razvilo rezbarstvo, za katero nudi ljudska ornamentika v Dalmaciji bogato zakladnico vzorcev.

V vsem Peruzzijevem delu je očitno stremljenje po klasični preprostosti, strogosti in jasnosti. Kot idealističen tvorec rahlo v duhu ustaljene tradicije presnuje prirodne oblike svojega predmeta, dokler mu ne dá dokončne umirjene in harmonično zaključene, klasično lepe oblike. Vendar ni Peruzzi nikoli puhlo posnemal ali obnavljal svoje vzornike. Za to je preveč odkrit in pošten značaj, ki ima tudi dovolj poguma in zmožnosti, preceniti samega sebe. Zato ni pri njem nič narejenega, nič prisiljenega. Posledica tega značaja je njegovo globoko poznavanje pristnega gradiva, pa naj bo to pisan kamen, živa kovina ali star zlahčen les. Peruzzi je v vsem pravi primer slovenskega upodabljaljočega umetnika starega kova, ki občuti resnično spoštovanje pred veličino umetnostnega izročila prednikov in ki z vso resnobo ceni pošteno delo, ki je prvi pogoj vsakemu umetniškemu uspehu.

V »Krapanovi kobili« je zapisal Ivan Cankar tudi tole: »Imenoval sem Peruzzi, in sem rekel, da je umetnik. Napravil je za cesarjev spomenik osnutek, ki se mu je hudo ponesrečil — in glej, takoj je dobil naročilo, Berneker pa je preklinjal svoj talent. Ampak, o Peruzzi, tvoja pot drži navzgor; in kolikor višje boš stal, toliko manj bo naročil in z bridkostjo se boš spominjal na tiste čase, ko ti je zmota podelila dopadajenje narodovo.«

Vsa zadnja leta je bilo le malo slišati o Peruzziu, kakor da ga ni več med ustvarjajočimi. Kako to? Živi — malce zagrenjen, saj usoda in ljudje njegovemu delu niso prizanašali — izven domačih mej, ne razstavlja, se ne udeležuje natečajev, ne sili v ospredje. Skoraj neopažen opravlja svojo važno vzgojiteljsko dolžnost in dela, tih in skromen, kakor je bil vse življenje. Da mu tvorne sile še niso opešale, dokazuje komaj dve leti stari Levstikovo relief. Še se upravičeno smemo nadejati lepih del iz njegovih rok. Zato je tembolj prav, da se ga spomnimo. K. Dobida.

ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZA DRUŽINO IN DOM

Dr. Malka Šimec

Mešana hrana.

Mnogo tinte se je že prelilo v boju za in zoper čisto rastlinsko, vegetariansko prehrano. Gotovo je, da je pri zadostni spremembi in pravilni sestavini v polni meri mogoča; vendar imamo v mesu, mleku in jajcih tako izvrstno in tako dobro prebavljive vire beljakovine, da nimamo nobenega vzroka, da jih izločimo iz našega jedilnika. Vendar tudi preveč mesa ni dobro; poapnenje žil se pospešuje z njim in mnogi zdravniki sodijo, da je naraščajoče število prebavnih obolenj po vojni v zvezi s povečano porabo mesne hrane v vseh slojih. Prava mera bo v zlati sredi — kot vedno. Malo mesa, mnogo mleka, žitaric, stročja in zelenjadi ter sadja. Mleko je edina hrana, ki vsebuje vse potrebne sestavine v takem razmerju, da zadošča potrebam telesa; zato bi človek ob samem mleku mogel živeti, če bi ga užival zadostno količino, povprečno 3 do 4 litre na dan. Ob nekih boleznih se to tudi izvaja.

Glavne sestavine naše hrane.

Beljakovina, ki jo vsebuje hrana, se porabi za rast in za obnovo telesnega tkiva, mast in sladkor pa v glavnem dajeta energijo za delo, moč in pa toploto. Poleg teh temeljnih hranilnih snovi potrebuje telo vode. Znano je, da zdrži človek ob sami vodi brez vsake hrane do dva tedna in celo več, brez vode in brez hrane pa samo nekaj dni; pravijo tudi, da je smrt od žeje strašnejša nego od lakote. Vode rabi telo približno dva litra dnevno, deloma kot pijačo, v juhi, kavi itd., deloma v pripravljenih jedeh: sočivju in drugih. — Tudi brez soli bi stalno ne mogli živeti. Dobivamo je največ s kuhinjsko soljo, pa tudi naša hrana jo vsebuje. Železo dobivamo iz mleka, zlasti pa iz raznega sočivja; potrebno je za kri. Ob pomanjkanju železa v krvi nastane slabokrvnost in bledičnost. Zato je tako važno, da dobi telo v vsaki, posebno pa v razvojni dobi, zadosti zelenjadi, sočivja in sadja. Apnenčeve in druge soli so nujno potrebne telesu za zgradbo čvrstega ogrodja in za zdrav razvoj zob. Otroci z mehkiimi kostmi imajo redno tudi slabo razvite zobe. Mleko in zelenjava sta bogata tudi teh sestavin. — Ali razumete zdaj, zakaj vedno znova poudarjamo potrebo mlečnih in zelenjadnih jedil? Mladina jih potrebuje za razvoj okostja, zob in krvi, odraslim so potrebna za vzdrževanje vsega tega, ženam v času nosečnosti pa dodatno še zato, ker ustvarjajo v sebi novo bitje.

Vse našete snovi so telesu potrebne za življenje; vendar bi vse skupaj še ne mogle ohraniti našega

telesa zdravega, če ne bi bilo v hrani še gotovih dopolnilnih snovi. Poznamo jih pod imenom vitamini. Govorili smo že o angleški bolezni; to je primer bolezni, ki nastane ob pomanjkanju protirahitičnega vitamina, ki se nahaja v mleku, masti, jajčnem rumenjaku in v zelenjadi. Zato dajemo otrokom že zgodaj po prvih mesecih življenja sok svežega sadja in sočivja, pri večjih, slabotnih otrocih pa ribje olje, ki je bogato maščobe in vitaminov. Poznamo še druge bolezni, ki nastopijo radi pomanjkanja vitaminov; od teh je znan zlasti skorbut.

Učenjaki so izračunali, da potrebuje človek pri telesnem delu in v zimskem času več hrane, da pa splošno — ne glede na delo — jemo več, nego rabimo za vsakdanjo potrebo. Ta višek naloži telo kot rezervo v jetrih in v obliki masti. Čezmerno nabiranje masti je zdravju škodljivo, gotova rezerva pa je znak pametnega gospodarstva. Kaj bi storili v bolezni, ako je ne bi imeli prav nič? Apetita takrat ni, jemo malo, bolezen nas črpa; sicer tudi res manj rabimo, ker ne delamo in nas varuje postelja pred ohlajenjem, toda zaužita hrana pogosto ne zadošča niti tem zmanjšanim potrebam. Takrat se loti telo svoje zaloge in hujšanje je izraz tega črpanja iz sebe; čim se bolezensko stanje popravi, se pojavi tek in vse porabljeno se nadomesti. Zato ne silimo neprestano v bolnika, naj jé. Ko bo začel okrevati, mu postrezimo z dobro, tečno hrano in skrbimo, da jo bo mogel v miru prebaviti in izkoristiti. Že v normalnem stanju čutimo po jedi utrujenost; ko je prebava v polnem teku, se težje delo upira. Bolniku in prav tako okrevajočemu sta že jed in prebava sama po sebi naporna in izmuči ju bolj kot nas najtežje delo. Dajmo bolniku mirú, da se more po jedi zadostno odpočiti. Najbolj neprijetni strežniki so tisti, ki neprestano hodijo okrog bolnika in ga ne pusté niti za trenotek pri miru. (Dalje prihodnjíč.)

O KAKTEJAH

Živimo v dobi mode, ki ne odloča samo, kako se moramo oblačiti, kako si uravnavati lase, kako gojiti polt, kakšno naj bo naše stanovanje in pohištvo — moda posega tudi v naravo samo. Ne določa vrtu samo oblike in uredbe, ampak izbira tudi rastline in si prizadeva celó rastlinam vtisniti pečat nekake posebnosti ali svojstvenosti. Prav isto velja za rastline, ki jih gojimo v sobi, na oknih ali na balkonih. Vsaka doba ima svoje ljubljenske, ki jih s posebno vnamo goji in širi. Danes so menda po vsem svetu v modi k a k t e j e. Kamorkoli pridemo, povsod najdemo ljubitelje teh prečudnih, bodečih stvorov, ki so prav malo podobni navadnim sobnim rastlinam. Po vseh večjih mestih so vrtnarstva, ki gojé kakteje na debelo v vseh do sedaj znanih plemenih in neštétih sortah.* So tudi podjetja, ki pošiljajo posebno navdušene ljubitelje celó v daljno domovino kaktej — v Srednjo in Južno Ameriko —, da tam v naravi odkrivajo in nabirajo vedno nova plemena in jih pošiljajo v Evropo, da s tem množé zanimanje za te čudovite rastline.

* Velika evropska tvrška, ki goji kakteje v velikih množinah in jih tudi uvaža, je Fried. Adolf Haage jun., Erfurt, Nemčija. Na ljubljanskem velesejmu ima že več let zbirko kaktej dunajska tvrška Gustav Baumgartner, Wien I., Stefansplatz 4.

Mlade rastline navadnejših plemen dobimo že za majhen denar tudi že pri naših vrtnarjih, dasi je gojitev te rastline pri nas šele v povojih.

Da so se kakteje v naši dobi tako priljubile, je več vzrokov. Prvi in menda najvažnejši povod je pač ta, ker so to rastline svoje vrste, prav posebnih oblik, ki se na vse strani bistveno razlikujejo od drugih rastlin. Sodobni človek hoče imeti vedno kaj posebnega, od dosedanjega popolnoma različnega. In take so med rastlinami kakteje. Odloča pa vsekako tudi praktična stran. Naša novodobna stanovanja so za gojitev sobnih rastlin zelo neugodna glede prostora in glede prikladnosti. Navadne sobne rastline hiraajo zgolj zaradi tega, ker imajo po sobah preveč suh zrak. Poleg tega pa zavzemajo tudi mnogo prostora. Kakteje so pa glede obsežnosti in glede potreb bolj skromne. Na majhen prostorček spravimo že precejšnje število, zlasti manjših in najmanjših kaktej. Tudi suh zrak jim prija kot nalašč, ker so v naravi navajene največje suše v zemlji in zlasti tudi v zraku. Pa kako skromne so te naše bodeče ljubljence! V svoji domovini rasto na pustih, kamenitih tleh, kjer prenašajo po več mesecev na leto žgoče sonce brez kapljice vode. Pri vsem tem pa ne le, da ohranijo življenje in ostanejo zdrave, ampak razvijejo prekrasno cvetje. Malo je namreč rastlin, ki bi se mogle kosati s kaktejami glede krasote cvetja in pestrosti barv. Nič ni torej čudno, ako so se ta majhna, čudovito ustvarjena bitja priljubila povsod, kjer so jih spoznali. Nič ni čudno, da jih najdemo po razkošno opremljenih cvetličnjakih bogatinov in na oknih skromnega meščana. Povsod jih negujejo in ljubijo kakor otroke.

Pravi ljubitelj pa ne goji kaktej zaradi mode, ampak zgolj zaradi njih samih, zaradi njih vrlin in posebnosti. Sama posest ne nudi še pravega veselja in užitka, ampak uspešno negovanje in opravljanje. Kljub temu pa, da so kakteje zelo skromne rastline in v prirodi vajene pomanjkanja, imajo v »sužnosti« vendarle svoje potrebe, ki jim je treba zadostiti. Gotovo imajo posamezna plemena in sorte tudi svoje posebnosti, nekatere morda tudi muhe, ki jih je treba upo-

Zbirka raznih kaktej.

števat. Zato bo bravec Mladike morda ustrezno, ako v nekaterih člankih z besedo in sliko pojasnimo glavna pravila za uspešno gojitev kaktej. Posebno važno je, da ljubitelj izbere le tista plemena in sorte, ki se dado gojiti v sobi brez posebnih priprav in vrtnarskih pripomočkov. Vsakogar, ki se bavi z gojenjem kaktej, bo tudi zanimalo, kako se razmnožujejo s semenom, s potaknjenci in s požlahtnjevanjem ali cepljenjem.

(Dalje prihodnjič.)

POLETNI ZAJTRK

Novodobna, zdrava prehrana je našla, hvala Bogu, že nekaj posnemavcev. Marsikje pojedó mnogo manj mesa kot doslej ter pridno posegajo po sadju in zelenjadi. Preuredili so si hrano v splošnem, posebno še kosilo in večerjo. Težje pa se menda zdi večini, privaditi se drugačnemu (novemu) zajtrku in zato je pri mnogih jutrnji obed ostal kar tak, kakršen je bil: na mizi je zjutraj še vedno kava ali čaj, bel kruh, marmelada in podobno. Morda je tega nekoliko vzrok stara navada, da je treba začeti jutrnji obed s toplo jedjo, oziroma pijačo, ali pa tudi pomanjkanje potrebnega časa, da bi si pripravili za zajtrk kaj drugega.

Zajtrk, sestavljen iz naštetih jedil, ni prav nič zdravilen in priporočljiv, pa tudi ne osvežujoč. Čisto drugače pa učinkuje zajtrk, ki je sestavljen ponajveč iz svežega sadja, s pridatkom nekaterih drugih živil, n. pr. iz svežega mleka in morda nekoliko črnega kruha. Takemu zajtrku bi se najlaže privadili sedaj, ko je toplo in ko bo vsak čas dosti raznega domačega sadja na voljo in izbiro. Sadje je v vsakem pogledu dragoceno živilo in ga moramo izrabiti vsaj takrat, kadar je poceni. Posebno primerno pa je za uživanje zjutraj na tešče, to je za zajtrk.

Sedaj pa še malo o sestavi in pripravljanju zdravilnega, poletnega zajtrka: Upoštevamo za to prav vsako sadje, ne glede na vrsto: češnje, razne jagode, češplje in hruške poleti, pozneje pa jabolka, oranže in vse vrste suhega sadja. Zajtrk začnemo vedno s sadjem, t. j. sadje jemo na tešče! Jemo lahko kar takega, t. j. celega (skrbno opranega) ali pa v obliki raznih sadnih jedi, za katere sadje deloma drobno nastrgamo, deloma zrežemo ali pa stlačimo (zmeljemo) v kašo. Tako pripravljenemu sadju pridenemo, da postane redilnejše, mleko ali smetano, včasih po okusu medú, valjanega žita ter orehov. Najbolj idealno je sestavljena dr. Bircher-Bennerjeva sadna jed, ki je že več ali manj znana (glej »Mladika«, januarja 1932).

Za nekatere jedi ne pridenemo sadju drugega kakor mleka ter malo naravnega sladkorja ali medú. Marsikomu kar ne gre v glavo, da se sadje in mleko prav dobro skladata, a v Ameriki je ta način uživanja sadja z mlekom že splošno znan in v rabi.

Ko smo použili sadno jed, lahko pojemo še kaj sadja, če imamo tek; na koncu zajtrka se prileže skodelica svežega ali kislega mleka s koščkom črnega kruha, ki naj bo le malo slan ter čim manj kvašen — lahko pa kruh tudi popolnoma opustimo. Kdor si pa na vsak način želi kaj toplega za konec zajtrka, lahko spiije namesto mleka skodelico domačega, neškodljivega čaja, kakor so lipov, bezgov, čaj iz šipkovega semena in drugi.

Na novi zajtrk se je poleti kaj lahko privaditi, četudi je prva jed ali pa ves obed mrzel. Marsikdo se je na ta način za stalno oprijel tega zdravilnega in osvežujočega obeda. Blagodejni vpliv takega poletnega zajtrka je naravnost čudovit. Človek se počuti svežega in lahkega in s časom koristi lahko vsemu organizmu. Nikakor se ne dá primerjati z vročo kavo in kislinotvornim kruhom, ki zapira.

Komur dopuščajo sredstva, ta naj si v korist svojemu zdravju privoščí vsak dan na tešče kozarec svežega sadnega soka, ki ga napravi lahko sam iz kakršnegakoli sadja; dobé se pa taki sokovi brez vsakih pridatkov tudi naprodaj (n. pr. brezalkoholni jabolčni in grozdni sok).

Debelim osebam zadostuje zjutraj samo sadje ali sadna jed, brez kakršnekoli pijače. Slabotni pa lahko pojedó k temu morda še malo masla ali medú. Š. H.

KUHARICA

Sirovo dušena špinača.

Špinačne liste odberi od stebel, jih operi in sesekljaj. Za dve pesti sesekljane špinače deni v kozo dve žlici olja in ko se nekoliko segreje, prideni žlico drobno zrezane čebule, jo premešaj in prideni špinačo, pokrij jo in nekajkrat premešaj ter duši, da se mokrota nekoliko posuši. Nato potresi z žlico moke, dobro premešaj in prilij zajemalko juhe ali vode, osoli in ko nekaj minut vre, prideni žlico kisle smetane. (Stebel špinače pa skuhaj, jih odcedi, dobro sesekljaj in napravi zrezke, kakor solatne.)

V sirovem maslu dušeno špinačo pripraviš kot zgoraj, samo da jo dušiš v sirovem maslu.

Špinačni mesni narastek.

Raztopi v kozi za pol jajca sirovega masla in stresi vanj polno žlico moke ter nekoliko premešaj. V to prilij pičlo četrt litra mleka in mešaj, da se loči od kože. Nato prideni četrt litra odcejene in dobro sesekljane špinače, nekoliko osoli in mešaj še nekaj minut. Nato odstavi in ko se nekoliko ohladi, primešaj 2 žlici kuhanega in dobro sesekljane mesa. Posebej mešaj žlico kisle smetane in tri rumenjake, primešaj pripravljene bešamelj in nazadnje sneg treh beljakov. Ko vse narahlo premešaš, stresi v dobro pomazano skledo in peči 25—30 minut v srednje vroči pečici. Postavi narastek kot samostojno jed s dušenim rižem, rezanci ali cmoki na mizo.

Grah v smetani.

Skuhaj v slani vodi pol litra izluščenega graha z vejico janeževega perja. Kuhanega odcedi (juho porabi za riževó, krompirjevo ali špinačno) in ga stresi v ognja varno skledo, namazano s sirovim maslom, ga polij z nekaj žlicami kisle smetane in žlico nastrganega bohinjkega sira. Postavi grah v pečico, da smetana nekoliko zarumeni.

Novi krompir (kifelčar) z meto.

Skuhaj kilogram opranega krompirja, kuhanega odcedi, olupí in ga stresi v kozo, ki si v njej razgrela dve žlici olja, ga nekoliko posoli in potresi z žlico

drobno zrezanih metinih listov. V tem ga praži deset minut. Nato prideni košček sirovega masla in praži še eno minuto.

Stari krompir, z oljem dušen.

Opran krompir kuhaj četrt ure. Nato ga olupí in zreži na kocke. Razgrej v kozi za štiri debele krompirje tri žlice olja in stresi vanj žlico drobno zrezane čebule, jo premešaj in prideni krompir, osoli, prideni velik ščep kumne in toliko vode, da sega do polovice krompirja. Pokrij kozo in duši do mehkega.

Češnjeva torta.

Stepi v kotliču tri cela jajca in 7 dkg sladkorja. Postavi kotliček v vročo vodo in stepaj toliko časa, da je testo mlačno in naraste; nato ga stepaj še na hladnem četrt ure, da naraste. Nato primešaj 6 dkg nastrgane čokolade, 5 dkg lešnikov ali mandeljev, veliko pest krušnih drobtin, nekoliko drobno zrezane limonove lupine in dve pesti češenj brez koščic. Vse narahlo premešaj in stresi v pomazan tortni model in peči v srednje vroči pečici. Postavi zrezano mrzlo ali toplo na mizo.

Češnje s salicilom.

Kuhaj v kotliču $1\frac{1}{8}$ l vode s $\frac{3}{8}$ l dobrega špirta, $\frac{1}{2}$ dkg salicila in skorjo cimeta četrt ure. Nato prevri v tej sladkorni vodi zaporedoma 5 kg debelih, pecljev odbranih češenj, vsakokrat toliko, kolikor jih gre v kotlič. Dobro prevrete (če so trde, jih kuhaj deset minut) poberi s penovko iz kotliča ter jih pokladaj v lončeno skledo in pusti v njej do drugega dne. Naslednji dan odlij sladkorno vodo in jo prevri, naloži češnje v kozarec ter jih s prevreto vodo zalij.

Jagodna krema.

Mešaj pol litra jagod s 15 dkg sladkorne sipe, primešaj pol litra stepene smetane in postavi v lični skledi na mizo.

Jagodni zajtrk.

Stresi v skledo četrt litra jagod, prideni žličico sladkorja, žličico medú in pokrij za četrt ure. Nato prilij četrt litra mleka, pokrij in pusti uro stati. Postavi s keksi na mizo.

Snežni vložki.

Napravi sneg treh beljakov ter mu primešaj 5 dkg sladkorja (nekoliko vanilijevega). Nato zavri v kozi $\frac{3}{8}$ l mleka in v zavrelega pokladaj z žlico podolgate vložke, pokrij in kuhaj nekaj minut. Kuhane poberi v skledo (kuhaj, dokler imaš kaj) in oblij s kremo, ki jo pripraviš iz ostalega mleka. Postavi vložke na hladno.

Mlečna krema.

Mešaj v lončku tri rumenjake, 4 dkg sladkorja (nekoliko vanilije) in žličico riževó moke. Ko nekoliko naraste, prilij nekoliko ohlajeno mleko, ki ti je ostalo od vložkov, in vse skupaj motaj na ognju, da se zgosti. Še vročo kremo vlij na tople vložke.

Snežne vložke z jagodami pripraviš prav tako, le da jih potreseš po vrhu z jagodami, preden postaviš na mizo.

M. R.

Č A R O D E J E V K O T I Č E K I N Z A B A V N E I G R E

Določi vnaprej, katero karto naj kdo potegne.

Zapomni si spodnjo karto (n. pr. srčno damo) ter jih mešaj tako, da bo spodnja vedno ostala spodaj. Potem jih razprostri po mizi tako, da bo spodnja skrita in da boš samo ti vedel, kje je. Ko boš imel tako razprostrte karte na mizi, reci, da bo vsak izmed navzočih potegnil prav tisto karto, ki jo boš ti že vnaprej določil. Da ne bi kdo pozabil, katero karto je potegnil, si jo lahko tudi zapiše, ali pa naj eden iz družbe zapisuje karte po vrsti, kakor jih boš ti določal in jih bodo navzoči drug za drugim potegovali iz kupa na mizi. Nato reci prvemu, naj potegne srčno damo (glej zgoraj), a je ne sme še pogledati, ampak naj jo nepogledano tebi izroči. Ti jo sprejmeš, jo hitro pogledaš in pokimaš z glavo, kakor bi hotel potrditi, da je prava. V resnici seveda ni srčna dama, ampak vse kaj drugega, morebiti križev as. Zato rečeš takoj drugemu, naj potegne križev as. Drugi potegne in ti izroči karto, n. pr. pikovo sedmico. To naj ti potegne tretji in tako nadaljuj, dokler niso vsi potegnili, vsak po eno karto. Ko je potegnil zadnji in si si ogledal tudi to karto, n. pr. srčno desetico, reci, da boš sedaj še ti potegnil eno karto, namreč srčno desetico, ter potegni srčno damo, ki si si jo že koj v začetku primerno skrivil v razloženem kupu kart. Medtem ko si prej potegnjene karte deval vedno od gledavcev proti sebi, položi zadnjo neopaženo na prvo mesto od gledavcev. Sedaj lahko pred vsakega položiš tisto karto, kakor si mu jo velel potegniti.

Dve karti ugeniti.

Preden pokažeš to spretnost, razdeli igro kart tako, da imaš v eni roki same rdeče, v drugi roki same črne karte. Potem naj potegneta dve osebi, vsaka eno karto, prva iz prvega, druga iz drugega kupčka. Karti naj si dobro zapomnita in ju še drugim pokažeta; medtem pa ti hitro zamenjaj kupčka, ne da bi ostali to opazili. Nato naj vtakne prvi svojo karto zopet v prvi, drugi pa v drugi kupček. Ko se je to zgodilo, lahko vsak kupček zase še dobro premešaš, potem pa poiščeš potegnjeni karti. Menim, da že veš, da boš našel rdečo karto med črnimi in črno med rdečimi.

Zmešaj karte z zavezanimi očmi in vendar boš pravo ugenil.

Zapomni si — seveda skrivaj — spodnjo karto, nakar naj ti zavežejo oči. Potem mešaj karte tako, da boš spravil spodnjo karto na vrh. (Za to je pač treba nekaj vaje in spretnosti.) Ko imaš karto, ki si si jo zapomnil, na vrhu, razdeli vso igro na več kupčkov;

vrhnji kupček pa obdrži v roki. Nato porazdeli še karte tega kupčka na ostale kupčke, vrhnjo pa izroči navzočim, da si jo vsi ogledajo. Ko so jo vsi videli, naj jo vložé v katerikoli kupček na mizi. Ko se je to zgodilo, poberi vse karte z mize in jih dobro premešaj. Nato si razveži oči in poišči karto, ki so si jo vsi zapomnili (kar menda ne bo težko, ker jo že poznaš).

Črna ali rdeča karta.

Preden pokažeš to umetnost, razdeli — seveda skrivaj — karte na dva dela. V prvem kupčku naj bodo samo rdeče, v drugem samo črne karte. Nato upogni rdeče karte nalahno na ven, črne pa nalahno na znotraj. Šele s tako pripravljenimi kartami stopi pred gledavce. V njihovi navzočnosti jih zmešaj, potem pa lahko takoj vsakemu potegneš iz igre karto, kakršno si želi, rdečo ali črno.

★

Razlaga.

Župnik obišče svojega farana.

»Verjemi mi, Peter, da je žganje tvoj največji sovražnik!«

»Saj ste rekli, da je treba sovražnike ljubiti!«

»Že res, ampak ne požirati!«

Potegavščina.

»Tisoč dinarjev ti dam, če najdeš štiri jajca, ki so v moji kurnici skrita,« je rekel Ciber Pibru.

Piber gre v kurnico in išče. V prvem kotu leži eno jajce, v drugem drugo, v tretjem tretje. V četrtem pa sedi kokoš in gleda Pibra postrani. Piber jo spodi, toda jajca ni nikjer. Ves jezen gre nad Cibra.

»Ti si lažnivec,« se zadere nanj, »samo tri jajca so, pa sem vse kote preteknil!«

»Tako? No, četrto je še v kokoši,« se muza Ciber.

Trik.

»No, Brglez, kako ti je všeč moja štacuna?« vpraša Baratáj.

»Hm, prav čedna, tako rekoč prima; samo ne vem, zakaj imaš same križemglede prodajavce?«

»Zato da noben kupec ne ve, od katere strani ga opazujejo,« pojasni Baratáj, »pa zato, da si pomočniki brez suma lahko drug drugemu na prste gledajo.«

Rajši ne.

»Kaj, sto dinarjev računate za nekaj sekund, da mi en zob izderete?«

»Saj, če želite, vam prihodnjega lahko prav prav počasi izderem!«

V gostilni.

»Za pet ran božjih, kakšen tek imate!«

»Kaj bi šele rekli, ko bi me videli jesti, kadar sem povabljen!«

Otroci so otroci.

Stric Vilko se igra z bratovimi otroki, ki so delali iz milnice balončke, ter jih dela tudi on. Ko se mu pa posreči posebno velik mehur, blekne eden izmed otrok:

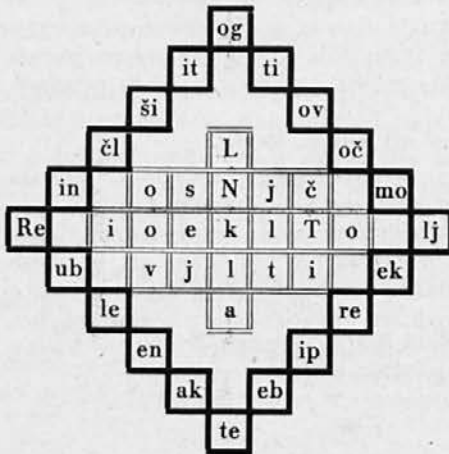
»Stric, zdaj ti pa ne bo treba štacune zapreti!«

»Tepček, kako ti pa kaj takega na misel pride?«

»Tako: papa je rekel, da boš moral štacuno kmalu zapreti, ker ti sape zmanjkuje.«

UGANKE

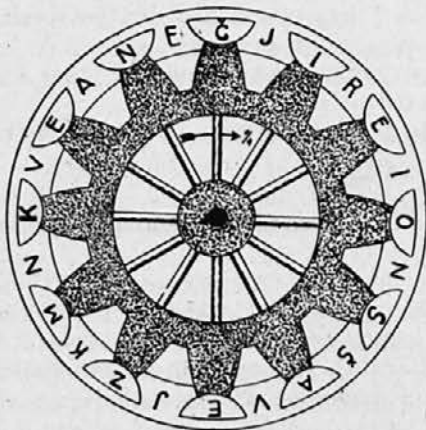
Preštevalnica.
(Vistan, Maribor.)

Dopolnilna uganka.
(R. Jagrovski, Ljubljana.)

- p —
— a —
— e —
— v —
— p —
— i —
— k —
— v —
— g —
- Namesto črtic vstavi sledeče črkovne pare:
at, da, dk, dv, go, me, ne, ne, ni, os, ra, ra, ra, re, ro, ud, va, vd. Vodoravno čitano dobiš pregovor.

Kolo.
(Franjo Tanjšek, Št. Andraž.)

Planinska koča.
(R. K., Ljubljana.)

Kvadrat.
(L. Dobrovolje, Verd.)

p	j	r	r	n
o	s	a	k	a
s	a	V	v	t
s	o	r	a	j
k	k	a	a	a

Stih.
(M—č, Ljubljana.)

Kdor p × nebu × × sebe × × ×
Enkrat roti, dvakrat pljuje,
trikrat s pljunki obmetuje.

Iz koledarja.
(Vladimir, Dol.)

1. Marko,	9. Anton,
2. Telesfor,	10. Polikarp,
3. Urh,	11. Katarina,
4. Timotej,	12. Kanut,
5. Makarij,	13. Valentin,
6. Helijodor,	14. Pavel,
7. Julijan,	15. Tit.
8. Fridolin,	

Vremenska uganka za julij.
(Ivan Čampa, Bloke.)

a	r	j	e	a	e	v	k
i	š	n	j	o	o	č	a
a	h	u	i	z	d	a	e
d	j	n	j	a	m	o	k
n	g	o	o	j	n	d	v
r	a	z	a	o	o	i	m
l	z	n	h	z	š	a	l
m	j	r	a	o	p	v	o

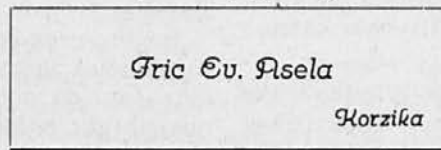
Uganka v uganki.
(J. A., Celje.)

Konjiček.
(Al. Š., Ljubljana.)

de	ki	va	pr	va
jn	uh	ne	ad	ri
je	ra	en	de	ij
kr	pr	sl	sk	ke
Uk	se	in	et	so

Posetnica.
(Franc Sodja, Jereka.)

Kaj je ta mož?

Uganke ureja višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Na isti naslov naj se pošiljajo vsi rokopiši ugank, prav tako (do 20. vsakega meseca) tudi rešitve priobčenih ugank. Lepo risane uganke bomo tudi nagradili.

Rešitev ugank v junijski številki.

Države. Številke o gostoti prebivavcev povedo črko iz države. Dobiš: Jugoslavija.

Puran. Vzemi v levem oglu zgoraj eno črko, nato v desnem spodaj, potem v levem spodaj in nato v desnem zgoraj itd., da dobiš pregovor: Napuh hodi pred padcem.

Iz koledarja. Rožnik je 6. mesec in ima 6 črk; vzemi iz vsakega imena šesto črko. Dobiš: Binkošti.

Skrit pregovor. Poštenost najdalje trpi.

Vremenska uganka za junij. Obrni abecedni red tako, da bo a ž, b z itd., pa dobiš: Če kres deži — orehov ni.

Kvadrat. Navzdol: kisik, korak; počez: kozak, komik; v prekotnicah: kuluk, kolek.

Računska naloga. Črke ključevih besed postavi po abecednem redu ter jih zamenjaj s številkami od 1 do 16. Dobiš: Bolj ko si plemenit, več trpiš.

Rek. Trpeti vdano in odpustati, je najlepše maščevanje velikih duš.

Konjiček. V življenju najmanjša radost odtehta največje trpljenje, zato vsi tako radi živimo. A tudi najmanjše trpljenje nas že uči ceniti, kar je v življenju lepega.

Pomni! Vstavi v kroge, stoječe na prstu, od zgoraj navzdol številke od 1 do 9. Če v stranske kroge postaviš odgovarjajoče številke, dobiš številčne dvojice, ki značijo črke iz abecede. Dobiš: Mnogo je poklicanih, malo izvoljenih.

Izločevalnica. Iz besed pod I. vzemi prvi dve, iz besed pod II. drugi dve in iz besed pod III. tretji dve črki, pa dobiš: Zrak napihne mehur, ošabnost pa norca.

Črkovnica. Rodij, oglas, Krško, argon, rubin, Ormož, Kranj, osmij, ujede, metan, izrek, vodik, avgit. — Roka roko umiva.

Fides. Črtica »Podgane« bi bila, če bi imela kaj poezije v sebi. Bojim se, da ste le preveč trezno dekcle, da bi bili pisateljica. Vtis imam, da je to kar suhoparno. Tako morda pripoveduje kdo prijateljem v družbi, ko nima nobene literarne ambicije. Vaš jezik je tako vsakdanji in — oprostite — včasih kar grob. Lepote ni v njem. (»Živci so mi stopili v akcijo, kot bi igrala šah, ko sem sanjala o zavitku svoje sreče.« Za primer!) Povrh so pa vaše podgane čisto ne-utemeljen strah. Če hišni gospodar svari podnajemnika, naj mu ne redi podgan v hiši, jih zaradi tega ne bo polna že vsa hiša, vse stene in vse stopnice. — Vaša pesem »Osamljena hišica« ima prav isto napako: poezije ni v njej. Motite se, če mislite, da je proza vsakdanji govor. Tudi proza spada med pesništvo, med lepi govor, za katerega je treba čuta, ušesa, vaje in še kaj drugega. — Podrobneje morete dobiti odgovor na svoje pismo v uredništvu. Verujte pa, da ni mnogo razlike v sodbi o lepem, pač pa mnogo med literarno vrednostjo raznih listov; zato prvi zavrže, kar drugi z veseljem pograbi.

Bogomil M. Morebiti bo kdaj kaj dobrega vzečetele pri tebi. Po motivih si še zelo okoren in reven, pač pa imaš okus in najdeš ljubke motive in jih lepo zaokrožiš. Morda si pod vplivom narodne pesmi in naših starejših pevcev. »Ptiček, zapoj« je najboljša, čeprav je zelo preprosta in malenkostna. »Zvezda« je pa vaja v verzifikaciji, rime so vse enake:

Na nebu zvezda svetla je ugasnila,
tja nekam daleč je v daljavo pala.
še enkrat biserno je vzplapolala,
nato v mirni mrak je zatonila.

Le kratek hip na nebu je svetila,
kot da bi pred pogledi mi bežala
in kratek mi pozdrav od nje poslala,
ki me mogoče je nekoč ljubila.

Ko boš poznal v glavnem vso slovensko poezijo, boš kmalu čutil, koliko zmoreš.

Francè A. Okusi so pa res čudna reč: drugi mislijo, da je dobro, kar pošljejo, jaz pa sem toliko muhast in izbirčen, da mi ni vedno po godu skuhanu. Ti pa nasprotno misliš: kar se tebi samemu ne zdi dobro, to bo meni prav gotovo všeč. Žalibog, da imaš prav tu enak okus. — Tudi črtica »Sprehod« je zapisek iz dnevnika, lirični opis sprehoda. Ljubezen do rodne zemlje je lepo izražena, v celoti pa je ta proza preslabotna, da bi prijela. Pošlji kaj novega!

K zadnjih priobčeni zbirki nabožnih ljudskih pesmi še tole:

Iz št. Vida nad Cerknico:

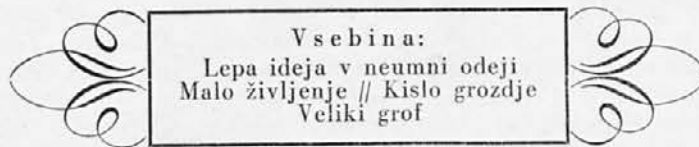
O Marija, o Marija, na beli postelji leži,
šest sveč pri nji gori.
Dve pri glavi,
dve pri nogah,
na vsaki strani ena.
Jezus k nji pride:
»Mat', kaj delate, spite ali čujete?«
»Ne spim, ne čujem. Jezusove tri rane premišlujem.
Se mi je sanjalu ano uro pred ponočjo, ano po ponoči,
de so Judje Jezusa ujeli, v globoko vodó pehnili,
z železnimi rokavicami žlake dajali.«
Kdor bo to molitvico zmolil vsak večer in vsako jutro,
bo tri dušice iz vic rešu:
prvo očeta,
drugo mater,
tretjo sam sebe.

REŠIVCI UGANK V JUNIJSKI ŠTEVILKI

Benedičič Jakob (8), Grebenc M. (12), Izobraž. društvo, Stična (12), Kržišnik Pavel (12), Mihelčič Franc (12), Papler Marija (12), Rožancec Josip (12), Šušteršič Franc (9), Vovk Joža (12), Trpin Jože (12), Skalar Marija (12), Petelin Francka (12), Malovrh Jožica (12), Ložar Janez (12), Bulovec Ivo (12), dr. Knific Ivan (12), Bobnar Janez (12), Bobnar Marija (12), Petelin Marija (12), Radoš Martin (12), Toman Marija (12), Pavlin France (12), Kržišnik Tone (12), Briški Vida (12), Kmecl Edmund (12), Kalan Minka (12), Klopčič Josip (12), Moder Janko (12), Padar Jože (12), Seljak Vojko (12), Perčič Stanko (12), Bezjak Alojz (12), Bezjak Martin (12), Dobrovolje Janez (12), Eržen Anica (12), Jug Franjo (11), Kladenšek Jernej (10), Kat. prosv. društvo, Sv. Lovrenc (12), Lukovšek Ivanka (12), Modrinjak France (12), Slodnjak Joža (12), Sancin Anton (12), Stukl Jakob (12), Tršinar Slavko (5), Vrhunec Janko (11), Cesar Anton (8), Demšar Viktor (12), Huth Srečko (12), Kumar Marija (12), Mikelj Jožef (8), Prisljan Janko (12), Rakovec Josip (12), Volk Slavko (12), Videnšek Anica (5), Sodja Franc (8), Mlakar Jožef (8), dr. Češarek Ivan (7), Lovšin Iva (7), Lipoglavšek Slava (12), Pogačnik Kristelj (5), Jeglič Stanko (12), Debeljak Tine (6), Debevec Krista (9), Imperl Peter (7).

Detelovi Zbrani spisi « I. zvezek

Uredil prof. Jakob Šolar

Prvi zvezek Detelovih Zbranih spisov stane kljub obsežnosti (nad 500 strani) in okusni vezavi za člane Mohorjeve družbe le 100 Din, kdor pa se obenem naroči tudi na ostale zvezke Detelovih spisov (izšel bo po možnosti letno en zvezek), dobi prvi zvezek za subskripcijsko ceno 75 Din

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški pisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Pové, kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

ZAMETENE STOPINJE

Roman. Spisal Bordeaux, prevela Hafner Krista. Predlani je izhajal v Mladiki. Kdor hoče pogleda v borbe in trpljenje dveh zakoncev, beri to knjigo. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 39.— (52.—).

SERGEJ RUDOLFOVIČ MINCLOV

KO SO HRASTI ŠUMELI...

ZGODOVINSKI ROMAN

IZ RUŠČINE PREVEL B. VDOVIČ

ZALOŽBA DRUŽBE SV. MOHORJA V CELJU
NATISK MOHORJEVE TISKARNE V CELJU
STRANI 328 / CENA ZA UDE BROŠ. IZVOD
30 DIN, VEZAN 42 DIN / ZA NEUDE BROŠ.
40 DIN, VEZAN 56 DIN

MMinclov sodobni ruski pisatelj, po poklicu profesor za zgodovino. Bival je kot izseljenec ne... Jugoslaviji in bil ravnatelj gimnazije v Zemunu. Sedaj pa biva na Španskem. Piše zgodovinske romane. Znan je njegov Gusarski monastir (Huzarski samostan), roman U grozu o ustanovitvi Petrograda, Spomini in drugi. »Ko so hrasti šumeli« je roman, ki se godi v srednjem veku, ko sta bila še Pskov in Novgorod samostojni republiki. Vsaka je imela častni naslov: gospod (gospod Pskov, gospod Novgorod). Vladali so posadniki. Ti so bili nekaki predsedniki republike. Imeli pa so za sovladanje od ljudstva izvoljeni narodni svet (veče). Republika Pskov je obsegala približno sedanjo gubernijo in mejila na Estonsko. Gospodarili so tedaj tam kakor na Poljskem nemški vitezi — križarji. Zaeno je seveda tudi Moskva, ki je bila mogočna kneževina, silila v Pskov in Novgorod ter je imela v obeh republikah svojega namestnika. Povest »Ko so hrasti šumeli« je romantično realistična, hkrati pa nekaka apoteoza Rusije. Zato ima ob vsem realizmu prizvok simbolizma. Glavne osebe: Djakon, Šekin, Ščenek, Tjurja so poosebljene lastnosti ruskega človeka. Borba se pleče zoper Nemce. — To je zgodovinsko in miselno ozadje povesti. Roman sam pa je pisan živo občuteno, prikazana je tedanja doba z vsem vzdušjem tako doživeto, da vsakega zgrabi in mu sedanjí svet gine. Značaji so orisani, da res kar uživaš v glavnih osebah ves ruski narod, kako živi, veruje, čuvstvuje, se bori z vsemi vrlinami in slabostmi vred. Tudi preprosti bravec, ki o vsem zgodovinskem ozadju ni čisto nič poučen, tudi ta bo roman užival zaradi dogajanj, močne napetosti in rasti od poglavja do poglavja. Za nas viša cena knjige tudi zares odličen prevod. Skrbno se drži ruskega izvirnika prav povsod, a kljub temu zveni, kakor bi bil slovenski original. Knjiga je prav posebno prikladna za doraščajočo mladino.